

POLISH-UKRAINIAN FOUNDATION «**THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL ACADEMIC AND SCIENTIFIC COOPERATION**»

THEOLOGICAL ACADEMY OF THE UNIVERSITY OF
CARDINAL STEFAN WYSHINSKY IN WARSAW

FUNDACJA ADD

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Збірник наукових есе учасників наукового стажування

**Варшава, Республіка Польща
2020**

Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 10.08 – 18.09.2020) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. – Варшава, 2020. – 182 с.

Головний редактор:
ГЛАВЧЕВА Ю. М., НТУ «ХП», Україна

Редакційна колегія:

ЦМОЦЬ І. Г., Доктор технічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ПРЯДКО В. В., Академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор, Університет Короля Данила, Україна

GAVRYLIUK I., Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Варшавський університет, Польща

РУДАК Т. В., Доктор права Віденського Університету, Австрія

ГРЕБЕНЮК Н. В., Кандидат економічних наук, Університет Короля Данила, Україна

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування, організованого Польсько-українською Фундацією – Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці спільно з Духовною Академією Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві та польською Фундацією ADD.

Метою стажування є ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату і популяризація академічної доброчесності, а також підвищення кваліфікації освітян та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею.

У збірнику розглядаються основні проблеми академічної доброчесності в навчальних та наукових роботах, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя.

ЗМІСТ

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ	8
Бойчук О. А.....	9
ПРОЯВИ АКАДЕМІЧНОЇ НЕЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	9
Войтович С. А.....	14
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ	14
Грушанська Н. Г.	17
Дрозд П. Ю.	17
Мазур В. М.....	17
ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ І ВИЯВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НУБІП УКРАЇНИ	17
Данченко Ю. М.....	22
УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	22
Дубініна К. А.	25
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	25
Євсєєва Г. П.	32
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ДЕРЖАВНА МОВА: СПІВВІДНЕСЕНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ.....	32
Жегус О. В.....	36
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНДИКАТОР ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	36
Задорожна С. М.	41
Кирилюк Н. В.	41
Маник А. З.	41
ВНУТРІШНІ ДОКУМЕНТИ УСТАНОВИ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	41

Зарецька А. В.	46
МОТИВАЦІЯ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПРИЧИНИ ЇЇ ПОРУШЕННЯ СУДЕНТАМИ	46
Зачепа Н. В.	50
Хребтова О. А.	50
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ	50
Іншакова І. Є.	55
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАПОРУКА НАУКОВОГО ПОСТУПУ	55
Кальян В. В.	59
СТІЙКА МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ - ПЕРШОКУРСНИКІВ ХНМУ ЯК ЗАПОРУКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	59
Канєнберг-Сандул О. К.	62
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП ОСВІТИ .	62
Кий-Кокарева В. Г.	67
РОЛЬ ВИКЛАДАЧА МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ	67
Кірдан О. Л.	71
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ	71
Лук'яненко Д. М.	76
ФАКТОРИ СПРИЯННЯ ПОРУШЕННЮ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ	76
Лук'яненко Д. М.	79
Єгорова С. Ю.	79
Башмаков Д. Г.	79
ДОВІРА, ЯК ЗНАЧУЩИЙ ПРИНЦИП АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ	79
Лучко О. Р.	83
АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ У МЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	83

Магльована Г. М.....	87
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ВИДИ ПОРУШЕНЬ	87
Мандрик-Мельничук М. В.	91
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ІМІДЖЕВОЇ ПОЛІТИКИ УНІВЕРСИТУТУ	91
Немова Т. В.....	95
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТЯНСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ	95
Ніколенко А. Є.	100
Маслак Г. С.....	100
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ. САМОПЛАГІАТ	100
Орловська О. В.	104
АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВИЩОЇ ШКОЛИ	104
Пасечник О. В.....	108
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ.....	108
Петченко М. В.	112
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА НАУКИ	112
Плетена О. О.....	117
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА НАУКИ	117
Пономаренко Н. П.....	121
ЩЕ РАЗ ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ..	121
Реброва О. Є.....	125
Клюєва С. Д.	125
ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	125

Самойленко О. А.	130
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФОРМІ АКАДЕМІЧНОГО ПЛОГІАТУ.....	130
Сеник А. М.	135
ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: СПАДКОЄМНІСТЬ В ОСВІТІ.....	135
Струс Х. І.	139
Дац Р. І.	139
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У НАУКОВО-ОСВІТНІЙ СФЕРІ.....	139
Титов Г. І.	143
Лук'яненко Д. М.	143
ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗА УМОВ КАРАНТИНУ	143
Ткаченко С. В.	146
ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	146
Толокова Т. І.	149
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДОСВІД ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО.....	149
Трубенко І. А.	153
ПЛАГІАТ ТА ЙОГО РІЗНОВИДИ У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ.....	153
Фафула Р. В.	157
ПЛАГІАТ – СПОКУСА НАУКОВЦЯ.....	157
Федорова О. В.	160
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ.....	160
Цідило І. І.	163
ДОСВІД ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗВО	163

Цюлюпа С. Д.....	167
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СИСТЕМІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ЖАНРУ ДУХОВОЇ МУЗИКИ В УКРАЇНІ	167
Яременко Л. М.....	172
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ	172
Ясинок М. М.	176
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА РЕАЛЬНА ПРАКТИКА.....	176
ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ- СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В НАЯВНІЙ ФОРМІ	182

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

Місце проведення стажування: державний вищий навчальний заклад Республіки Польща – Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (REGON 006237430).

Проходження стажування забезпечує освітня Fundacja ADD (Варшава, KRS: 0000502104), метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції українських мігрантів за кордоном.

*Бойчук О. А.,
канд. філол. наук, доцент кафедри
громадського здоров'я і гуманітарних дисциплін
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”*

ПРОЯВИ АКАДЕМІЧНОЇ НЕЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2019-2020 навчальний рік виявився особливим і дуже непростим для усіх навчальних закладів. Адже через поширення COVID-19 в Україні у березні 2020 року було прийнято рішення про запровадження обмежувальних карантинних заходів, які, в свою чергу, передбачали переведення освітніх закладів на дистанційну форму навчання. Усе це виявилось неабияким викликом для учасників освітнього процесу. Адже усі опинилися у нових і незвичних умовах, коли, з одного боку, викладач/учитель, використовуючи цифрові технології, був змушений навчитися подавати і пояснювати навчальний матеріал віддалено і, з іншого боку, студент/учень, який повинен був адаптуватися до дистанційних інструментів і методів навчання та самоорганізуватися. Водночас стало зрозумілим, що “стрімке запровадження елементів дистанційного й онлайн-навчання у зв’язку із ізоляцією людей під час пандемії порушує проблему зростання академічної нечесності” [1]. Причому про нечесність дій (головно студентів) почали говорити не лише в Україні, але й у всьому світі [1].

Задля стабілізації ситуації в Україні відбувається інформування і працівників освітніх закладів, і населення за допомогою онлайн-конференцій, круглих столів [4], вебінарів та публікацій ряду матеріалів [1, 2], метою яких стало допомогти підтримати чесність дистанційного навчання. Проте і надалі ця тема залишається **актуальною**. Відтак у своєму дослідженні звернемо увагу на те, які з проявів академічної нечесності стали найбільш очевидними в умовах дистанційного навчання.

Феномен академічної нечесності (недоброчесності, недобросовісності) є багатограним та може набувати різних проявів як у сфері навчальної діяльності, так і в сфері наукового дослідження [5, с. 21-22]. В його основі лежить умисне порушення загальноприйнятих в академічному середовищі моральних і правових норм, зазвичай, з метою отримання певних переваг [3, с. 107]. Причому порушення можуть відбуватися як з боку здобувачів освіти, так і з боку педагогів чи організаторів освітньої діяльності. Дотепер переважно наголошувалось на порушеннях академічної доброчесності з боку студентів (здобувачів). Але це доволі одностороннє висвітлення проблеми. Тому звернімося також і до особи викладача.

По-перше, з боку викладача помічено недобросовісне ставлення до викладення нового матеріалу в нових умовах віддаленого навчання. Почасти могла скластися ситуація, коли викладачі лише надсилали нові завдання, які студенти мали самостійно опрацювати. Утім в інформаційних бюлетенях чітко зазначалося, що дистанційне навчання не може зводитися до надсилання завдання через Viber або електронну пошту, а відтак не може бути лише самостійним вивченням тексту підручника [1]. Тому, коли з боку викладача не відбувається мотивації до якісного здійснення навчальної діяльності, то, звичайно, студенти не викладаються на всі 100 % також. Отже, в умовах карантину посилилася, за словами Мельниченка, імітація освітньо-наукової діяльності як особливого виду соціальної псевдоактивності [3, с. 108].

По-друге, навчальні матеріали не завжди могли бути належним чином систематизовані, згруповані, продумані щодо кількості завдань. Отже, викладачі не завжди дотримувалися пропонованого у цей період принципу “краще менше, та краще” [1].

По-третє, недостатня поінформованість студентів. Звичайно, без чітких вказівок з боку викладача щодо особливостей проведення занять, змін у графіках складання, особливостей поточного та підсумкового оцінювання тощо студентам важко було якісно адаптуватися до нових умов [1]. Такі дії з боку викладача,

звичайно, могли призводити до погіршення якості навчання і, як наслідок, порушення цінностей доброчесності. Отже, як зазначив Олександр Доренський під час лекції на тему «Актуальні задачі і проблеми забезпечення академічної доброчесності у ЗВО України», прочитаної для учасників стажування “Академічна доброчесність” 24.08.2020, саме самосвідомість викладача повинна впливати на підвищення рівня академічної доброчесності студентів.

Ще однією важливою проблемою дистанційного навчання стала необ’єктивність оцінювання. Але тут уже скоріше викладач став заручником ситуації. Адже студенти отримали вільний доступ до цифрових технологій, веб-ресурсів тощо, використання яких проконтролювати або заборонити викладачеві було неможливо. Відтак спостерігалася тотальна несамостійність виконання домашніх завдань або використання допоміжних ресурсів під час проведення поточного чи підсумкового контролю. Так, скажімо, студенти широко користувалися фотокопіями домашніх завдань, виконаних їхніми одногрупниками. Під час проведення онлайн-практичних занять студенти часто використовували вимкнену камеру або вимкнений звук, нарікання на неякісний звуковий сигнал тощо задля того, аби уникнути відповіді або виграти час для дошукування правильної відповіді в інтернеті.

В окремих навчальних закладах (зокрема в Ужгородському національному університеті на медичному факультеті №2) однією із форм оцінювання під час дистанційного навчання було тестування у системі Moodle. Позитивним, звичайно, було те, що система пропонувала кожному студентові тести у довільному порядку як самих запитань, так і варіантів відповідей. Окрім однієї правильної відповіді, можна було задавати декілька. Утім студентам і тут вдавалося знизити якість оцінювання, вдаючись до порушення принципів академічної доброчесності. Якщо у викладача не було розроблено достатньої кількості тестових завдань (тобто рандомізація була мінімальною) тоді сильніші студенти встигали виконати завдання, зробити фотокопії і надіслати іншим для користування. Або ж зроблені

копії використовувалися для підготовки до перекладання. Під час проведення тестування з дисципліни “Українська мова як іноземна” довелося вилучити завдання, що передбачають переклад фраз / словосполучень / речень, адже студенти користувалися синхронним онлайн-перекладачем. Або ж викладач змушений був складати варіанти відповідей таким чином, щоб онлайн-ресурси не могли допомогти. Так, для прикладу, складними для виконання із перекладачем виявилися завдання такого типу:

Знайдіть правильну відповідь на питання/Choose the correct answer to the question: “Коли починається навчальний рік?”

- А) Навчальний рік починається вересні*
- Б) Навчальний рік починається вересня*
- В) Навчальний рік починається у вересні*
- Г) Навчальний рік починається у вересні*

Адже усі пропоновані варіанти веб-сервіси перекладають однаково: «The school year begins in September».

Але, на жаль, часу для складання такого типу завдань не завжди вистачало.

Окрім того, помічено, що ті студенти, які виконували тести з першої спроби і самостійно, могли отримувати нижчі результати, ніж ті, що користувалися результатами їхньої інтелектуальної праці або вдавалися до інших хитрощів.

Отож, в умовах дистанційного навчання загострилася проблема академічної нечесності, головними проявами якої стали обман, безвідповідальність щодо своїх обов’язків, несамотійність виконання завдань, необ’єктивність оцінювання тощо. Основними причинами більшості цих порушень вважаємо низьку самосвідомість. Саме в цей карантинний період стало ще більше очевидним, що академічна доброчесність – це невід’ємна частина виховного процесу. Адже в нових умовах особа залишилася сам на сам зі своїми чеснотами, морально-етичними цінностями. В більшості випадків саме від конкретної особи і її внутрішніх переконань залежало (і залежить зазвичай), чи вдаватися до обману, хитрощів чи інших порушень

академічної доброчесності. І щоб дистанційне навчання не зруйнувало освіту, уже зараз потрібно зосередитись на вихованні поваги до академічних чеснот, починаючи від молодших школярів, а то й ще раніше.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. “Як підтримати чесність дистанційного навчання?” Академічна доброчесність. Інформаційний бюлетень. Випуск № 8. Квітень 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/Integrity-bulletin-08.pdf> (дата звернення: 10.09.2020).

2. “Як поліпшити (не)дистанційне викладання?” Академічна доброчесність. Інформаційний бюлетень. Випуск № 9. Квітень 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/Integrity-bulletin-09.pdf> (дата звернення: 10.09.2020).

3. Мельниченко А. Прояви академічної нечесності Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ, 2016. С. 107–120.

4. Офіційний сайт Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка. Академічна доброчесність під час дистанційного навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sspu.edu.ua/news/akademichna-dobrochesnist-pid-chas-distantijnogo-navchannya> (дата звернення: 10.09.2020).

5. Фініков Т. Академічна доброчесність: глобальний контекст та національна потреба Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ, 2016. С. 9–33.

Войтович С. А.,
канд. техн. наук, доцент кафедри Медичної інформатики, медичної та біологічної фізики, Івано-Франківський національний медичний університет

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Такі теоретичні визначення, як академія і добродесність, які в сучасному науковому світі набули нових рис, несуть в собі глибокий зміст, а корені їх виникнення сягають часів Древньої Греції. Так, зокрема, академія – це не тільки школа... А добродесність полягає не тільки в життєвому кредо. Дуже складно прокласти межу між пізнанням і невіглаством, адже одна і та сама особа може ідеально орієнтуватися в одній стороні проблеми, але бути абсолютним невігласом в іншій, що, природно, викликає питання про компетентність людини як фахівця. Враховуючи розвиток сучасних технологій і беззаперечні факти запозичення чужих ідей в науковому світі, можемо з впевненістю стверджувати, що дані питання є надзвичайно актуальними. Беручи до уваги здобутки лідерів світової наукової думки, часто зустрічаємо випадки запозичення ідей у попередників або розвиток їхніх досліджень. Червона лінія, яка б мала чітко розділяти наукові здобутки на своє-чуже в деяких випадках є досить сумнівною. Оскільки, складним є встановлення межі між думкою автора новітньої ідеї і роботою, з якої він черпав натхнення, – в історії відомі казусні випадки. Тому говорити про те, що наукова думка – статична, є великим перебільшенням, адже, з погляду часу, вона може мінятися, доходячи до випадків де біле стає чорним а чорне – білим. В цьому місці слід розділити питання добродесності на два шляхи: перший з них обумовлений вимогами держави, а саме законодавством, перевітками і т. д., інший шлях, на думку автора, виникає з бажання принести в науку щось нове – те, що ніколи не повторювалось. Однак, на шляху і першої ідеї і другої, можуть траплятися перешкоди. Так, зокрема, вищезгадана проблема використання здобутків інтелектуальної праці колег може бути протрактована неоднозначно. Тому, на думку автора, варто вникнути в корінь

проблеми: виявити чи ідея, яку несе автор – зімітована з попередніх праць інших авторів, чи його думка продовжує думку науковців, які зробили багато досліджень в даній сфері.

Також глибоке питання, яке потребує аналізу і, на мою думку, не має вирішення, пов'язане з оприлюдненням позиції винахідника. Оскільки, на даний момент маємо широке різноманіття шляхів для того, щоб донести свою позицію до великих мас, то питання про засоби і методи досягнення цілі не є позбавленими актуальності. Автор даної роботи має на увазі, що існують публікації різних типів: тези конференцій, статті в наукових журналах, публікації в науково-публіцистичних виданнях; враховуючи розвиток новітніх технологій – соціальні сторінки, соціальні мережі і інше.

Враховуючи вищесказане слід відзначити, що проблема використання праці інших людей, а також і своїх досліджень, які друкуються повторно, називається словом плагіат, що накладає негативний відтінок на роботу, яка могла б заслуговувати уваги науковців світу. Ще одним не менш складним питанням, важливість якого не можна заперечувати, є питання самоплагіату.

Без сумніву, коли людина повторює свою думку видаючи за нову, вона, як фахівець, повинна неодмінно бути засуджена в науковому просторі. Але, як відзначено в попередніх твердженнях даної роботи, актуальним є питання декларації наукової новизни, а саме: на якому етапі автор стає носієм ідеї (на етапі тез чи на етапі публікації статті). Слід відзначити, що в науковому світі маємо приклади, коли історія зіграла злі жарти з дослідниками. Одним з характерних випадків є ситуація з рентгенівськими променями. Як всі ми добре знаємо, в українських школах на уроках фізики учням розповідають про Івана Павловича Пулюя, який винайшов рентгенівські промені. Також всім добре відомо той факт, що Вільгельм Конрад Рентген, який цю ідею першим коректно опублікував, одержав визнання і право називати винайдені промені своїм ім'ям. Однак історія зіграла і з ним злий жарт, так як промені які він винайшов, чи краще сказати дослідив, лише

на пострадянському просторі називаються рентгенівськими, в цілому ж світі вони фігурують в науковій літературі під назвою x-Ray промені. Такий випадок є доказом того, що не достатнім є лише провести дослідження, а важливим також є процес публікації і декларації його результатів. З іншого боку бачимо, що навіть коректна декларація результатів досліджень не гарантує науковцям світового визнання, якщо дані питання вже піднімалися кимось в науковому світі до них.

Напевно ще більш яскравим прикладом академічної доброчесності і відношення до своєї праці в поєднанні з своїм науковим потенціалом містить така особистість як Ернест Резерфорд. В його кар'єрі є заперечення вчення свого вчителя Дж. Томсона (нобелівського лауреата), яким він перевернув розуміння, принципи, ба більше – фундамент фізики. Тобто, технічно, він би мав бути одним з сателітів, який гріється до кінця життя у світлі свого вчителя, однак він зумів підготувати 12 нобелівських лауреатів, які працювали під його крилом. Учні Резерфорда по суті розвинули його думки і прагнення творити щось нове. Але, враховуючи розріз роботи, в якій ми викладаємо цей матеріал про академічну доброчесність, слід зауважити, що він не претендував на жоден з експериментів, завдяки яким його учні отримали нобелівські премії, і в яких, на думку автора, головну роль відіграв саме Резерфорд.

Таким чином варто повернутися до питання тез та їх значення в науковому світі. Що ж це таке: декларація нової думки, яку автор не має права розвинути в статті (самоплагіат), чи оприлюднення тих фактів, думок і матеріалів, які в подальшому будуть більш детально висвітлені в статті, яка вже матиме цінність для наукового світу?

Зважаючи на вищесказане, можемо зробити висновки, що дане питання потребує більш ретельного розгляду і результати досліджень, які будуть проведені в даній сфері, будуть містити правовий базис і наукову основу.

*Грушанська Н. Г.,
докт. вет. наук, доцент, доцент кафедри терапії і клінічної діагностики,
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

*Дрозд П. Ю.,
канд. істор. наук, доцент кафедри фізіології рослин, біохімії та біоенергетики
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

*Мазур В. М.,
канд. вет. наук, доцент кафедри акушерства,
гінекології та біотехнології відтворення тварин
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ І ВИЯВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НУБІП УКРАЇНИ

Системний підхід до запобігання академічному плагіату заклади вищої освіти України розпочали впроваджувати, з точки зору історії, порівняно нещодавно. Увагу на питаннях академічної доброчесності у нашому суспільстві освітяни також зосередили лише останнім часом [5, 6]. За нормативними документами, система запобігання академічному плагіату у закладі вищої освіти має ґрунтуватися на принципах академічної доброчесності. Згідно статті 42 Закону України “Про освіту” академічний плагіат віднесено до видів порушення академічної доброчесності [2]. Відповідно до пункту 8 частини другої статті 16 Закону України “Про вищу освіту” наявність внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності і освіти є обов’язковою, що передбачає створення у тому числі і системи запобігання академічному плагіату [1, 7].

Додатковим стимулом для виконання цих вимог стала плідна і ефективна робота Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо запуску процесу акредитації освітніх програм за новими процедурами. Так, одним з критеріїв, яким повинна відповідати кожна освітньо-наукова або освітньо-

професійна програми є академічна доброчесність [4]. Згідно вимог, кожний заклад вищої освіти повинен мати політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності, а під час акредитації має продемонструвати ефективну і дієву систему запобігання і виявлення академічного плагіату. Експерти Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти під час акредитації оцінюють: яким чином академічна доброчесність стає особистісною мотивацією для здобувачів вищої освіти, як відбувається імплементація принципів академічної доброчесності у академічну культуру і яким чином ЗВО реагує на її порушення [3].

Отже, питання оцінки ефективності системи запобігання і виявлення академічного плагіату як частини культури академічної доброчесності у ЗВО є актуальним і для процесів оновлення вітчизняної вищої освіти, і для кожного конкретного ЗВО, що працює на майбутнє.

Мета роботи – оцінити ефективність системи запобігання і виявлення академічного плагіату у Національному університеті біоресурсів і природокористування факультетів ветеринарної медицини і захисту рослин, біотехнології та екології серед здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Система запобігання і виявлення академічного плагіату на вищезгаданих факультетах на першому етапі включає: ознайомлення учасниками освітнього процесу з Положенням про академічну доброчесність, Положенням про порядок перевірки наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських, бакалаврських та інших робіт на наявність плагіату в НУБіП України, Положенням про репозитарій магістерських робіт, а також Етичним кодексом науково-педагогічного працівника. Компонентами освітніх програм на факультетах представлені дисципліни: “Професійна етика”, “Основи наукових досліджень” і “Методологія та організація наукових досліджень”. Виконання навчальних завдань, проведення поточного та підсумкового контролю результатів навчання відбувається за допомогою самостійних (індивідуальних) форм роботи студентів.

Правильність оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичення ідей в роботах здобувачів вищої освіти контролюють завідувачі кафедр і наукові керівники. Усі наукові, науково-методичні праці науково-педагогічних, наукових працівників, магістрантів, аспірантів, докторантів Університету публікують в репозитарії та перевіряють з використанням програми “Unicheck” на наявність ознак академічного плагіату. Питання погодження результатів перевірки на плагіат розглядає експертна комісія.

Таблиця 1. – Динаміка показників перевірки текстів магістерських робіт на наявність академічного плагіату.

Показник	2017	2018	2019
Кількість перевірених робіт			
ФВМ, од.	136	251	147
ФЗРБТЕ, од.	102	104	110
Кількість робіт, що були відправлені на доопрацювання:			
ФВМ, од.	8	16	7
ФВМ, %	5,9	6,4	4,8
ФЗРБТЕ, од	9	8	5
ФЗРБТЕ, %	8,8	7,7	4,6
Причини повернення робіт на доопрацювання в т.ч.:			
Виявлено автозаміну символів			
ФВМ, од.	6	4	0
ФЗРБТЕ, од	4	2	0
Виявлено перевищення допустимих меж подібності			
ФВМ, од.	2	12	7
ФЗРБТЕ, од	5	6	5

Так, за результатами аналізу перевірки магістерських робіт (денна форма навчання) на наявність академічного плагіату протягом 2017-2019 років можна частково оцінити ефективність заходів у системі запобігання і виявлення

академічного плагіату в ЗВО на прикладі факультету ветеринарно медицини (ФВМ) та факультету захисту рослин, біотехнології та екології (ФЗРБТЕ) (табл. 1).

Отже, за даними, які наведені в таблиці, на факультеті ветеринарної медицини у 2019 році спостерігається незначне зниження відсотку магістерських робіт, що були направлені на доопрацювання. Окрім того, в 2019 році не виявили робіт, в яких студенти використовували автозаміну символів.

На факультеті захисту рослин, біотехнології та екології протягом 2017-2019 років спостерігається тенденція до зменшення кількості робіт, що направляють на повторе доопрацювання. В 2019 році такий вид шахрайства у текстах кваліфікаційних робіт, як автозаміна символів також відсутній.

На нашу думку, це свідчить, про ефективну, багаторічну і системну роботу в університеті щодо запобігання плагіату в академічних текстах.

Ефективність роботи по запобіганню академічного плагіату у закладі вищої освіти не можлива без профілактичних заходів. Такі заходи повинні включати: формування завдань для навчальних робіт за допомогою педагогічних інновацій, що сприяють розвитку творчого підходу здобувачів вищої освіти до їх виконання, популяризація методичних рекомендацій щодо належного оформлення посилань на використані джерела, удосконалення інформативності веб-сайту університету та соціальних мереж, посилення контролюючої ролі керівництва та наукових керівників в процесі виховання молодих вчених на всіх етапах виконання наукових робіт, ретельний контроль і попередження фактів академічного плагіату. На нашу думку, саме в ефективному проведенні профілактичних заходів і є потужне джерело для прискорення імплементації принципів доброчесності у освітнє середовище закладу вищої освіти.

Отже, прагнення українців стати рівноправним членом європейської спільноти може залишитися лише прагненням, якщо не відбудеться суттєвих змін в

системі освіти, оскільки освіта є і рушійною силою і віддзеркалювачем будь-яких процесів, що відбуваються у суспільстві.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII “Про вищу освіту”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII “Про освіту”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09.pdf>.
4. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19>.
5. Світлофор академічної доброчесності для освітян. Як розпізнати корупцію, недоброчесність та неетичну поведінку в освіті. С. Горбачов та ін. К., 2020. 96 с.
6. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2018. Вип. № 3-4. (56-57). С. 52-56.
7. Щодо запобігання академічного плагіату та його виявлення в наукових роботах. Лист МОН №1/11- 8681 від 15.08. 2018.

*Данченко Ю. М.,
докт. техн. наук, доцент кафедри загальної хімії,
професор, завідувач кафедри загальної хімії
Харківський національний університет будівництва та архітектури*

УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Коли виникає необхідність суттєвих змін та реформ в існуючому середовищі або системі виникає закономірне питання: хто повинен стати на чолі цих змін та спонукати усіх потенціальних учасників до їх впровадження? У будь-якому разі для успішної імплементації запланованих змін необхідна персоналізація процесу та визначення відповідальних осіб.

При розгляданні проблем втілення принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти автори [1] вважають, що необхідно розрізняти внутрішню та зовнішню академічну відповідальність. Очевидно, що при реалізації внутрішньої академічної відповідальності та доброчесності в закладі вищої освіти забезпечується двома зацікавленими сторонами – науково-педагогічними працівниками і керівництвом закладу та здобувачами вищої освіти.

За традицією у сфері вищої освіти модераторами реформ стають науково-педагогічні працівники та керівники середньої і вищої ланки: ректор, завідувачі кафедр, декани, керівники відділів навчальної, наукової, організаційної, виховної та іншої діяльності закладу освіти [1, 2]. Основні принципи академічної доброчесності для науково-педагогічних працівників найбільш повно сформульовані у [3, 4]. Варто перелічити ці принципи:

1. Утверджувати важливість академічної доброчесності.
2. Плекати любов до навчання.
3. Ставитися до здобувачів вищої освіти як до самостійної особистості.
4. Створювати атмосферу довіри в аудиторії.

5. Заохочувати відповідальність здобувачів вищої освіти за академічну доброчесність.
6. Формулювати чіткі очікування для здобувачів вищої освіти.
7. Розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання.
8. Обмежувати можливості для академічної нечесності.
9. Кидати виклик академічній нечесності, коли такі випадки трапляються.
10. Допомогати визначити та підтримувати загально університетські стандарти академічної доброчесності.

Наведений перелік десяти принципів спрямований на впровадження академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками в студентському середовищі і так чи інакше пов'язаний з навчальною роботою. Ці загальні принципи є універсальними та можуть використовуватись у роботі зі здобувачами будь-якого ступеня вищої освіти. Але варто пам'ятати, що для науково-педагогічних працівників, як і для керівництва закладу вищої освіти, повинні існувати принципи академічної доброчесності, які пов'язані з науковою, видавничою, організаційною та іншими видами діяльності, що не пов'язані з навчальним процесом. І в цьому випадку дотримання академічної доброчесності впливатиме на виховання магістрів та докторів філософії.

Для того, щоб забезпечити ефективне втілення принципів академічної доброчесності, заклад вищої освіти не може обійтись без допомоги студентського самоврядування. Авторами [5] відмічається, що долучення студентського самоврядування та широкого кола здобувачів вищої освіти до заходів з академічної доброчесності сприяє росту свідомого виконання наукових і навчальних робіт, правильного цитування та коректного запозичення. Проте варто зауважити, що студентські рухи, які не мають підтримки викладачів та наставників, мають менший результат.

Спираючись на вищевикладене, можна стверджувати, що основною умовою ефективного впровадження принципів академічної доброчесності у закладі вищої

освіти окрім наполегливої роботи двох груп зацікавлених осіб – науково-педагогічними працівниками, керівництва закладу та здобувачами вищої освіти, є активна їх співпраця між собою у цьому питанні. Ця співпраця є невід’ємною частиною успіху втілення принципів академічної доброчесності у вищій освіті.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тицька Я. “Академічна доброчесність” та “Академічна відповідальність” у забезпеченні якості освіти (2018). Підприємництво, господарство і право. №11. С. 192-195.

2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності (2019). Упорядники: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/11/methods_2019-final.pdf.

3. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWm/view>.

4. Гері Павел. Викладачі та академічна доброчесність (1997). Synthesis: Law and Policy in Higher Education. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.csub.edu/studentconduct/documents/principlesacademicintegrity.pdf>.

5. Дейнека А. С. Роль студентського самоврядування у впровадженні академічної доброчесності: досягнення і перспективи. (2019). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uhimik.ru/zakonu-pro-osvitu/index.html>.

*Дубініна К. А.,
канд. філол. наук, ст. викл. кафедри
практики іноземних мов та методики викладання
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Чи виникають в людей запитання, що таке академічна доброчесність? Переконана, що в звичайної людини, не дотичної до науки чи навчального процесу, не виникають, але, що стосується розуміння поняття “плагіат”, “інтелектуальна власність”, то більшість людей певною мірою розуміє, що мається на увазі. Таким чином, загалом люди ознайомлені, але чи готові прийняти, виконувати і жити за певними правилами?

Історія питання досить суперечлива і водночас однозначна. Як зазначено в одній із статей присвяченій темі плагіату Віктор Андрущенко з посиланням на філософа Володимира Дмитриченка, що “всі відомі філософи переписували у стародавніх греків, на запитання, у кого переписували греки, відповідав: «У стародавніх єгиптян».., а засновники марксизму, зокрема Ф. Енгельс, фактично переказували основні постулати Морганна” [1]. І додаю від себе, увесь науковий прогрес базується на певних універсалиях, істинах, попередніх ідеях, проектах, постулатах, гіпотезах, збагачуючи їх, переосмислюючи, або змінюючи їх кардинально. Зрештою, що ж стосується поняття “ідеї” [2, с. 388] слідуючи за розумінням Платона, то все основне на чому базується світ, нам дано і воно знаходиться у “світі ідей” [2]. Той хто здатен осмислити і сягнути світу ідей, пізнати і скерувати їх в світ матеріальний (за нашим розумінням матерії), той і щасливець, бо упізнав і втілює. Таким чином ідея, яку можна розвинути у щось більше не належить нікому і належить кожному, але доступна вона тому, хто шукає. Це якщо дивитися з боку давньогрецької філософії, що ж стосується реалій в яких ми

живемо, все дещо простіше і конкретніше, і це конкретніше регулюється законом про авторське право та загальним законом “Про вищу освіту”, “Про освіту” та законами моралі, а в академічному середовищі – академічною доброчесністю. Зрештою, навіть якщо сам предмет нам уже даний, то розпізнання та розуміння його, це як загадка, ребус, який ми або розгортаємо і розгадуємо, або нічого не робимо. І не справедливо було б, якщо б один все життя шукав, розробляв свій винахід, а інша людина, чи група людей просто назвала винахід спільним, оскільки, спираючись на думку Платона, ідея даного проекту знаходилася в світі ідей, які не належать жодній людині. Таким чином, інтелектуальна власність, це не просто предмет чужої праці, це безпосередньо кропіткий процес, витрачений життєвий, енергетичний та інтелектуальний ресурс, що перетворився в конкретний та очевидний результат. І це слід поважати і до цього процесу та результату слід ставитися як до особистої речі громадянина, суб’єкта наукової діяльності. І результат і процес інтелектуальної діяльності будь-якого виду, це як гаманець, як власний дім в який проникати та використовувати без дозволу власника, в жодному разі не можна.

Повертаючись до природи явища академічної доброчесності та її опозиції – академічної недоброчесності, то в основі цих понять та явищ лежить причина, як і в основі будь-якого іншого соціального явища.

І тут хочу наголосити, що проблему розглядатиму з погляду гуманітарія та буду описувати ситуацію в гуманітарній сфері, яка мені близька. Якщо дивитися на науку ще в першій половині ХХ століття, то явищ академічної недоброчесності було менше (якщо брати аспект плагіату), а моральної підтримки в науковому колі та поваги учнів до викладацького складу і навпаки було більше, адже отримували вищу академічну освіту та займалися наукою врази менше людей, а ніж зараз. Що ж до дослідницьких питань, то вони опрацьовувалися фундаментальніше, в

діахронному розрізі та набагато довше (почасти це була робота з першоджерелами) і не було такої потреби як “запозичувати” результати чужої інтелектуальної діяльності. А якщо запозичення та викрадення траплялися, то пояснити їх можна було лише недостатньо вихованістю індивіда, навіть якщо він з освіченого кола.

Що ж відбувається зараз в науці та освіті з академічною культурою, які причини академічної недоброчесності зараз? Як людина соціальна, яка постійно так чи інакше перебуває в академічному просторі і яка не позбавлена аналітичного способу мислення та критичного сприйняття інформації, може з впевненістю твердити, що все кардинально змінилося з приходом глобалізації та науково-технічного та інформаційного прогресу, причому зміни відбулися буквально за останні 20 років, хоча тенденції вже до того були значні.

Тож перша причина – технічний, інформаційний прогрес та глобалізація. Якщо раніше, скажімо років п'ятнадцять тому, щоб опрацювати невеликий реферат, вам було б необхідно піти до бібліотеки в відділ бібліографії опрацювати за темою різні картотеки, виписати літературу, замовити, відібрати потрібний матеріал, проаналізувати і написати вашу роботу згідно академічних вимог та правил, то зараз бібліотека у вас в комп'ютері. Але тут все не так просто, тому що, якщо у наукових бібліотеках відібраний матеріал є автентичний та перевірений, то в комп'ютері, в інтернет просторі – звалище, в якому автентичність перемішана з безліччю фейку та непотребу. І коли ненавчена, непідготовлена до роботи в таких умовах і з таким матеріалом людина, просто бере це все, що вдалося знайти і використовує, то ми отримуємо дуже неякісний, а часто і непотрібний результат. Тож доступність матеріалу, зробила зі студентів безпомічних, в академічному сенсі, людей. Окрім того тут є і психологічний аспект: друкований матеріал, щоб дістати який ви витратили час та зусилля, сприймається як матеріал створений кимось, а ось матеріал в інтернеті психологічно сприймається як щось узагальнене, тому його

так легко переймають без перевірки достовірності джерела та часто без посилань на джерело. Тож зараз доступність до будь-якої інформації створило умовно право на використання чужої інтелектуальної праці на власний розсуд. Звичайно, поважаючи себе та інших науковець, навіть в такій доступності інформації не привласнить собі чужу думку, але для цього потрібно уже мати в собі етичні стандарти та звичку жити дотримуючись їх. Що знову підтверджує, що в сучасних умовах потрібно вводити предмет інформаційна культура, інформаційна етика, яка б допомогла студентам та учням критично сприймати “науковий” матеріал в інтернеті, перевіряти і лише потім засвоювати та використовувати в роботі з розумінням, що це чужий матеріал, а не каштан, що впав на доріжку у парку. Також у студентів потрібно створити рефлекс на повагу до інтелектуальних ресурсів, та для цього в суспільстві уже мають бути закладені етичні фундаменталії, так звані неоголошені, проте природні правила, і тут уже необхідна ціла низка освітніх просвітительських заходів на кожному етапі розвитку особистості.

Наступна причина – темпоральність, тут мається на увазі темп життя суспільства, швидка зміна умов та актуальності, що передбачає стрес для студентів на науково-викладацького складу. Велике навантаження, не достатня кількість часу на виконання проекту, змушує людей порушувати науковий етикет і переймати чужий матеріал: переінакшуючи його або ж навіть не змінюючи форму матеріалу. І це зрозуміло, тому що якісний науковий матеріал вимагає правильного, послідовного, структурованого підходу для опрацювання та часу виконання на досягнення результату.

Третя причина – недостатня і дуже низька оплата праці академічних працівників. Така життєва ситуація змушує фінансово нестійких осіб зважуватися на певні кроки, які нівелюють поняття освіти, поняття етики та моралі, що в свою чергу створює з освіти бізнес проект з торгівлею оцінками, дипломними,

кандидатськими тощо. Це все є, але про це не прийнято говорити. Допоки це буде замовчуватися, бо вигідно обидвом сторонам, що порушують мораль і закон, доти не вирішуватиметься нічого, а наука поступово ставатиме рудиментом в нашому житті і зрештою через 5-10 років нам не буде про що говорити в контексті академічної доброчесності та її прогресу чи регресу, тому що не буде академічного простору. Як результат всього попередньо перерахованого, падає повага студентів до викладачів, викладачів до колег та до самих себе і роботи якою вони займаються. Також така система прихованого освітньо-наукового нігілізму створює абсолютно неконкурентних в світовому контексті людей з вищою освітою та неконкурентних науковців. Також сюди можна додати перенасиченість наукового ринку праці, як наслідок неконтрольованого “плодження” пустих наукових кадрів (але це здебільшого стосується не науки, а освіти, саме викладацької діяльності, або престижу мати науковий ступінь). В такому середовищі перенасичення, неетичної боротьби, конкурсних схем на посади, губляться дійсно талановиті науковці, викладачі, які могли б розвинути українську освіту та науку, але змушенні їхати за кордон, або перекваліфіковуватися змінюючи кардинально життєвий та професійний вектор.

І ще одна причина, та я певна не остання, це виховання і на мою думку, це основа основ. Як уже зазначалося вище в даному есе та неодноразово впродовж стажування, дітей потрібно ще з малечку виховувати в доброчесності та повазі до самих себе до своїх друзів, рідних, колег, до розуміння чужої речі та своєї. Якщо цього немає, то звичайно ненавчена особистість виросте з абсолютно іншими ціннісними орієнтирами, які будуть для неї природними і в такому разі звинувачувати її в порушенні правил, які для неї чужі, не доводиться. Хоча ми прекрасно знаємо, що не знання закону не знімає відповідальності. І в контексті даної причини – виховання, можна одразу перейти до мір запобіжних заходів, чи

превентивних методів виховання суспільства та превентивних соціально-законодавчих заходів. Все ж не можна сказати, що в школах абсолютно нічого не відбувається в цьому напрямі, звичайно відбувається, але чомусь ефективних результатів не видно. Варто повторювати і поглиблювати спецкурси з етики та академічних правил, щоб вони ставали природними нормами життя для суспільства. В університетах вводити спецкурси та конференції з академічної культури та доброчесності. Серед викладачів також не завадило б створювати певні просвітительські заходи, тому що наголошення на важливості даного аспекту академічних правил та доброчесності вже точно нікому не стане на заваді, але лише надасть впевненість та безстрашність діяти, змінювати і починати з себе та з тієї системи в якій працює людина.

Отже, повертаючись до причин, то, як бачимо, всі ці причини дуже пов'язані між собою і заплітаються в єдиний клубок, який потрібно поступово і дуже систематично розплутувати, починаючи від морально-етичного виховання дітей, студентів, аспірантів, викладачів. Підвищувати ролі закону і контролю над порушенням авторського права, а не так як воно є, наче англійська королева – для краси освітнього простору. У нас є все, щоб створити комфортний академічний простір з низкою правил, обов'язків, але тим не менш комфортного і справедливого. Звичайно економічне питання потрібно негайно вирішувати, тому що воно в основі порушення академічної доброчесності поряд з вихованням та просвітительством. Бо навіть контролюючі, консультаційні відділи по підтримці академічної доброчесності на базі університетів, потребують значного фінансування, якого, нажаль, в університетах не вистачає. Ну і власне, як хтось колись мудрий сказав, бідна людина думає про хліб, а не про культуру. А ми можемо цю фразу переосмислити під бідну освіту та економіку загалом. Тому, як висновок, без державної політики в цьому напрямі і системного методичного підходу до

вирішення питання, нічого академічний простір сам не вирішить. Можна робити певні потуги на голій ініціативності та волонтерстві, але такі спроби не будуть довготривалими та системними, а створення академічно чистого, чесного, справедливого простору потребує системного підходу і роки кропіткої роботи в освітньому, морально-етичному, просвітительському, фінансовому, законодавчому векторах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрущенко В. Академічна недоброчесність як виклик інтелектуальній спроможності нації / В. Андрущенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zn.ua/ukr/science/akademichna-nedobrochesnist-yak-viklik-intelektualniy-spromozhnosti-naciyi-281320_.html.

2. Всемирная энциклопедия: Философия / Главн. Науч. Ред. и сост. А. А. Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2001. – 1312 с.

*Євсєєва Г. П.,
докт. наук з державного управління, професор
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ДЕРЖАВНА МОВА: СПІВВІДНЕСЕНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ

Як більшість вишів України Придніпровська державна академія будівництва та архітектури (ПДАБА) приєдналась до вимог чинного законодавства щодо етики вищої школи та цінностей [5], що “лежать в основі її наукової та освітньої діяльності, принципи та правила взаємовідносин в кожному навчальному закладі, у викладацьких колективах, у взаємостосунках зі студентами є основою здатності академічної корпорації до дієвої саморегуляції та спроможності задовольнити запит суспільства” [1]. Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності в академії містить Кодекс академічної доброчесності, прийнятий рішенням Вченої ради 05.07. 2018 р., оприлюднений на сайті Придніпровської державної академії будівництва та архітектури [3]. Кодекс академічної доброчесності (далі – Кодекс) є стандартом поведінки студентів та співробітників ПДАБА в академічному середовищі та передбачає зобов'язання кожного здобувача вищої освіти та співробітника Академії виявляти повагу до всіх людей, незалежно від статі, раси, релігії, фізичного чи сімейного стану, будь-якої іншої приналежності. Кодекс розроблено на підставі вітчизняного та зарубіжного досвіду етичної нормотворчості, рекомендацій членів робочої групи, із урахуванням пропозицій викладачів і студентів Академії.

З метою протидії порушенням академічної доброчесності в академії розробляються та затверджуються нормативні документи щодо дотримання академічної доброчесності, проводяться наукові семінари та роз'яснювальна робота, здійснюється перевірка наукових робіт різного рівня на плагіат.

З метою сприяння академічній доброчесності та підвищенню якості наукових досліджень шляхом виявлення ознак плагіату в наукових та науково-навчальних роботах Академією укладено договір про співпрацю з товариством з обмеженою відповідальністю “Антиплагіат” № 09-07/2018 від 09.07.2018 р. (9750 сторінок). Поновили договір 01.08.2020 р., терміном на два роки (16164 сторінки). Укладено додаткову угоду про співпрацю з цим товариством, яка регламентує максимальну кількість сторінок пошукових запитів, яку академія може використати для перевірки дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та освітньо-наукового ступеня доктора філософії, магістра, на наявність ознак збігів/ідентичності/схожості впродовж 2020 року.

У 2018 р. перевірено на унікальність за допомогою онлайн-сервісу Unicheck усі випуски періодичних наукових видань та всі дисертації (загальна кількість сторінок – 2421). У 2019 р. розпочато роботу з наповнення репозитарію [7] Вченою радою академії затверджено та введено в дію наказом ректора Положення про репозитарій ДВНЗ “Придніпровська державна академія будівництва та архітектури”. Репозитарій має розділ “Кваліфікаційні роботи студентів”. Розпочато наповнення колекції цього розділу “Магістерські роботи”.

Відповідно до Плану засідань Комісії з питань етики та академічної доброчесності [4] серед здобувачів Академії відбувається популяризація основних засад академічної доброчесності.

ПДАБА постійно популяризує академічну доброчесність серед здобувачів вищої освіти ОП, проводячи наукові-практичні семінари, зокрема: постійно діючий Науково-педагогічний семінар “Інноваційні підходи до підвищення професійно-педагогічної компетентності викладачів та студентів сучасних закладів вищої освіти” [2] як сукупність правил поведінки людини в академічному середовищі, що передбачає моральний і правовий складники регулювання цієї поведінки під час виконання навчальних або дослідницьких завдань. Кодекс академічної

доброчесності оприлюднено на сайті академії для відкритого доступу зацікавлених осіб.

У межах сьогоденного стажування хотіла порушити питання, яке не порушується у більшості публікацій, котрі стосуються питань доброчесності, це питання мови викладання в освітньому процесі. Чинне законодавство, зокрема ст. 7 Закону України “Про освіту” [6], ст. 48 Закону України “Про вищу освіту”, ст. 21 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” зобов’язує викладачів закладів освіти вести освітній процес лише державною мовою. Та незважаючи на це у деяких навчальних закладах міст Сходу та Півдня України освітній процес здійснюється російською мовою. Це є не тільки грубим порушенням чинного законодавства, а й порушенням принципів академічної доброчесності, оскільки випускники шкіл складають обов’язковий іспит з української мови через ЗНО і готові до навчання державною мовою.

Проблема полягає в тому, що офіційна статистика засвідчує про 100 % навчання в ЗВО державною мовою, але реалії життя зовсім інші. Саме тому ми співвідносимо порушення законодавства у мовному питанні до проблем академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

2. Інноваційні підходи до підвищення професійно-педагогічної компетентності викладачів та студентів сучасних закладів вищої освіти. Науково-педагогічний семінар. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pgasa.dp.ua/galleries/ukr/>.

3. Кодекс академічної доброчесності Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pgasa.dp.ua/hp/dobrochesnist/np_documents.

4. План засідань Комісії з питань етики та академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2018/05/plan-zasidannya-komisiyi.pdf>.

5. Про вищу освіту. Закон України. Документ 1556-VII, чинний, поточна редакція – Редакція від 24.07.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

6. Про освіту. Закон України. Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція – Редакція від 24.06.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

7. Репозитарій Науково-технічної літератури ПДАБА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/>.

*Жегус О. В.,
докт. екон. наук, доцент, професор кафедри маркетингу і комерційної діяльності
Харківський державний університет харчування та торгівлі*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНДИКАТОР ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Процеси глобалізації освіти зумовили формування загальноприйнятих у світі принципів академічної доброчесності та сприяли поширенню академічних цінностей у системі вищої освіти України. Із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, з одного боку, зросли можливості для навчання та здійснення наукової діяльності здобувачів освіти та науковців (скоротилися витрати часу на пошук інформації, збільшився доступ до різних джерел, зросли обсяги даних, автоматизувалися процеси обробки інформації, збільшилися можливості наочного представлення результатів виконання навчального та/або наукового завдання тощо), а з іншого – поширилися випадки інтернет-плагіату, формального виконання завдань та/або досліджень із присвоєнням вже існуючих результатів. Тим самим виникла одна із загроз у науковому просторі – зниження якості освіти та наукових результатів у системі вищої освіти.

Відповідно до Закону України “Про вищу освіту” вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі [2]. У процесі освітньої діяльності в закладах вищої освіти формуються загальні навчально-пізнавальні та фахові компетентності. Саме від оволодіння здобувачем вищої освіти навчально-пізнавальних компетентностей здебільшого залежить результат навчання – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою

програмою. Одним із видів навчальної діяльності є самостійна та/або науково-дослідна робота, що передбачає підготовку письмових робіт (есе, рефератів, курсових робіт, індивідуальних завдань, дипломних робіт, а також наукових публікацій – тез та статей доповідей), результат яких певною мірою залежить від дотримання принципів академічної доброчесності, що, у свою чергу, виступає необхідною умовою забезпечення якості тексту підготовленої роботи, достатнього рівня новизни, авторського внеску, практичного та наукового значення одержаного результату. Отже усвідомлення здобувачами важливості принципів академічної доброчесності та здатностей (практичних навичок самостійної та/або науково-дослідної роботи) для їх дотримання виступає індикатором якості вищої освіти – рівня здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти.

Однією з ключових проблем у науці та навчанні став плагіат, а його прояви – запозичення та/або присвоєння результатів досліджень, повторне їх викладення, набули значного поширення. Тим самим виникають передумови для знецінення інтелектуальної праці та спотворення її результатів. Тому в світовому науковому товаристві відбувається зростання уваги до проблем боротьби з академічною недоброчесністю. Проблема академічної доброчесності торкається двох найважливіших складових системи вищої освіти: процесів навчання та наукових досліджень, тому й розробка рекомендацій щодо її підсилення має здійснюватися з урахуванням особливостей зазначених напрямів.

Ключову роль у контексті підсилення академічної доброчесності відіграє якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань. Організація освітньо-виховного процесу зумовлює формування специфічного середовища, в

якому закладаються основні принципи та цінності навчальної діяльності здобувачів вищої освіти. Для забезпечення високої якості вищої освіти потрібним є формування гармонійного академічного середовища з урахуванням сучасних запитів та викликів, одним із яких є дотримання принципів та норм академічної доброчесності під час навчання та здійснення науково-дослідної діяльності. Ураховуючи, що основним завданням університету як центру культури й освіти виступає формування культури суспільства, зорієнтованої на всебічний розвиток інтелекту, пізнання, на пошук істини [1, с. 77], взаємопов'язаними складовими сучасного академічного середовища, які забезпечують необхідні умови для підвищення якості вищої освіти є академічна культура, навчальний процес, система мотивації (Рис. 1).

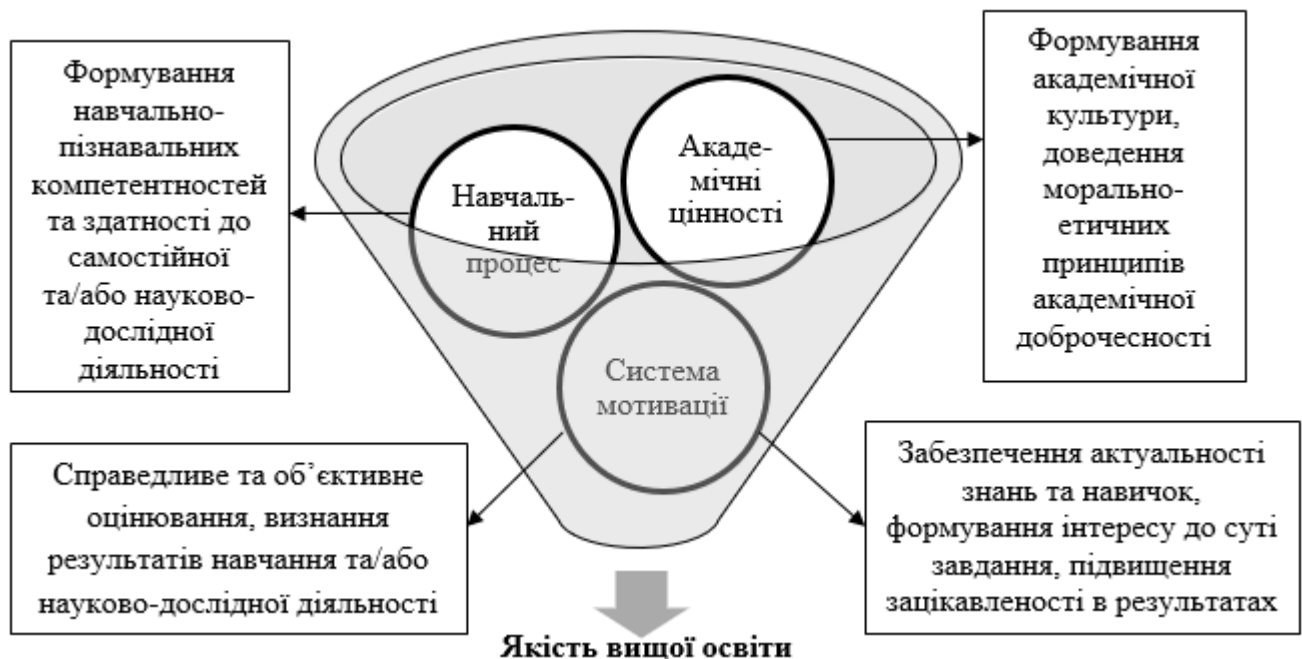

Рисунок 1. – Складові академічного середовища закладу вищої освіти.

У контексті підвищення академічної доброчесності здобувачів вищої освіти у закладах вищої освіти необхідно спрямовувати зусилля на формування академічної культури на основі пропаганди морально-етичних принципів навчальної та

науково-дослідної діяльності, розвивати навички дослідницької культури. Але дотримання принципів академічної доброчесності не можливе за умов відсутності у здобувачів вищої освіти навчальних навичок пошуку та опрацювання інформації, критичного її осмислення, формулювання та обґрунтування власної позиції, висунування креативних та інноваційних ідей; опанування методів наукових досліджень. Тому з перших курсів навчання головним завданням викладачів є навчити здобувачів вищої освіти вчитися та планувати, організовувати, проводити наукові дослідження. У цьому контексті необхідно сформувати сучасне навчально-методичне забезпечення самостійної та науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти. Важливим у напрямі формування навчально-пізнавальних та професійних компетентностей здобувачів вищої освіти є персоніфікація та індивідуалізація процесу навчання, впровадження системи консультування, менторства і супроводу студентів.

Для підсилення мотивації здобувачів вищої освіти до якісного виконання навчальних завдань важливо сформувати розуміння важливості завдання для майбутньої професійної діяльності; довести актуальність, своєчасність та доцільність виконання поставленого завдання; аргументувати практичну цінність; забезпечити оптимальну складність, обсяг завдання, помірність та рівномірність навантаження у процесі його виконання. Слід зауважити ключову роль викладача у формуванні академічної культури особистості, засвоєнні знань, набутті умінь і практичних навичок здобувачів вищої освіти, які за сучасних умов з викладачів перетворюються на менторів, тьюторів, коучів.

В сучасних умовах активного інноваційного розвитку актуалізується завдання вищої освіти щодо розвитку підприємницьких компетентностей, інноваційного способу мислення, що значно підсилює важливість науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти на всіх рівнях. Забезпеченню високих її

результатів сприятиме імплементація принципів та норм академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 11.05 – 19.06.2020) / Польсько-українська фундація “Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці”, Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. Варшава, 2020. 92 с.

2. Про вищу освіту/ Закон України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

*Задорожна С. М.,
докт. юрид. наук,
доцент кафедри Європейського права та порівняльного правознавства
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

*Кирилюк Н. В.,
канд. юрид. наук,
в.о. доцента кафедри Європейського права та порівняльного правознавства
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

*Маник А. З.,
канд. юрид. наук,
асистент кафедри Європейського права та порівняльного правознавства
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ВНУТРІШНІ ДОКУМЕНТИ УСТАНОВИ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Одним із важливих важелів у забезпеченні якісного дотримання академічної доброчесності повинна стати чітка юридична визначеність та доведення до наукової та студентської аудиторії інформативної бази щодо вимог, правил та відповідальності за їх порушення.

Таку інформативну базу можна розмістити на веб-сайті ЗВО (іншого закладу освіти), щоб донести інформацію про неї до студентсько-викладацького складу. До неї мають увійти:

- основні нормативні акти України, що містять норми щодо академічної доброчесності в Україні, зокрема:

1. Норми законодавства:

Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII “Про вищу освіту”.

URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII “Про освіту”.

URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Закон України “Про авторське право і суміжні права”. Стаття 50 “Порушення авторського права і суміжних прав”. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page3>

Закон України “Про наукову та науково-технічну діяльність”. Стаття 1 “Основні терміни та їх визначення”. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

2. Спеціальні закони: “Про професійну освіту”, “Про фахову передвищу освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про дошкільну освіту”, “Про позашкільну освіту” (деякі з цих законів ще розробляються або поки не містять відповідних норм);

– нормативних актів Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, що мають у сфері свого підпорядкування заклади освіти та/або наукові установи;

• Крім того, нормативною базою кожного ЗВО повинні стати статuti та інші внутрішні нормативні документи (кодекси честі, правила внутрішнього розпорядку, процедури прийняття рішень з питань імовірних порушень академічної доброчесності тощо) закладів освіти та наукових установ.

Нормативні документи закладів вищої освіти повинні чітко регламентувати:

– види академічної відповідальності за конкретні порушення академічної доброчесності;

– процедури встановлення і доведення фактів порушень академічної доброчесності;

– процедури прийняття рішень про академічну відповідальність учасників освітнього процесу, а також органи, що приймають такі рішення;

– процедури апеляції для осіб, яких звинувачують у порушенні академічної доброчесності [1].

- Окреме місце мають зайняти доктринальні джерела про академічну доброчесність, зокрема довідники, підручники, тощо (наприклад, підручники з академічного письма);

- Важливе значення повинні отримати інтернет джерела та інша контактна інформація, що допоможуть аудиторії мати доступ до програм та сайтів, що перевіряють авторські твори на плагіат, в тому числі у вигляді окремої рубрики вимоги до написання та захисту наукових робіт.

Першочерговим завданням наукової установи є прийняття Кодексу академічної доброчесності. Проаналізувавши такі Кодекси в навчальних установах світу, можна дійти до висновку, що всі вони мають одночасно різну, однак, і схожу структуру. Незалежно від назви кодексів та структури, всі вони покликані забезпечити морально-етичні стандарти в науковій спільноті.

Досить важливим питанням є реалізація Кодексу академічної доброчесності в установі. Продумано та далекоглядно в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, а саме на юридичному факультеті, прийнято Морально-етичний мінімум для студентів, викладачів та академічного персоналу [2] і, окремо, Процедурний кодекс академічної доброчесності.

Саме Процедурний кодекс академічної доброчесності допомагає впровадити в життя Морально-етичний мінімум факультету. Важливо, щоб Процедурний кодекс охоплював найважливіші питання процедури впровадження Морально-етичного мінімуму, такі як:

- особливості та порядок формування морально – етичних комісій;
- основні принципи діяльності морально-етичних комісій;
- чіткість формулювання завдань комісій;

– особливості розгляду комісією факту порушення академічної доброчесності та ін.

Варто наголосити на тому, що питання дотримання норм академічної доброчесності є досить актуальним для пострадянських країн, зокрема у питаннях, що стосуються плагіату, який, до слова, є несумісним зі званням члена університетської спільноти відповідно до Морально-етичного мінімуму, прийнятого в Чернівецькому національному університеті. Це пов'язано з тим, що у наукових колах надалі продовжують діяти “чорні ринки” наукових робіт – не лише студентських, але і на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора наук. Така ситуація пояснюється тим, що на сьогодні відомі лише поодинокі випадки прийняття та дотримання внутрішньо вузівських кодексів академічної доброчесності. А ще рідше можна зустріти нормативне закріплення механізму притягнення до відповідальності за порушеннях цих норм. Продовжуючи тему Морально-етичного мінімуму в Чернівецького національного університету, хочеться вказати на той момент, що знайомство студентів з морально-етичним мінімумом відбувається ще на стадії вивчення правил прийому до ЗВО. Безсумнівно, що це є позитивним моментом у забезпеченні академічної доброчесності.

Однак, найважливішим у впровадженні Процедурних кодексів академічної доброчесності є донесення до студентів, викладачів та наукового персоналу саме принципів, на яких базуються ці кодекси. Гуманізм, верховенство права, законність, обґрунтованість та визначеність, повага до честі і гідності особи є запорукою успішності впровадження академічної доброчесності у наукову спільноту. Саме тому вважаємо за доцільне, для початка, включити у навчальні плани студентів викладання навчальної дисципліни, під час вивчення якої студенти не лише вивчили основні принципи академічної доброчесності, але й механізм їх реалізації.

Як приклад, ввести практичний курс щодо правильності написання наукових робіт, зокрема, що стосується правил цитування, які б унеможливили виникнення такого явища, як плагіат.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лист МОН від 23.10.2018 № 1/9-650 “Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakononline.com.ua/documents/show/124272___124272.

2. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ МІНІМУМ професорсько-викладацького складу, студентів, співробітників та адміністрації юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/06/CNU_Moral_and_Ethical_Minimum_UKR.pdf (дата звернення: 14.09.2020).

*Зарецька А. В.,
асистент кафедри дитячих інфекційних хвороб
Одеський національний медичний університет*

МОТИВАЦІЯ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПРИЧИНИ ЇЇ ПОРУШЕННЯ СТУДЕНТАМИ

В умовах масовою комп'ютеризації всіх сфер життя та всепоглинаючому оцифруванні даних, формування глобального світогляду майбутнього фахівця постає важливою задачею для сучасних педагогів вищої школи, де моральні аспекти цього процесу є невід'ємною складовою. Фундаментом в вирішенні цієї задачі безумовно слугує імплементація принципів академічної доброчесності (АД) не тільки серед науковців, але й студентів і школярів.

Академічна доброчесність – це виявлення, дотримання та поширення фундаментальних чеснот, таких як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність [1, с.11].

Плагіат – лише один з багатьох видів порушення академічної доброчесності, не менш значимі в порушенні принципів АД також фальсифікація експериментальних даних, позитивні відгуки та рецензії на наукові роботи, які не мають наукової новизни, практичного значення та ін.

Найпоширенішим видом порушення академічної доброчесності студентами є преш за все плагіат (використання текстів інших осіб без посилання на них, отриманих як за фінансову винагороду на замовлення так і компілюючи дані з різних джерел). Більше того, професор К. Фааль виділяє підвиди плагіату, а саме: повний плагіат, плагіат-переклад, структурний плагіат, плагіат, не зважаючи на наявність посилань та самоплагіат [1, с.111].

До причин, які спонукають студентів до академічного обману можна віднести перевантаження навчальної програми, доступність значної кількості пропозицій

(продаж готових лабораторних, курсових, дипломних робіт), відсутність зацікавленості керівників навчальних закладів та викладачів до прискіпливої оцінки результатів студентських робіт, та мабуть найголовніше- відсутність дієвих інструментів покарання за порушення принципів АД.

Цікаві дані були отримані при дослідженні навчально-професійної мотивації студентів вищих медичних навчальних закладів. Так, було досліджено навчально-пізнавальну діяльність (рівень інтересу до отримання знань) та професійну (бажання досконало оволодіти майбутньою професією). За результатами встановлено, що частка мотивованих студентів складала від 3-х до 25% в залежності від року навчання та факультету [2, с. 56; 3, с. 3-6]. Водночас, найбільш вражаючим було зниження високо мотивованих студентів на останніх курсах навчання [2, с. 56].

На думку Т.В. Фінікова основними причинами порушення принципів академічної доброчесності серед студентства є вимагання, або провокування отримання грошей, подарунків, особистих послуг при різних формах оцінювання студентів, відсутність за оплати справедливої оцінки виконаної роботи, виконання такої роботи на замовлення, примусова купівля навчально-методичної літератури, зниження оцінок та примус до додаткових навчальних консультацій [1, с.21-22].

Водночас серед науковців частіше порушення АД представлені в вигляді підготовки та публікації наукових, навчальних та методичних текстів за допомогою плагіату та самоплагіату, фальсифікація експериментальних даних, включення до переліку авторів осіб, які не внесли відповідного вкладу в отримання наукових результатів, схвалення результатів наукових робіт/дисертацій за темами, які не мають наукового, практичного та соціального значення, неправомірне використання службового становища та ін. [1, с.22].

Наймовірно потужним інструментом в поширенні будь-яких норм та чеснот, зокрема принципів академічної доброчесності як серед студентів, так і колег, є перш за все особистий приклад. Так, задля ефективності імплементації АД, виховання

чесності та довіри слід починати з себе, вільно висловлюючи та обговорюючи ідеї в академічній спільноті, залучаючи колег та нести особисту та колективну відповідальність за оригінальність та достовірність поширених даних [1, с.14-15].

Варто також зазначити потужну силу справедливості, як інструменту мотивуючого до дотримання принципів академічної доброчесності. Так, коли присутні в відносинах прозорість, здатність прогнозування та обґрунтовані очікування, то студенти поведуться один з одним та з академічною спільнотою справедливо, що неодмінно призводить до чесного виконання ними своєї роботи [4, с.22].

Водночас, не менш важливою в академічному середовищі є демонстрація поваги до самого себе та інших. Викладач здатен підсилити мотивацію студента, коли демонструє свою повагу до нього, серйозно ставиться до ідей студента, визнаючи його як особистість, допомагаючи йому у розвитку цих ідей, цінуючи його точку зору та поставлені цілі [4, с.24-25].

Таким чином, якщо реальними причинами вибору навчального закладу та спеціальності не є бажання оволодіти майбутньою спеціальністю та/або наявність інтересу до отримання знань, то такий студент не тільки не здатен освоїти необхідний масив соціально-професійних навичок, але й абсолютно немотивований в дотриманні принципів академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету/ Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

2. Кузнецова М.О. Психологічні особливості навчально-професійної мотивації студентів-медиків I-III курсів. Scientific and pedagogic internship:

Challenges of modernization of medical education in Ukraine and EU countries. Lublin. 2018. 23 с.

3. Меламед Д.А. Социально-психологические особенности учебно-профессиональной мотивации студентов. Электронный журнал “Психологическая наука и образование”. 2011. №2. С. 3-6.

4. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. за ред. Т.Фішмана переклад з англійської – Університет Клемсон. 1999. – 39 с.

*Зачена Н. В.,
канд. техн. наук, старший викладач
кафедри систем автоматичного управління і електроприводу
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського*

*Хребтова О. А.,
канд. техн. наук, старший викладач
кафедри систем автоматичного управління і електроприводу
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства під іменем особи, яка не брала участі в їх створенні [1, с. 9]. Плагіат свідчить про зниження якості освітнього процесу. Наочне дослідження цієї проблеми розглянемо нижче.

Для трьох груп другого рівня підготовки освітньо-професійної програми зі спеціальності 141 “Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка” було проведено наступний експеримент: протягом трьох семестрів навчання для першої групи всі види виконуваних письмових робіт проходили перевірку на плагіат та паралельно проводилась роз’яснювальна робота щодо академічної доброчесності, для другої групи – лише перевірка робіт на плагіат, а для третьої – не проводилась ні перевірка, ні роз’яснювальна робота. За результатами перевірки випускних кваліфікаційних робіт магістрантів всіх трьох груп отримали результати, представлені на Рис. 2 та зведені у Табл. 2.

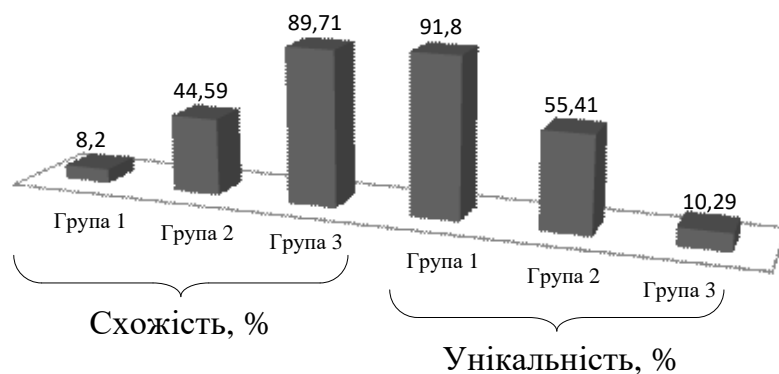

Рисунок 2. – Результати перевірки на письмових робіт магістрантів на схожість з використанням програми Unicheck

Таблиця 2 – Результати перевірки на плагіат письмових робіт магістрантів

Студент	Схожість, %			Унікальність, %		
	Група 1	Група 2	Група 3	Група 1	Група 2	Група 3
Магістрант 1	11,3	50,5	98,9	88,7	49,5	1,1
Магістрант 2	8,1	47,5	89,6	91,9	52,5	10,4
Магістрант 3	5,0	49,4	78,7	95,0	50,6	21,3
Магістрант 4	7,0	34,9	99,9	93,0	65,1	0,1
Магістрант 5	7,6	65,1	100	92,4	34,9	0
Магістрант 6	10,5	35,8	91,0	89,5	64,2	9,0
Магістрант 7	5,5	24,7	92,2	94,5	75,3	7,8
Магістрант 8	11,0	22,7	87,7	89,0	77,3	12,3
Магістрант 9	8,7	54,4	83,7	91,3	45,6	16,3
Магістрант 10	7,3	60,9	75,4	92,7	39,1	24,6
Середнє значення у групі	8,2	44,6	89,7	91,8	55,4	10,3

З аналізу отриманих результатів можна зробити висновок, що без забезпечення контролю за якістю виконуваних академічних робіт та без проведення консультацій щодо культури академічного письма унікальність склала близько 10,3 %. Але слід зауважити, що інформування про академічну доброчесність, надання рекомендацій стосовно переробки робіт та регулярна процедура перевірки на плагіат теж мають показник схожості близько 8,2 %. Цей факт пояснюється як використанням формул та їх виведенням, так і розрахунком та побудовою характеристик без посилань, адже такі розрахунки властиві для навчальних дисциплін технічних спеціальностей.

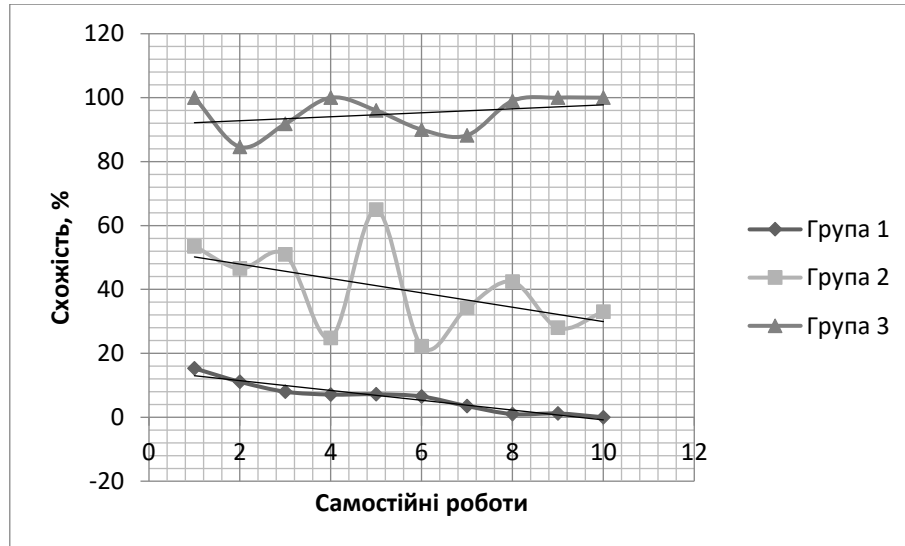

Рисунок 3. – Результати перевірки на самостійних робіт магістрантів на схожість з використанням програми Unicheck

Досить часто студенти використовують стандартні алгоритми розрахунків змінюючи лише числові значення користуючись роботами з минулих років, копіюючи або доповнюючи їх. В такому випадку на високий рівень оригінальності не слід розраховувати. Про це свідчить аналіз досліджень самостійної роботи магістрантів, що наведено на Рис. 3 та у Табл. 3 (умови експерименту ті ж, що й у

попередньому). Слід зазначити, що для першої групи з кожною наступною самостійною роботою відсоток схожості робіт поступово знизився до нуля, а відповідно для третьої – залишився майже незмінним, якщо ж не затвердився на своєму максимумі, адже цьому сприяла безконтрольність та небажання до самостійної роботи для отримання і засвоєння навичок студентами.

Таблиця 3. – Результати перевірки на плагіат самостійних робіт

Студент	Схожість, %		
	Група	Група	Група
	1	2	3
Самостійна робота 1	15,3	53,5	100
Самостійна робота 2	11,1	46,5	84,6
Самостійна робота 3	8,0	50,9	91,8
Самостійна робота 4	7,1	24,8	100
Самостійна робота 5	7,2	65	96
Самостійна робота 6	6,5	22,2	90
Самостійна робота 7	3,5	34,2	88,2
Самостійна робота 8	1,0	42,4	99
Самостійна робота 9	1,2	28	100
Самостійна робота 10	0	33	100
Середнє значення у групі	6,1	40,1	95,0

Всьому цьому сприяє також діяльність викладача, а саме навчати студентів формувати власну думку та самостійно досліджувати матеріали, й правильно робити посилання на математичні формули. Тому підсумовуючи, слід зазначити, що до проблеми формування академічної доброчесності при підготовці студентів електроенергетичної галузі слід підходити комплексно – від способу та якості

подачі матеріалу до процедури оцінювання, а також формування у студентів фундаментальних принципів: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та мужності [2].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс академічної етики Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.kdu.edu.ua/Documents/Kodeks_akadem_etyky_KrNU.pdf.

2. Fundamental Values of Academic Integrity / Фундаментальні цінності академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://liveacademicintegrity.pantheonsite.io/wpcontent/uploads/2019/04/Fundamental_Values_version_in_Ukrainian.pdf.

*Іншакова І. Є.,
канд. філол. наук, асистент кафедри дошкільної освіти
Криворізький державний педагогічний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАПОРУКА НАУКОВОГО ПОСТУПУ

Нині особливої актуальності з-поміж низки викликів, що постали перед сучасною наукою, набуває проблема академічної доброчесності. Наявні в методологічному арсеналі засоби розповсюдження та пропагування наукової думки, безперечно, сприяють поширенню сучасних здобутків наукової та освітньої галузей. На жаль, часто можемо виявляти неконтрольовані запозичення, а також привласнення та використання чужих продуктів наукового пошуку. Цим, на нашу думку, зумовлена актуальність обраної тематики стажування й наша тема зокрема.

Нині в державі створена потужна нормативно-правова база, спрямована на унеможливлення таких проявів академічної недоброчесності. Єдині для всіх рівнів освіти види порушень академічної доброчесності регламентовані статтею 42 Закону України “Про освіту”, зокрема академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво тощо [3]. У Законі України “Про вищу освіту” наголошується на забезпеченні дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, зокрема створення й забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату (пункт 8 частина друга статті 16) [2], акцентуючи на обов’язковості дотримання системи забезпечення якості освіти.

У науковій літературі існує безліч визначень плагіату. В основу більшості з них покладено етимологію цього слова – “викрадений”. Тому, найбільш загальноприйнятим є визначення, що плагіат – це відтворення або привласнення чужої роботи або її частини без посилання на конкретне джерело чи видавання чужої роботи за власну. У відповідності до цього дослідники, які детально вивчають

питання плагіату, пропонують низку класифікацій та критеріїв виявлення цього явища.

У загальних положеннях відповідних нормативно-правових актів наголошується, що правовою основою Рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах є Конституція України, закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про авторське право і суміжні права”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про науково-технічну інформацію”.

Рекомендації міністерства подають тлумачення таких термінів: плагіат, академічний плагіат, науковий результат, науково-технічна інформація та наводять види академічного плагіату в наукових роботах. Метою цих рекомендацій є створення умов підготовки кваліфікованих кадрів для забезпечення інноваційного розвитку країни, потреб суспільства в одержанні та використанні новітньої науково-технічної інформації.

Сьогодні більшість випускників загальноосвітніх закладів здебільшого не мають навичок належної роботи з науковими джерелами, як наслідок – не можуть написати та як слід оформити різні види наукових пошуків. Ця робота є системною й, на нашу думку, має розпочинатися з першого дня навчання в університеті. У процесі викладання окреслені проблеми мають поетапно розв’язувати всі студенти під керівництвом професорсько-викладацького складу кафедр і відповідних факультетів. Не менш важливе значення має вплив також і студентське самоврядування на формування наукової спільноти здобувачів вищої освіти, допомагаючи в уникненні плагіату та попереджаючи його можливі прояви, поширення та пропагування такого досвіду в студентських колах тощо.

Відповідно до сучасних вимог розвитку вищої школи подаються рекомендації Міністерства освіти і науки України стосовно розглядуваної проблеми. Зокрема, у Криворізькому державному педагогічному університеті проблема запобігання академічному плагіату кілька років поспіль стоїть на порядку денному. Це питання

активно обговорюється на засіданнях випускових кафедр, методичних рад факультетів, учених рад університету тощо. З метою виявлення плагіату та його запобігання було прийнято рішення вченою радою ще в 2018-2019 навчальному році запровадити обов'язкову перевірку випускових робіт магістрантів усіх спеціальностей та напрямків підготовки на виявлення можливих проявів плагіату, і, як наслідок, – академічної недоброчесності. У ході такої перевірки за допомогою спеціальної програми для виявлення плагіату кілька робіт магістрантів не були допущені до захисту, а здобувачі вищої освіти були відраховані з університету за невиконання навчального плану.

Проаналізувавши результати підготовки та захисту магістерських робіт, з метою запобігання академічному плагіату в університеті вирішено з вересня 2019 року запровадити академічний курс для всіх спеціальностей і напрямків підготовки “Основи академічного письма” обсягом 32 аудиторні години практичних і семінарських занять. Він покликаний навчити студентів написанню різних видів наукових робіт (рефератів, статей, наукових доповідей, робіт на наукові конкурси, курсових, магістерських робіт), що, на нашу думку, сприятиме формуванню наукових навичок в опрацюванні літератури, написанні робіт, їх оформленні та захисті на підсумкових атестаціях.

Отже, задля подальшого поступу вітчизняної наукової думки вважаємо за доцільне продовжити ретельне опрацювання передового досвіду та надбань європейського співтовариства в подоланні проявів академічної недоброчесності як з боку наукових та науково-педагогічних співробітників різних установ і організацій, так і з боку здобувачів вищої освіти бакалаврського та магістерського рівнів. Особливо гостро, на наше переконання, ця проблема постає щодо здобувачів наукових ступенів доктора філософії й доктора наук та вчених звань доцента і професора.

Безумовно, така робота повинна мати системний характер, починатися якомога раніше, бажано із загальноосвітньої школи. Погоджуємося, що важливим є

виявлення плагіату в наукових пошуках різних типів, однак, на нашу думку, значно ефективнішою є система роботи щодо запобігання академічному плагіату.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. За заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ. 2017. 169 с.

2. Закон України “Про вищу освіту”. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.help/law/1556-VII/edition01.01.2019/>.

3. Закон України “Про освіту”. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

*Кальян В. В.,
канд. біол. наук, доцент кафедри медичної біології
Харківський національний медичний університет*

СТІЙКА МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ - ПЕРШОКУРСНИКІВ ХНМУ ЯК ЗАПОРУКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Харківський національний медичний університет посідає одне з перших місць серед вишів України за кількістю іноземних студентів, що здобувають освіту в нашій країні. Багато викладачів працюють виключно з іноземними студентами, тому є необхідність чіткого розуміння особливостей навчального процесу, до якого залучені іноземні студенти. Не дивлячись на певні особливості навчання іноземців, весь навчальний процес у ХНМУ підпорядкований досягненню єдиної мети – підготовці висококваліфікованого спеціаліста у медичній галузі. На викладачів дисциплін, що вивчаються на першому курсі, покладається додаткова місія: не лише сформувати у студентів глибокі знання із предмету, але й закласти міцний фундамент вмінь та навичок процесу здобування знань, тобто, іншими словами, навчити вчитися. Обов'язковою умовою досягнення ефективності процесу здобування знань є дотримання основних принципів академічної доброчесності. У студента має сформуватися чітке усвідомлення, що без чесності у навчанні неможливе досягнення бажаного результату – стати висококваліфікованим спеціалістом. На практиці викладачі стикаються з проблемою відсутності у деяких студентів-іноземців знань та навичок дотримання академічної доброчесності, які мали б бути вже сформована у школі. І, через це, на жаль, ці студенти не відчують потреби у академічній доброчесності. Тому викладачі, що працюють із першокурсниками, повинні докласти максимальних зусиль для виховання академічної доброчесності. Які можливі шляхи, на нашу думку, для досягнення даної мети? По-перше, треба пояснити студентам поняття академічної

доброчесності, показати, що це дуже багатогранне поняття, яке передбачає дотримання основних етичних принципів у освіті, та не обмежується лише проблемою плагіату в освіті та науці. По-друге, треба розповісти, що є проявами академічної нечесності, які розглядаються як прояви девіантної поведінки. Спробувати підштовхнути студентів до аналізу власних дій та вчинків, примусити замислитися, а чи не є щось характерним і для них. По-третє, треба розтлумачити, що дотримання принципів академічної доброчесності врегульовано на законодавчому рівні, основні вимоги прописані в законі України “Про освіту” (стаття 42) [1]. По-четверте, пояснити, що прояви академічної нечесності можуть призвести до академічного покарання.

Але найголовнішим інструментом для виховання академічної доброчесності вважаємо формування стійкої мотивації до навчання. Стійка мотивація – це головна рушійна сила навчального процесу. Як показує досвід, не завжди, на жаль, мотивація до отримання позитивних результатів у освіті у вигляді складання іспитів, заліків, захисті наукових робіт, є тотожною до мотивації отримання міцних знань та кваліфікаційних навичок. Для деяких студентів-першокурсників мотивація у вигляді здобуття професії, насправді, є дуже примарною, а мета дуже відстроченою. Велика кількість студентів обирає виш за велінням батьків. У медичних вишах на першому курсі викладаються фундаментальні теоретичні дисципліни, і ще не має безпосереднього занурення у клінічну сферу. Тому викладачі предметів першого курсу повинні через вивчення фундаментальних дисциплін замотивувати студентів до медичної професії та до чесного навчання. Нами вже було запропоновано основні шляхи підвищення мотивації вивчення медичної біології у іноземних студентів [2, с. 99]. На нашу думку, найголовнішою запорукою формування стійкого інтересу у студентів до вивчення медичної біології є методично обґрунтована організація навчального процесу. Студент повинен полюбити процес навчання, полюбити свою професію. І, якщо вдасться досягти цієї

мети, не буде місця для нечесності. Безумовно, шлях дотримання академічної доброчесності є більш важким, але результат вартує того.

Підбиваючи підсумок, треба зауважити, що студенти-іноземці, прибуваючи до нашої країни, потрапляють у нові умови, проте ці умови створюються для них викладачами. Академічна доброчесність, згідно закону України, є двобічним поняттям, яке охоплює як процес навчання, так і процес викладання та провадження наукової діяльності [1]. Лише особистим прикладом викладачі можуть показати, наскільки важливою є академічна доброчесність. Таким чином, ми переконані, що саме стійка мотивація до навчання та особистий приклад викладача стануть запорукою академічної доброчесності студентів іноземців, що здобувають освіту в нашій країні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України за станом на 2017 р. / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

2. Кальян В.В. Шляхи підвищення мотивації вивчення медичної біології в іноземних студентів. Сучасні концепції викладання природничих дисциплін у медичних освітніх закладах: Матеріали XII Міжнародної науково-методичної інтернет-конференції. Харків. 2019. С. 99-101.

*Канєнберг-Сандул О. К.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет Одеська юридична академія*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ ПРИНЦИП ОСВІТИ

Реформування системи вищої освіти вимагає глибоких трансформацій всіх складових механізмів регулювання та контролю цієї системи задля її ефективного втілення та вдалого новоутворення. Науковий розвиток на професійному рівні повинен створити певні критерії, які відповідають сучасним реаліям.

Інформатизація суспільства, стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації. Паралельно з цими позитивними явищами набувають усе більших обертів процеси недобросовісного запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок усіма категоріями вітчизняних вчених, тобто як молодими, так і більш досвідченими. Щоправда, ця проблема притаманна не лише Україні. Так, університети Німеччини мають гарну репутацію, але й там є ряд прикладів недотримання принципів академічної доброчесності [11].

На сьогодні молодь формує деякі аспекти та особливості навчання, та здобуття вищої освіти. Молодіжна політика є набором принципів, цінностей, установок, цілей і дій, які спрямовано на поліпшення якості життя молодих людей. Мета молодіжної політики – створення умов для навчання, можливостей і досвіду, що допомагають і дозволяють молодим людям розвивати знання, навички та компетенції до демократичної участі та суспільної інтеграції, зокрема, й готовності відігравати активну роль як у громадянському суспільстві, так і в економічному розвитку країни [5].

Проблемні аспекти, які повинні бути вирішеними в галузі освіти в цілому за допомогою дотримання принципів академічної доброчесності це: плагіат, корупцію, та вироблення кодексу честі навчального закладу. При цьому головними

вимогами дотримання певних дій під час навчання, а саме відповідально ставитесь до навчання та дослідження, використовуєте лише перевірені дані, уникати плагіату, належно цитувати роботи інших.

Наявність таких якостей здобувача освіти як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та сміливість є основою основ навчання та викладання і надання освітніх послуг. Дотримуватись головних принципів академічної доброчесності, мати певні особисті якості та обов'язково використовувати комплекс правил та положень, етичних принципів – головна мета академічної спільноти. Відповідно до цих ідей визначається припустима та неприпустима поведінка в академічному середовищі. Подолання академічної нечесності перш за все потребує звернення до гідності людини, до її самоповаги та поваги до інших. Чим вищий рівень взаємоповаги, чесності та довіри у спільноті, тим краще людина здатна вирішити свої завдання. Поступово все більше людей, які працюють у сфері освіти, переконуються, що позитивні зрушення в країні слід починати з себе, із власного робочого місця і ставлення до виконання своїх обов'язків [3, с. 97].

Академічний плагіат, само плагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання – головні проблеми які повинні бути вирішеними за допомогою створення академічної системи честі, розробленої вченими та науковцями, як представниками системи освіти держави. Нормативне вирішення цього питання є впровадження змін до Закону України “Про вищу освіту” (2014 р.), який дозволив би реалізувати принцип університетської автономії в українських реаліях та розпочав побудову системи протидії академічній недоброчесності на всіх рівнях [9]. Якісна реалізація певних пунктів цього закону, а саме ст. 6 п. 6 того, що “...виявлення в поданій до захисту дисертації (науковій доповіді) академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня. Виявлення академічного плагіату у захищеній дисертації (науковій доповіді) є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня та видачу відповідного

диплома...” повинна призвести до ефективного контролю за інформаційною грамотністю[9].

Основним інструментом стало запровадження ст. 32 п. 3 відповідних цифрових технологій, які дають можливість ідентифікувати наявність та обсяг неправомірно запозиченого чужого матеріалу. У ст. 69 п. 6 введено процедуру обов’язкового оприлюднення тексту дисертації (наукової доповіді) на веб-сайті навчального закладу, у якому створено спецраду, а в ст. 6 п. 6 запроваджено систему дисциплінарних санкцій до навчального закладу, наукового керівника, членів спецрад та офіційних опонентів, що надали позитивні відгуки про наукову роботу, у якій виявлено академічний плагіат [1, с. 23].

Якщо закони це регулювання здобування освіти та здійснення наукової діяльності з боку держави, то регулювання цих процесів з боку наукової спільноти є вироблення певних положень та етичних кодексів ЗВО та всіх закладів освіти. А. Мельниченко зазначає, що “...ухвалення будь-якого найдосконалішого кодексу честі не гарантує його дотримання усіма членами академічної спільноти. Лише постійні зусилля з підтримання атмосфери, де панують високі моральні стандарти, а навчальні і наукові практики відповідають кращим світовим зразкам, дозволять зробити цей інструмент інституціонально вкоріненим. А життя, у свою чергу, змусить до його активного розвитку і постійного вдосконалення” [5, с. 179]. Етичні кодекси, як і будь-які інші інструменти забезпечення академічної доброчесності, не можуть гарантувати вирішення усіх проблем, пов’язаних з неетичною поведінкою в освіті. Перш за все вони покликані звести в один комплекс неписані правила та норми поведінки, щоб поліпшити обізнаність академічної спільноти та унормувати процедури розгляду різних академічних переступів. Етичні кодекси навряд чи здатні самотужки забезпечити дотримання етичних принципів та вирішити проблему академічної недоброчесності, адже вона походить від кількох глибших криз українського суспільства в цілому та вищої освіти в Україні зокрема [8]. В умовах сучасного стану університетської освіти України принципи академічної доброчесності або сприймаються як щось абстрактне, модне, про що часто

згадують, але не застосовують, або, у кращому випадку, як підстава заборонити студентам і викладачам безконтрольно і безвідповідально використовувати чужі думки, видаючи їх за свої, і визначити порядок покарання за плагіат і списування. У цьому розумінні академічна доброчесність зводиться до правил роботи з інформацією. Таке розуміння проблеми занадто вузьке, оскільки суть її вирішення полягає, насамперед, у світоглядно-ціннісній площині [2]. Це означає, що особи, які приймають рішення на всіх рівнях – від студентів, які виконують письмові чи домашні роботи до ректорів та інших працівників, які керують бюджетами та наймають на роботу працівників – роблять це чесно. Складність завдання полягає у створенні цієї культури, яка допомагає, по-перше, просвітити всю спільноту університету стосовно значення академічної доброчесності, та, по-друге, переконати людей у її важливості для роботи університету [6].

Отже, надання з боку держави можливості залучення українських вищих навчальних закладів до активного створення власної професійної культури, вільної від корупційних дій та моральних перекохань, накопичення досвіду ідентифікації найбільш вразливих зон та створення технологій управління, які б дозволили не переступати моральних норм ні подумки, ні у вчинках призведе до великих досягнень високого рівня академічної доброчесності та інформаційного наукового прогресу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд “Міжнарод. фонд дослідж. освіт. Політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – 234 с.

3. Добко Т. Академічна культура та доброчесність, як соціальний капітал сучасного університету / Т. Добко, В. Турчиновський // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. 43 Фонд “Міжнарод.

фонд. дослідж. освіт. Політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ: Таксон, 2016. – С. 37 – 52.

4. Мельниченко А. Прояви академічної нечесності / А. Мельниченко // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – С. 171 – 182.

5. Навчальний посібник для тренерів у сфері підготовки молодіжних працівників / Міністерство молоді та спорту України, Представництво ООН в Україні, Державний інститут сімейної та молодіжної політики / О. Мурашкевич, І. Сущенко, К. Савчук, О. Юрик – К.: ТОВ “Компанія ВАІТЕ”, 2014. – 213 с.

6. Основи становлення сучасного інженера : навч. посіб. / В. О. Іванов, О. Г. Гусак, Д. В. Криворучко [та ін.] ; за заг. ред. В. О. Іванова, О. Г. Гусака. – Харків: НТМТ, 2015. – 275 с.

7. Про вищу освіту: Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII // Відом. Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.

8. Стадний Є. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах / Єгор Стадний ; Проект сприяння академ. доброчесності в Україні. – 2017. – 18 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByYt3wkv0LOAd282OEtWaTJwX1U/view>.

9. Фініков Т. Академічна доброчесність : глобальний контекст та національна потреба / Т. Фініков // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – С. 9 – 36.

*Кий-Кокарєва В. Г.,
канд. наук з держ. упр., викладач кафедри соціальної медицини,
громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»*

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ

В сучасних умовах професійність викладача, дотримання ним етичних норм поведінки сприяють формуванню академічної доброчесності студента закладу вищої освіти (ЗВО). Академічна доброчесність – це нове поняття для української системи освіти в контексті його впровадження в ЗВО.

В Закон України “Про освіту” включено статтю 42 “Академічна доброчесність”, у якій сформульовано таке визначення: “Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень” [1, с. 22].

Згідно із Законом України “порушенням академічної доброчесності вважається:

– академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

– самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

– фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

– фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

– списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

– обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

– хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

– необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

– надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

– вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання” [1, с. 23].

Соціальна відповідальність майбутнього лікаря відрізняє студента медичного закладу від інших ЗВО. Він приймає клятву лікаря, яка містить моральні цінності лікарської етики [2]. Людина, яка все своє життя присвячує медицині, допомозі хворому, без сумніву повинна дотримуватись та виконувати етичні норми, в тому числі академічної доброчесності.

На погляди студентів стосовно академічної доброчесності однозначно впливає викладач. Виходячи з цього педагогічний працівник, в першу чергу, зобов'язаний володіти системою таких морально-етичних цінностей, як гуманність, справедливість, чесність, відповідальність, непідкупність.

Викладачі повинні бути академічно доброчесними і здатними формувати відповідну компетентність у студентів. В результаті навчання академічній доброчесності студенти мають набути здатність:

- діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики;

- самостійно виконувати навчальні завдання;

- коректно покликатися на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей;

- усвідомлювати значущість норм академічної доброчесності, оцінювати приклади людської поведінки відповідно до цих;

- оцінювати приклади людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності;

- давати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх із моральними та професійними нормами, та інші [3].

Головна роль викладача в формуванні академічної доброчесності студента полягає в тому, щоб бути прикладом для нього при виконанні науково-педагогічної діяльності з дотриманням морально-етичних норм та правил академічної доброчесності. При цьому важливу роль грають сумісні зусилля педагогічного працівника і студента в заходах:

- залучення студента до активної участі у створенні або перегляді етичного кодексу ЗВО;

- постійне дотримання принципів академічної доброчесності на заняттях як викладачем, так і студентом;

- обговорення на заняттях ситуаційних випадків щодо порушення принципів академічної доброчесності;
- створення на веб-сайті ЗВО сторінки про етичний кодекс з наявністю зворотнього зв'язку між студентами та викладачами;
- використання єдиної ліцензованої програми в ЗВО для контролю виконаних робіт на антиплагіат;
- сумісне обговорення, затвердженого методичними документами, оцінювання студентів з критичним відношенням до таких проявів як списування, не-об'єктивне оцінювання.

Таким чином, реалізація принципів академічної доброчесності у закладах вищої медичної освіти дозволить підвищити якість та конкурентоспроможність майбутніх лікарів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Етичний кодекс лікаря України від 27.09.2009р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/>.
3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Проект сприяння академічної доброчесності в Україні – SAIUP за підтримки Посольства США. Упорядники Є. Ніколаєв та В. Бахрушин.К.:SAIUP,2018.41с.

*Кірдан О. Л.,
докт. пед. наук, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Одним із пріоритетних напрямів розвитку закладами вищої освіти внутрішніх систем забезпечення якості освітньої діяльності є наявність політики “нульової толерантності” до проявів академічної недоброчесності. Цей напрям набуває особливої актуальності у контексті реалізації освітніх програм, позаяк охоплює різних суб’єктів освітньої взаємодії (здобувачі вищої освіти, науково-педагогічні працівники, гаранті освітніх програм та ін.), представників різних рівнів управління освітньою діяльністю (науково-педагогічні працівники, завідувачі кафедр, декани факультетів, керівники структурних підрозділів, проректори, ректор). Відтак на інституційному рівні до вирішення проблеми забезпечення академічної доброчесності під час реалізації освітніх програм залучені всі учасники освітнього процесу, а визначальною характеристикою їхньої діяльності є узгоджена взаємодія для розвитку культури академічної доброчесності.

Відповідно до критерію 5 оцінювання якості освітньої програми [1] визначено вимоги до політик і практик забезпечення академічної доброчесності. У низці публікацій [2–4] надано методичні рекомендації для розробки, впровадження та підтримки систем забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти.

На основі аналізу зазначених документів, власного досвіду адміністративно-управлінської та науково-педагогічної діяльності, роботи у якості експерта Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, гаранта освітньої програми укладено Табл. 4, у якій висвітлений інструментарій (напрями, складники, нормативні показники та параметри для аналізу) для перевірки

забезпечення академічної доброчесності під час реалізації освітніх програм на всіх рівнях вищої освіти.

Таблиця 4. – Забезпечення академічної доброчесності під час реалізації освітніх програм у закладах вищої освіти

Складники	Нормативні показники	Параметри для аналізу
<i>Політика, стандарти та внутрішня нормативна база</i>		
Здійснення контролю знань / атестації здобувачів вищої освіти з дотриманням вимог можливого оскарження результатів	Положення ЗВО. Заходи ЗВО.	Результати контрольних заходів / атестації у рішеннях кафедр, факультетів, ЗВО. Розуміння здобувачами вищої освіти процедури оскарження результатів контролю/атестації. Наявність / відсутність фактів, дієвість оскарження результатів.
Відкритість та доступність критеріїв оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за всіма освітніми компонентами.	Наявність критеріїв оцінювання у робочих програмах навчальних дисциплін та силабусах, програмах практик, методичних рекомендаціях написання курсових, випускних кваліфікаційних та ін. робіт.	Обізнаність здобувачів вищої освіти та НПП із критеріями оцінювання результатів навчання за всіма освітніми компонентами. Використання ефективних/доцільних методів об'єктивного оцінювання результатів навчання здобувачів ВО.
Внутрішні документи ЗВО, які регулюють питання дотримання академічної доброчесності.	Положення та інші документи ЗВО.	Документи ЗВО повинні бути затверджені уповноваженим колегіальним органом управління ЗВО та погоджені з органом студентського самоврядування в частині відповідальності здобувачів вищої освіти та НПП.

Продовження Таблиці 4.

Складники	Нормативні показники	Параметри для аналізу
<i>Структурний підрозділ / посадова особа, відповідальний за академічну доброчесність</i>		
Структурний підрозділ/ комісія / посадова особа, відповідальна за академічну доброчесність. У разі відсутності окремого структурного підрозділу / посадової особи, розподіл обов'язків, функцій, повноважень між наявними підрозділами / посадовими особами.	Плани роботи / звіти. Звіти підрозділу/комісії / посадової особи. Протоколи засідань комісії.	Чіткий розподіл обов'язків, функцій, повноважень. Результати анонімного анкетування НПП, здобувачів вищої освіти про наявність / відсутність порушень академічної доброчесності тощо.
<i>Інформаційно-технологічні, програмні засоби та процедури</i>		
Перевірка на плагіат випускних кваліфікаційних та дисертаційних робіт здобувачів вищої освіти	Програмне забезпечення для виявлення плагіату.	Наявність, доступність, безплатність перевірки. Результати перевірки. Наявність та наповненість електронного репозитарію робіт.
Перевірка на плагіат статей, наукових та навчально-методичних видань тощо НПП ЗВО.	Програмне забезпечення для виявлення плагіату.	Створення текстових масивів наукових, навчально-методичних праць тощо. Перелік праць НПП, внесених до електронного репозитарію.
<i>Упровадження культури академічної доброчесності</i>		
Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно-законодавчими документами та внутрішніми положеннями ЗВО, які регулюють процеси та процедури дотримання академічної доброчесності.	Положення ЗВО. Заходи ЗВО.	Розуміння учасниками освітнього процесу понять, принципів, норм дотримання академічної доброчесності. Розуміння видів порушень академічної доброчесності та способів їх ідентифікації, наслідків порушення академічної поведінки.

Продовження Таблиці 4.

Складники	Нормативні показники	Параметри для аналізу
Інформування учасників освітнього процесу про наявну в ЗВО систему запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах.	Заходи ЗВО.	Обізнаність учасників освітнього процесу про наявність та використання системи запобігання та виявлення академічного плагіату.
Цілеспрямована робота із учасниками освітнього процесу з метою добору інформаційних ресурсів, формування навичок академічного письма, коректного цитування, оформлення списку використаних джерел тощо.	Тренінги. Навчальні дисципліни та модулі «Навички академічного письма», «Основи академічного письма», «Академічна доброчесність».	Набуття інформаційних компетенцій та навичок академічного письма.
Популяризація академічної доброчесності.	Форуми, тренінги, семінари, конкурси. Модуль «Академічна доброчесність» програм підвищення кваліфікації	Участь НПП та здобувачів ВО у проведенні заходів. Участь НПП у програмах підвищення кваліфікації.
Система мотивування учасників освітнього процесу до доброчесної поведінки.	Положення ЗВО. Статут ЗВО. Колективний договір ЗВО.	Види відповідальності учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності. Процедура виявлення, встановлення фактів та розгляду справ про порушення академічної доброчесності. Дотримання прав особи, відносно якої порушено питання про порушення нею академічної доброчесності.

Отже, запропонований нами інструментарій доцільно використовувати науково-педагогічним працівникам, гарантам освітніх програм, завідувачам кафедр, деканам факультетів/ директорам інститутів, експертам Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти для аналізу політики, процедур та практики забезпечення академічної доброчесності під час реалізації освітніх програм.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/Методичні-рекомендації_для-експертів.pdf (дата звернення: 06.09.2020).

2. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесності.pdf> (дата звернення: 06.09.2020).

3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / Проект сприяння академічній доброчесності; упоряд.: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. 2018. 41 с.

4. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти [Електронний ресурс]: Лист МОН від 23.10.2018 № 1/9-650. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakononline.com.ua/documents/show/124272124272> (дата звернення: 06.09.2020).

*Лук'яненко Д. М.,
канд. мед. наук, асистент кафедри дитячої хірургії, ортопедії та травматології
ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”*

ФАКТОРИ СПРИЯННЯ ПОРУШЕННЮ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ

Технологічний розвиток в умовах глобалізації процесів сучасного суспільства на тлі стрімкого розвитку технологій, зокрема інформаційних, вимагає моніторингу наукових праць як в світі, так і в Україні, внаслідок розширення можливостей запозичення або привласнення чужої інтелектуальної власності. Власно це і спонукає визначити та намагатися викоринити чинники, котрі сприяють порушенню принципів академічної доброчесності. Сучасний західний академічний світ виробив певний комплекс інструментарію виховного впливу, який включає власні етичні стандарти, систему дисциплін, пов'язаних із формуванням типу мислення, що надає пріоритет моральному виміру [1, с. 184]. Цілком природнім при цьому є прагнення до формування етичних стандартів на рівні різного роду інституційних об'єднань та/або асоціацій індивідів, які мають відношення до вищої освіти та науки [1, с. 184]. Саме об'єднання та асоціації з різних наукових профілів, на мою думку, мають визначати та проводити контроль факторів, котрі можуть сприяти академічній недоброчесності.

Академічною доброчесністю, за визначенням багатьох авторів, вважається дотримання таких фундаментальних цінностей, як чесність, довіра, справедливість, повага до колег, відповідальність за точність результатів досліджень, котрі оприлюднюються, а також сміливість та відвага при відстоюванні та боротьбі за перелічене.

Корупція на сьогоднішній день є найбільшим чинником, котрий на мою думку пригнічує академічну доброчесність в Україні. На тлі недофінансування державою наукових досліджень в різних галузях, зокрема, в медицині, створені

умови для конфлікту інтересів, котрі, насамперед, відображаються у дуже багатьох матеріальних спокусах для науковців. Банальною річчю стало те, що нестача коштів на достойне життя призводить до пошуку науковцями спонсорів, котрі фінансуючи ті чи інші дослідження ставлять перед науковцями дилему: фальсифікувати результати на користь спонсора та отримати фінансову винагороду або лишитися добродішним. До проявів корупції, на мою думку, слід віднести використання службового становища, коли керівник змушує підлеглих задля підвищення своїх рейтингових показників додавати своє прізвище до авторського списку наукових статей, монографій, підручників тощо, в роботі над якими участь керівником установи чи підрозділу не приймалась. Наразі, саме молоді науковці в Україні, перед якими фактично поставлено за умову праці в науковій установі чи у вищому навчальному закладі захист дисертації, практично, в цьому сенсі, знаходяться в повній залежності від наукового керівника, котрий одночасно може бути і керівником наукового підрозділу.

До корупційних складових, сприяючих порушенню академічної добродішності в Україні, слід також віднести хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі [2, с. 42]. Цей фактор може призводити до таких порушень, як копіювання робіт, списування, фабрикація тощо.

Неприпустимим фактором сприяння порушенню принципів академічної недобродішності, на мою думку, є також дискримінація за будь-якими ознаками: расовими, статевими чи віковим. Цей фактор створює несприятливу обстановку для праці в науковому або науково-педагогічному колективі.

Звісно, що існує ще багато факторів, котрі призводять на сьогоднішній день до порушення принципів академічної добродішності як в Україні, так і у світі в цілому, але, на мою думку, об'єднує них та спричиняє до цього корупція у її різноманітних проявах. Сміливість викривати факти академічної недобродішності,

наразі, при умові працюючого законодавства знизить рівень корупції в Україні, котра, на мою думку, стала основною причиною розквіту факторів сприяння порушенню принципів академічної доброчесності.

Таким чином, провівши короткий аналіз проблеми, виходячи з вище переліченого, я вважаю, що академічна доброчесність із суто етичної та ціннісної категорії в Україні має стати поняттям, котре повинне передбачати адміністративно-правову відповідальність та відповідні санкції для наближення до світових практик.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.
2. Про освіту: Закон України №2145-VIII от 05.09.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html.

*Лук'яненко Д. М.,
канд. мед. наук, асистент кафедри дитячої хірургії, ортопедії та травматології
ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”*

*Єгорова С. Ю.,
канд. біол. наук, доцент кафедри мікробіології, вірусології,
імунології та епідеміології
ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”*

*Баишков Д. Г.,
канд. мед. наук, доцент кафедри шкірних та венеричних хвороб
ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”*

ДОВІРА, ЯК ЗНАЧУЩИЙ ПРИНЦИП АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

Проблема впровадження принципів академічної доброчесності в Україні за умов інтеграції в світовий науковий простір набуває великого значення для українських науковців. Насамперед цьому сприяє світовий розвиток інформаційних технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності. Поширення наукової інформації стимулює її використання з порушенням прав власників, тобто запозиченню у розумінні використання привласнених чужих ідей, думок, спостережень, тощо. Це є одним з порушень такого принципу академічної доброчесності, як довіра. Саме довіра, яку взаємно поділяють всі члени академічної спільноти є основою для клімату роботи, який сприяє вільному обміну ідеями, творчості та індивідуальному розвитку [1, с.15].

Одним з розповсюджених на сьогоднішній день проявів академічної нечесності є несанкціонована співпраця. Це явище полягає в наданні певними особами допомоги для того, щоб здійснити певний акт академічної нечесності. Ці вчинки у вигляді навмисної або усвідомленої допомоги сприяють іншій особі вчинити цей акт. Такі спроби, найчастіше за все, проявляються у формі придбання в інших осіб чи організацій, з наступним поданням як власних, результатів

навчальної та наукової діяльності: звітів, рефератів, контрольних, розрахункових, курсових, дипломних та магістерських робіт, есе, статей, монографій, навчальних посібників, тощо [2 с.10]. Саме виконання такого роду робіт та послуг, а в тому числі й дисертаційних робіт, стає розвиненим в силу реальної потреби з боку “псевдонауковців” та псевдонаукових інституцій не тільки в Україні, а й в світі в цілому. Також, не слід забувати про такий прояв академічної не доброчесності як змова, тобто домовленість яка характеризується спільним вчиненням з однією або кількома особами спроби вчинення акту академічної нечесності, що внаслідок неефективності законодавства теж лишається можливою в нашій країні.

Крім того, в Україні небезпечним проявом академічної недоброчесності є така поведінка членів академічної спільноти, котра носить ознаки корупції. Таке явище, перш за все, пов’язане з тим, що виникає потенційний або фактичний конфлікт інтересів, в тому разі, якщо виконання службових обов’язків або відповідних зобов’язань перед науково-освітньою установою може бути поставлене під загрозу зовнішніми інтересами або зобов’язаннями конкретної людини. Саме тому можуть виникнути певні обставини, при яких конфлікт інтересів призведе до фальсифікації результатів досліджень, у випадку, коли результати фінансових або майнових інтересів особи дослідника переважить принципи академічної доброчесності. Важливим є те, що порушенням академічної доброчесності можна вважати сам факт неповідомлення членом академічної спільноти інформації про виникнення такого конфлікту інтересів при здійсненні науково-дослідницької чи іншої діяльності. Саме такий факт істотно підриває довіру академічній спільноті багатьох країн.

Досить розповсюдженим є такий прояв академічної нечесності як додавання до авторського списку наукових статей, монографій, підручників тощо, осіб, які не брали участі в дослідженнях та інших роботах і не мають ніякого відношення до отриманих наукових результатів. Переглядаючи новини та інші джерела доступної інформації, ми все частіше стикаємось з тим, що окремі керівники навчально-наукових підрозділів, консультанти та керівники дисертаційних досліджень

намагаються підвищити власний рейтинг публікацій через зобов'язання здобувачів наукових ступенів та підлеглих наукових працівників вносити їхнє прізвище до списку авторів цих видань, до підготовки котрих вони не залучалися. У таких випадках рівень довіри до цих наукових інституцій різко знижується.

В останній час фіксуються непоодинокі випадки зловживання конфіденційною інформацією, яка отримана певними особами на шляху визначення технічного завдання на проведення дослідження, подання проектних заявок, оригінальних рукописів для рецензування та інших видах робіт. З боку таких недобросовісних осіб ці акти вимагають дисциплінарного покарання

Саботаж, як прояв академічної недоброчесності, також потребує прискіпливої уваги. Така поведінка, коли учасник науково-дослідницької діяльності (викладач, науковий співробітник тощо) своїми діями не дозволяє іншим учасникам успішно завершити роботу, також підриває довіру. Як правило, саботаж, найчастіше виникає в умовах жорсткої конкуренції, наприклад, при проведенні рейтингової оцінки підрозділів установи, і сприяє, внаслідок вимушеної фальсифікації результатів досліджень, зниженню довіри до установи в цілому.

У наукових установах та вищих навчальних закладах є вимоги до працівників щодо необхідності обов'язково мати науковий ступень, але виконувати дисертаційну роботу та публікацію статей співробітник повинен за власній рахунок або за рахунок спонсорів, котрі можуть іноді висувати вимоги призводячи до фальсифікації результатів дослідження, внаслідок конфлікту інтересів.

Ще одною причиною академічної недоброчесності в Україні є недофінансування чи відсутність фінансування наукових досліджень, що призводить до фальсифікації кількості та якості проведених досліджень, порушенню методик, неможливості використання сучасного обладнання та інше.

Підсумовуючи, відзначимо, що проведений аналіз проявів академічної нечесності, котрі знижують довіру до дослідницьких робіт як установ, так і окремих дослідників в Україні не може претендувати на цілковиту повноту, але дозволив

визначити її найбільш розповсюджені форми. Тому, задля зростання довіри до української наукової спільноти в світі, необхідно не тільки розроблення, але й виконання комплексу заходів щодо протидії проявам академічної недоброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

2. Кодекс честі Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”. – Київ. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во “Політехніка”, 2017. – 12 с.

*Лучко О. Р.,
канд. мед. наук, доцент кафедри фармакології та внутрішньої медицини
№3 ім. професора М.М. Бережницького
Івано-Франківський національний медичний університет*

АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ У МЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Однією з найбільш актуальних сфер наукових досліджень, від результативності та ефективності яких залежить забезпечення життя та здоров'я людей, є медична. Складність досліджень у медичній галузі обумовлена необхідністю проведення численних дослідів, спостережень, випробувань нових ліків, методів діагностування та лікування, що вимагає суттєвих не лише часових, а й фінансових витрат [1, с. 219]. У зв'язку з чим особливої актуальності набуває питання захисту поширення псевдонаукових результатів та плагіату, забезпечення академічної доброчесності при проведенні медичних досліджень.

Плагіат – це використання чужих опублікованих або неопублікованих ідей або слів (або іншої інтелектуальної власності) без зазначення авторства, отримання дозволу та представлення їх як нових та оригінальних, а не як отриманих з існуючих джерел [2].

Плагіат – привласнення ідей, даних, методів, використання тексту або інших фрагментів (малюнків, таблиць) без дозволу або посилання на правовласника (автора або видавництво) [3, с. 373].

Перші згадки про плагіат сягають початку 17 століття і тоді вони стосувалися літературних крадіжок. Однак, найбільшого поширення плагіат досягнув в останні десятиліття. До прикладу, Steen R.G. дослідив причини відкриття близько 800 статей з PubMed за перше десятиліття XXI століття. Як виявилось, 26,6 % статей були відкриті саме через плагіат [4, с. 249]. Інші джерела вказують, що поширеність плагіату в різних медичних установах становить 11-19 % [5, с. 769]. Цей відсоток суттєво зростає там, де поняття авторських прав та інтелектуальної

власності не зазнають належної поваги та немає розроблених заходів контролю над зловживаннями у даній сфері.

Причин плагіату багато: зростання популярності дослідницької діяльності, посилення конкуренції, яка чинить тиск на дослідників, призводить до застосування плагіату під загрозою або правила “publish or perish” [6, с. 93]; а також, з розвитком мережі Інтернету стає поширеним хибне уявлення про те, що загальнодоступна інформація є поза межами дії законів про авторські права.

Серед інших причин, що призводять до плагіату, варто виділити ті, що притаманні молодим науковцям та студентам. Вони пов’язані з недостатньою освіченістю та браком навиків академічного письма.

Негативні наслідки від академічного плагіату у наукових дослідженнях полягають у: порушенні прав та інтересів винахідників, авторів; погіршенні якості наукових досліджень, відсутності нових наукових досягнень; зниженні якості навчальних матеріалів, що може впливати і на якість підготовки майбутніх фахівців; негативному впливі на репутацію наукового закладу, в якому працює плагіатор; нецільовому використанні коштів, які виділяються для проведення наукових досліджень у медичній сфері; появі псевдо науковців [7, с. 7].

Наявність факту плагіату несе за собою відповідальність. Це регулюється законодавством у сфері прав інтелектуальної власності (Закони України “Про авторське право і суміжні права”, “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”, “Про охорону прав на промислові зразки” тощо) та законодавством у сфері освіти (зокрема, Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”) [1, с. 220].

Важливе значення в забезпеченні академічної доброчесності відіграють локальні акти вищих навчальних закладів, наукових установ (положення про запобігання академічному плагіату та забезпечення академічної доброчесності).

Для виявлення та своєчасного запобігання плагіату створюються спеціальні комісії та підрозділи. Так, мета діяльності Комісії з запобігання академічного плагіату в наукових та науково-методичних роботах Івано-Франківського національного медичного університету спрямована на підвищення якості виконання дисертаційних робіт, коректного цитування застосованих опублікованих матеріалів раніше опублікованих робіт, розвитку навичок коректної роботи із джерелами інформації, дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійності та оригінальності при написанні монографій та інших науково-методичних робіт.

Також приділяється велика увага інформуванню здобувачів вищої освіти, молодих науковців щодо дотримання правил академічної етики, проведенню відповідних лекцій та навчань з правил академічного письма, цитування, способів самоперевірки. Значна доля відповідальності покладається на наукових керівників та консультантів щодо ознайомлення молодих науковців з основними поняттями цього положення а також проведення контролю за його дотриманням на всіх етапах виконання наукових робіт.

Виявлення плагіату в працях здобувачів наукового ступеня може бути підставою для виключення їх з аспірантури, докторантури, а плагіат в дисертаційній роботі призводить до того, що робота знімається із захисту без права повторного захисту. Крім того негативні наслідки передбачені не лише для плагіатора. Зокрема, офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки [8, с. 142].

Отже, сьогодні дедалі ширшого суспільного резонансу в Україні набувають проблеми забезпечення академічної доброчесності при проведенні медичних досліджень та захисту поширення псевдонаукових результатів та плагіату. Це

обумовлює необхідність подальших наукових досліджень у зазначеній сфері з аналізом національної практики та міжнародного досвіду.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ульянов В. О. Академічний плагіат у медичних дослідженнях/ В. О. Ульянов, Г. О. Ульянова // Світ медицини та біології. 2017. №4(62). С.219-220.
2. World Association of Medical Editors. Publication ethics policies for medical journals. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wame.org/recommendations-on-publication-ethics-policies-for-medical-journals> (дата звернення: 06.10.2018).
3. Satyanarayana K. Plagiarism: a scourge afflicting the Indian science / K. Satyanarayana // Indian Journal of Medical Research. 2010. №131. pp. 373-376.
4. Steen R. G. Retractions in the scientific literature: is the incidence of research fraud increasing? / R. G. Steen. // J Med Ethics. 2011. №37. pp. 249–253.
5. Guraya S. Y. The confounding factors leading to plagiarism in academic writing and some suggested remedies: A systematic review. / S. Y. Guraya, S. S. Guraya. // J Pak Med Assoc. 2018. №67. pp. 767-772.
6. Helgesson G. Plagiarism in research / G. Helgesson, S. Eriksson. // Medicine, Health Care and Philosophy. 2015. Volume 18, Issue 1. pp. 91-101.
7. Plagiarism in medical scientific research / Rabab A.A.Mohammed, Omar M.Shaaban, Dalia G.Mahran [et al.] // Journal of Taibah University Medical Sciences. 2015. Volume 10, Issue 1. pp. 6-11.
8. Izet M. Plagiarism in Scientific Research and Publications and How to Prevent It / M. Izet // Mater Sociomed. 2014. №26. pp. 141–146.

Магльована Г. М.,
канд. мед. наук, асистент кафедри фізичного виховання та спортивної медицини
Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ВИДИ ПОРУШЕНЬ

Сучасне життя в світі новітніх цифрових технологій, що швидко розвиваються, поява нових термінів, понять та визначень вимагає перегляду підходів до пошуків та креативу у сфері науки та освіти. В Україні поняття академічної доброчесності на сьогодні визначено на державному рівні з 28 вересня 2017 року Закон “Про освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII (Стаття 42) та Закон “Про вищу освіту” від 28 вересня 2017 року [2], які окреслюють напрямки розвитку освіти та науки. Для сучасного суспільства не достатньо лише написання законів – потрібно в доступній формі донести до суспільства меседж, який би був зрозумілий і доступний: бути доброчесним – це модно, це тренд сучасності. Отже, враховуючи тенденції розвитку освіти і науки у світі, академічна доброчесність є однією з найактуальніших проблем.

Звичайно для опису доброчесності ми використовуємо визначення цього поняття і не заглиблюємось в деталі, це збірне поняття, яке має доволі багато складових.

Відкривши розширений глосарій термінів та понять ст. 42 “Академічна доброчесність” Закону України “Про освіту” (від 5 вересня 2017 р.), ми чітко можемо для себе з’ясувати і закарбувати у пам’яті інформацію, що викладено на 19 сторінках [3]. Що ж на сьогодні вкладається в поняття академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

На перший погляд все ніби то просто і не складно, дев'ять вимог які чітко описані та сформульовані для двох сторін: педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники з однієї сторони і здобувач освіти з іншої. Звертає увагу на себе те що вказується на кризу академічної доброчесності в Україні, що спричинена багатьма факторами серед яких не тільки соціальні чинники, а й економічна складова проблеми (низька заробітна платня, недостатня матеріальна база для проведення досліджень). Знаючи основні складові кризи її можна подолати, але для цього треба усунути всі фактори одночасно і чим швидше тим ефективніший результат, оскільки поступові і вибіркові зміни будуть викликати і спричиняти нові фактори, і ми знову опинимося в порочному колі, втрачаючи мотивацію і сили для боротьби за доброчесність. Усунувши фактори кризи вдасться нівелювати велику групу критиків та песимістів – копірайтерів, що постійно шукають сотні причин для того щоб цього не зробити і це легше ніж віднайти одну можливість щоб здійснити це.

Згідно з пунктом 4 статті 42 Закону України “Про освіту” порушенням академічної доброчесності вважається [2]: академічний плагіат, само плагіат, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Отже, законодавством на сьогоднішній день чітко окреслені порушення академічної доброчесності, що складається з восьми пунктів, любий з цих пунктів є порушенням, а поєднання порушень не описане, як надмірне чи злісне порушення. По кожному з пунктів надано коментарі, які наочно демонструють приклади із зазначенням досвіду різних країнах світу. Але в той же ж час фактично кожен коментар звертає увагу читача на те що є проблемні, невизначені і чітко нерегульовані спірні питання в тому числі і ненавмисне чи некоректне використання джерел. Звичайно і не забули в коментарях про фундаментальні роботи які є основою основ, беззаперечними і загальновідомими, отже чим більше понять і визначень, тим більше поле для критиків та шпарин для не доброчесних науковців. Незважаючи на великий за обсягом опис коментарів ми розуміємо що

проблема з плагіатом, який не треба плутати з авторським правом, лишається не до кінця вирішеною навіть на законодавчому рівні, оскільки чітко окреслених правил не існує [1]. Самоплагіат по свої структурі є простішим за визначення і відносно легким до відстежування, але аналізуючи коментарі, розумієш, що ця проблема набагато складніша і знову ж все криється у появі нових визначень, понять та термінів. Так, наприклад Закон України “Про освіту” визначає поняття самоплагіату лише для наукових результатів [2]. Світова ж практика поширює його і на інші види діяльності, зокрема на результати творчої діяльності. Отже, наближуючись до світових стандартів ми переймаємо не все, нехтуємо, чи просто робимо помилки. Звичайно це можна було би віднести до іншого підрозділу – обману, але істотною проблемою для ідентифікації самоплагіату є некоректне визначення поняття “науковий результат” у чинному Законі України “Про наукову і науково-технічну діяльність”. Що стосується решти пунктів на мій погляд все простіше оскільки не буває ненавмисних фабрикації чи списування, не існує випадкових фальсифікації чи хабарництва, помилкового обману чи необ’єктивного оцінювання.

Висновки. Проблема академічної доброчесності є всесвітньою, міжнародною. Прийняття законів на рівні держави є одним із базисів для популяризації академічної доброчесності і вимагає постійного удосконалення та висвітлення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-ХІІ : [редакція від 04.11.2018 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#n3> (дата звернення: 12.09.2020). – Назва з екрана.

2. Про освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII: [редакція від 19.01.2019 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ,

2019. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.09.2020). – Назва з екрана.

3. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 “Академічна добродішність” Закону України “Про освіту” (від 5 вересня 2017 р.) [Електронний ресурс]: дод. до листа М-ва освіти і науки України від 23.10.2018 р. № 1/9-650 // Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf> (дата звернення: 12.09.2020). – Назва з екрана.

*Мандрик-Мельничук М. В.,
докт. іст. наук, професор кафедри соціальної медицини та організації
охорони здоров'я, Буковинський державний медичний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ІМІДЖЕВОЇ ПОЛІТИКИ УНІВЕРСИТУТУ

Низка університетів України прийняли власні кодекси академічної доброчесності, якими встановлено загальні принципи, правила академічної добропорядності для науковців, викладачів, студентів, магістрантів, що мають дотримуватися під час навчання (підготовка презентацій, написання есе, тез, реферативних, бакалаврських і магістерських робіт, підготовка навчально-методичної літератури, підручників), підготовки наукових робіт (статей, тез, дисертацій на здобуття наукових ступенів, монографій). У одному з них чітко окреслено значення ключових дефініцій, які характеризують добропорядність в науці та навчанні. Йдеться про академічну доброчесність як цілу низку етичних принципів, які окреслені в статті 42 Закону України “Про освіту”, статті 1 закону України “Про вищу освіту”, Бухарестській декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004), Упсальському кодексі науковця (1984), Етичному кодексі вченого України, “які мають бути покладені в основу навчальної та наукової діяльності закладу вищої освіти “з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень” [3]. У 2012 р. Міжнародна Асоціація університетів та Magna Charta Observatory схвалили “Керівництво для інституційних Кодексів етики в галузі вищої освіти”. Крім того, на засіданні Постійної конференції Міністрів освіти Ради Європи з управління та якості освіти у 2013 р. було прийнято рішення про створення Пан-Європейської платформи з питань етики, прозорості та чесності в галузі освіти, яка упродовж останніх років розробила цілу низку проектів документів, які стосуються доброчесності в освітній галузі [2, с. 129.].

Зокрема, у преамбулі вище згаданої “Декларації”, положення якої обговорювалися на міжнародній конференції з етичних та моральних аспектів вищої освіти та науки у Європі, що проходила у 2004 р. у Бухаресті під егідою ЮНЕСКО, наголошується на базових, що “Дуже важливо, щоб ці етичні та моральні обов’язки, які стали у ХХІ столітті важливішими, ніж будь-коли раніше, розглядалися за повного усвідомлення впливів радикального і швидкого розширення місії університету у суспільстві знань” [1]. У другому розділі, пунктах 1 та 2 Декларації окреслено базові цінності добросесної академічної спільноти – чесність, довіра, прямота, повага, відповідальність, підзвітність. Маються на увазі засади, яких потрібно неухильно дотримуватися студентам і викладачам для того, щоб їхні праці, творчі досягнення, врешті-решт дипломи мали офіційне визнання, а різні обвинувачення у плагіаті, розслідування, не впливали негативно на особистий імідж і на авторитетність самої академічної установи. Прийняття подібних етичних кодексів має на меті, з одного боку, забезпечення якості освіти в університетах, формування і захист морально-етичних цінностей, а з іншого боку, створення комфортних умов для провадження освітньої та наукової діяльності, коли студенти, викладачі, науковці закладу захищені від посягань недобросесних осіб. Маємо на увазі функціонування дієвого механізму захист авторських прав особи на власні результати академічної діяльності. Крім того, саме академічна добросесність визнана основою вільного обміну досвідом, знаннями, напрацюваннями, технологіями в освітньому просторі, наукового прогресу, впровадження свободи самовираження.

Академічна добросесність є антитезою шахрайству, обману, використанню чужих напрацювань без посилання на їхніх авторів, фальсифікації результатів шляхом махінацій з підставними особами або ж з технічними (допоміжними) засобами під час тестування рівня знань. До базових принципів академічної добросесності у світовому освітньому просторі належать: чесність, справедливість, довіра, повага, партнерство, відповідальність, прозорість та інформаційна

відкритість, законність, захист авторського права і досягнень людини від незаконних дій.

Чому реформування сучасної української освіти неможливе без якнайшвидшого впровадження принципів академічної доброчесності, починаючи з дошкільних закладів і завершуючи солідними університетами, інститутами та академіями? Тому, що Україна впродовж останніх двох десятиліть активно прямує по шляху євроінтеграції, проводячи низку серйозних реформ у галузі освіти. Йдеться про академічну автономію, мобільність, підзвітність університетського менеджменту, розширення прав студентства та органів самоврядування, перегляд застарілих методик навчання, впровадження інтерактивних технологій тощо, дотримання принципу прозорості в діяльності університетів. Проте, насамперед, йдеться про боротьбу з багаторічним негативним досвідом панування плагіату у наукових працях, вільним продажем кваліфікаційних робіт та робіт на здобуття наукових ступенів, прав на авторство підручників, монографій, фахових публікацій. Ці речі створюють негативне враження про рівень освіти в Україні і відповідну репутацію наших ЗВО, фахівців на Заході.

На наше переконання, необхідно застосовувати дієві перевірені часом західні методики протидії недоброчесності. Йдеться про прийняття Кодексу вченого, розробку превентивних курсів, тренінгів, використання спеціальних ліцензійних програм для ідентифікації порушень дослідницької етики, діяльність спеціальних структурних підрозділів всередині університету, створення процедур фіксації, публічного розгляду та визначення дисциплінарних санкцій.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бухарестская Декларация по этическим ценностям и принципам высшего образования в Европейском регионе (10 августа 2005 года, Бухарест, Румыния)
<https://docplayer.ru/36182114-Buharestskaya-deklaraciya-eticheskikh-cennostey-i-principov-vysshego-obrazovaniya-v-evrope.html>.

2. Грицаєнко Л.М. академічна доброчесність в академічному середовищі закладів вищої освіти // Scientific Journal Virtus. – 2018. - № 22, Ч. 2. - С. 126-131.

3. Кодекс академічної доброчесності Національного університету цивільного захисту України. – Харків, 2018.
https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/normativna_baza/kodeks/Kodeks_Akadem_dobrochesn_NUCZU1.pdf.

4. Рогожа М.М. Етичне регулювання академічного середовища у проблемному полі академічної етики: осмислення механізмів дієвості Бухарестської декларації // Філософія освіти. – 2014. – № 1(4). – С. 232-240.

*Немова Т. В.,
канд. вет. наук, доцент кафедри терапії і клінічної діагностики
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТЯНСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Актуальність питання академічної доброчесності в освітнянському середовищі не тільки не викликає сумнівів, а й має бути пріоритетним у провадженні освітньої діяльності закладів вищої освіти. Згідно Закону України “Про вищу освіту”, система забезпечення якості вищої освіти має забезпечити “дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату” [2, 5].

Академічна доброчесність передбачає дотримання етичних принципів під час проведення освітньої чи наукової діяльності і базується на шести фундаментальних цінностях: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності.

Проявами академічної недоброчесності найчастіше є академічний плагіат, самоплагіат, академічне шахрайство, яке полягає у підтасовуванні, фабрикації чи фальсифікації даних або результатів досліджень; обман, що полягає у наданні завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої чи наукової діяльності; списування; хабарництво; академічний саботаж, що проявляється вчиненням дій з метою отримання нелегітимної академічної вигоди, або зменшення її для інших членів академічної групи чи спільноти; нечесності, що проявляється зловживанням окремими представниками професорсько-викладацького складу своїми службовими обов’язками з метою примусу і тиску на колег чи студентів.

Імплементация академічної доброчесності у НУБіП України здійснюється на основі статті 42 Закону України “Про освіту” та статті 16 Закону України “Про вищу

освіту”. У п. 6.8. Статуту НУБіП України задекларовано, що науково-педагогічні та наукові працівники Університету зобов'язані дотримуватися в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти. В університеті прийнято Положення про академічну доброчесність, Положення про порядок перевірки наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських, бакалаврських та інших робіт на наявність плагіату, Положення про інституційний репозитарій магістерських робіт, а також Етичний кодекс науково-педагогічного працівника Національного університету біоресурсів і природокористування України. Перевірка робіт на академічний плагіат забезпечується програмою Unicheck та експертною комісією [3, 6, 7, 8, 11].

Для науково-педагогічних працівників проводяться семінари, де розглядаються питання імплементації принципів академічної доброчесності в освітній та науковий процес, нормативно правове регулювання академічної доброчесності, використання академічних інформаційних компетентностей та популяризація принципів академічної доброчесності, ризики втрати ціннісних етичних орієнтирів університетської науки та освіти в сучасних умовах, питання академічної етики та наукометрії. Окрім того, на регулярній основі проводиться підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників з питань етики та академічної доброчесності в освіті і науці.

У програму виховання молоді “Громадянин, фахівець, патріот”, що є основою виховного процесу студентів у НУБіП України, закладені основні засади виховання студентів у рамках академічної доброчесності. Крім того, до навчальних планів включені дисципліни “Професійна етика” та “Основи наукових досліджень”.

Однак слід зважати, що закладення ціннісних уявлень та етичних принципів у студентів формувалось ще протягом навчання в школі. Тому, завданням науково-педагогічних працівників є своєчасний аналіз і розуміння світогляду студента та

своєчасне включення засад доброчесності у виховний процес у закладі вищої освіти.

З метою аналізу академічної доброчесності з боку студентів, було проведено анкетування студентів 3 курсу факультету ветеринарної медицини НУБіП України. За результатами анкетування виявилось, що усі студенти знайомі з поняттям “академічна доброчесність”, проте найбільше стикались під час навчання із академічним плагіатом, списуванням, обманом та необ’єктивним оцінюванням. Причинами порушенням етично-моральних принципів навчання з боку студентів є великі обсяги матеріалу, які потрібно виконати у короткий термін, небажання витратити багато вільного часу на нецікаві предмети, неототожнення авторства тексту, який є у вільному доступі, невпевненість у своїх знаннях та бажання отримати кращу оцінку. Окрім того, яскраво виражено бажання допомогти тим, хто цього потребує.

Проте, більшість студентів вважає, що ретельна роз’яснювальна робота щодо принципів академічної доброчесності та покарання студентів за її недотримання, буде стимулом для більш ретельної та ґрунтовної роботи над власними науковими працями.

У цьому є логічний зв’язок. Адже, як зазначає І. Єгорченко, Гарвардському та Стенфордському університетам для забезпечення академічної доброчесності цілком достатньо системи санкцій за академічний плагіат і фальсифікації та вибіркового періодичного контролю [4].

Отже, забезпечення якісної освіти у закладах вищої освіти вимагає від усіх учасників освітнього процесу глибокого розуміння основних засад академічної та наукової доброчесності, дотримання їх принципів та впровадження наявних світових практик запобігання недоброчесній поведінці. Адже саме академічна доброчесність є ключем до розбудови сильної і розвиненої держави.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Главчева Ю. М., Каніщева О. В. Ідентифікація текстового плагіату в академічних документах. Системи управління, навігації та зв'язку. 2018, Вип. 6 (52). С. 83-86.

2. До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності. Лист МОН України № 1/9-263 від 20.05.2020р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/do-pitannya-uniknennya-problem-i-pomilok-u-praktikah-zabezpechennya-akademichnoyi-dobrochesnosti> (дата звернення 10.09.2020 р.).

3. Етичний кодекс науково-педагогічного працівника Національного університету біоресурсів і природокористування України. Затверджений 24.06.2015 р., протокол № 11. НУБІП України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/E_Kodeks.pdf (дата звернення 10.09.2020 р.).

4. Єгорченко І. Академічна доброчесність: стандарти світової спільноти чи імітація? Освітня політика: веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1261-akademichna-dobrochesnist-standarti-svitovoji-spilnoti-chi-imitatsiya> (дата звернення 07.09.2020 р.).

5. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

6. Положення про академічну доброчесність у Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Затверджено 28.02.2018 р. НУБІП України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/polozhennya_pro_akademichnu_dobrochesnist_u_nacionalnomu_universiteti_bioresursiv_i_prirodokoristuvannya_ukrayini.pdf (дата звернення 10.09.2020).

7. Положення про інституційний репозитарій магістерських робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Затверджене 18.11.2015. НУБІП України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/7072> (дата звернення 10.09.2020 р.).

8. Положення про порядок перевірки наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських, бакалаврських та інших робіт на наявність плагіату. Затверджено 27.02.2019 р. НУБІП України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/polozhennya_pro_poryadok_perevirki_naukovih_navchalno-metodichnih_disertaciynih_magisterskih_bakalavrskih_ta_inshih_robit_na_nayavnist_plagiatu.pdf (дата звернення 10.09.2020 р.).

9. Світлофор академічної доброчесності для освітян. Як розпізнати корупцію, недоброчесність та неетичну поведінку в освіті. С.Горбачов та ін. К., 2020. 96 с.

10. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2018. Вип. № 3-4 (56-57). С. 52-56.

11. Статут Національного університету біоресурсів і природокористування України. Затверджений 02.05.2018 р. № 443. Міністерство освіти і науки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u18/statut_nubip_ukrayini.pdf (дата звернення 10.09.2020).

*Ніколенко А. Є.,
канд. мед. наук, асистент кафедри психіатрії, наркології і медичної психології
Державний заклад “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”*

*Маслак Г. С.,
докт. біол. наук, завідувач кафедри біохімії та медичної хімії
Державний заклад “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ. САМОПЛАГІАТ

У науці плагіат розглядається як привласнення авторства на ідею, використання результатів дослідження без дозволу автора (правовласника), слід зазначити, що плагіат ідей (концепцій, стратегій) є набагато гіршим, ніж плагіат тексту отриманих досліджень [1,2].

Плагіатом вважають використання ідей, даних, методів, тексту або інших фрагментів без отримання дозволу на зазначення авторства, та представлення отриманих результатів як оригінальних без посилання на автора [2]. Одним з видів плагіату є самоплагіат.

Відповідно до ч. 4 ст. 42 Закону України “Про освіту”, самоплагіатом є “оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів” [3].

Проблема самоплагіату актуальна через те, що окремі автори наукових публікацій багаторазово відтворюють одні й ті самі наукові результати. При цьому вони подають їх як самостійні результати, що раніше не були відомі й не публікувалися. Але варто розуміти, що у випадках самоплагіату йдеться не про привласнення чужих результатів, а про некоректне з погляду академічної етики використання раніше опублікованих власних наукових результатів. Це зумовлює специфіку ідентифікації випадків самоплагіату та академічної відповідальності за таке порушення.

Головними причинами необхідності виокремлення самоплагіату як виду порушень академічної доброчесності в країнах Європи та Північної Америки вважають те, що він:

- знижує довіру суспільства до науки у цілому, а також до наукових результатів окремих осіб та інституцій;

- призводить до отримання необґрунтованих переваг за фактично невиконану роботу; ці переваги можуть полягати в отриманні додаткового фінансування на проведення досліджень, що фактично не виконувалися, підвищенні наукометричних показників автора та ін.;

- може порушувати авторські та суміжні права інших фізичних і юридичних осіб, зокрема, видавців та співавторів.

Типовими прикладами самоплагіату є:

- дуплікація публікацій – публікація однієї і тієї самої наукової роботи (цілком або з несуттєвими змінами) в декількох виданнях, а також повторна публікація (цілком або з несуттєвими змінами) раніше оприлюднених статей, монографій, інших наукових робіт, як нових наукових робіт;

- дублювання наукових результатів публікація одних і тих самих наукових результатів, в різних статтях, монографіях, інших наукових працях, як нових результатів, які публікуються вперше;

- подання у звітах з виконання наукових проектів результатів, що містилися у попередніх роботах, як отриманих при виконанні відповідного проекту;

- агрегування чи доповнення даних – суміщення старих і нових даних без їх чіткої ідентифікації з відповідними посиланнями на попередні публікації;

- дезагрегування даних – публікація частини раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію;

- повторний аналіз раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію цих даних та раніше виконаного їх аналізу.

Закон України “Про освіту” визначає поняття самоплагіату лише для наукових результатів. Світова практика поширює його і на інші види діяльності, зокрема на результати творчої діяльності. Це варто враховувати закладам вищої освіти при створенні внутрішніх нормативних документів з питань забезпечення академічної доброчесності і встановлювати запобіжники самоплагіату для ширшого кола результатів, що використовуються при оцінюванні освітньої, наукової або творчої діяльності учасників освітнього процесу. Правовою підставою для цього є норма Закону про обман, як вид порушень академічної доброчесності, окремим випадком якого є самоплагіат. До самоплагіату не належать перевидання (стереотипні чи перероблені та/або доповнені) монографій, підручників, навчальних посібників, інших творів, що містять результати наукової, освітньої або творчої діяльності, в яких наведено інформацію про перевидання та/або посилання на перше видання. Також самоплагіатом не є обмежене використання в нових монографіях, підручниках, навчальних посібниках фрагментів раніше опублікованих робіт автора, якщо у новій роботі наведено відповідну інформацію, а обсяг дублювання узгоджений з видавцем та замовниками видання.

Істотною проблемою для ідентифікації самоплагіату є некоректне визначення поняття “науковий результат” у чинному Законі України “Про наукову і науково-технічну діяльність”. При аналізі наукових праць на предмет наявності самоплагіату варто виходити з норми Закону (п. 22 ст. 1), що науковий результат – це “нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень” [4], а не з наступних формулювань стосовно форм існування наукового результату. При цьому внутрішні документи закладу вищої освіти, наукової установи чи їх структурних підрозділів мають передбачати деталізований перелік того, що вважається науковим результатом з огляду на специфіку відповідних галузей знань чи наук.

Повторний аналіз раніше опублікованих даних може бути зумовлений появою нових технологій обробки даних, нових теорій, що застосовують для їх

обробки, аналізу, пояснення тощо. Його вважають самоплагіатом насамперед, якщо публікація частково містить результати попереднього аналізу і відсутні посилання на відповідні публікації. При цьому в читача формується викривлене уявлення про методологію дослідження і, відповідно, про достовірність і надійність результатів. Застосування автоматичних засобів перевірки наявності академічного плагіату може у недалекому майбутньому істотно обмежити практики використання самоплагіату, оскільки він не буде сприяти досягненню однієї із своїх головних цілей. Замість прискорення виходу публікації він буде призводити до її відхилення, або принаймні затримки через необхідність надання додаткових пояснень і доопрацювання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ульянов В. О., Ульянова Г. О. Академічний плагіат у медичних дослідженнях. Світ медицини та біології. 2017. №4. С. 219-224.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. 977 с.
3. Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
4. Закон України “Про освіту”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

*Орловська О. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри гуманітарної
та соціально-економічної підготовки
Дніпровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна*

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВИЩОЇ ШКОЛИ

У Законі України “Про освіту” (стаття 42) визначено поняття академічної доброчесності як сукупність загальноприйнятій моральних правил порядності у сфері освіти, певний перелік норм поведінки, якими повинні керуватись всі учасники освітнього процесу, а також під час провадження наукової діяльності. [1]. Однак, фіксуються прикрі випадки порушення даних принципів студентами та викладачами вищої школи з різних причин.

Основною причиною такої поведінки зі сторони студентів є вдавання деякими студентами до “хитрощів”, які призводять до порушення принципів академічної доброчесності. З метою запобігання масовому факту прояву академічної непорядності, вища школа розробляє відповідні положення з метою встановлення базових засад дотримання академічної доброчесності, запобігання використанню плагіату, списувань з Інтернет-джерел. Питання підвищення якості організації навчального процесу, формування культури коректної роботи із джерелами інформації, визначення порядку проведення перевірки робіт здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників та інших співробітників Університету на наявність академічного плагіату є викликом для вищої школи.

Суть проблеми порушення даних принципів полягає у тому, що у багатьох вузах України має місце факт непередуманості навантаження на студента протягом семестру, що тягне за собою виконання останнім великого об’єму письмових завдань, а також запропонована нецікава та неактуальна тематика цих робіт для студента. Великою мірою впливає також небажання студента шукати самому

потрібну інформацію, опрацьовувати та робити висновки на основі пройденого матеріалу. Основною причиною такої поведінки серед частини студентів є звичайна лінь.

Тому, для пришвидшення часу виконання завдань, студент, як правило, обирає найлегший на його думку, шлях – списування з Інтернет-джерел або повне переписування матеріалу з наукової літератури, доводячи тим самим, що він не має бажання думати, аналізувати та робити висновки по даному тексту. Також студенти можуть вдаватися до рерайтингу, як одного з способів обробки вихідного тексту. При чому, вони не висловлюють своїх думок та власного бачення проблеми дослідження, а переказують чужі думки, які видаються студентом за свої власні. Студент, не усвідомлюючи, стає на шлях порушення принципів академічної доброчесності, що в кінцевому результаті, призводить до втрати ним навичок здатності бачити суть проблеми, робити висновки через що студентом втрачається мотивація до навчання.

Необхідно наголосити, що значною проблемою проявів академічної не доброчесності серед студентів є незнання ними законів та принципів академічної доброчесності, її форм прояву у навчальному процесі. Тому, першою необхідністю при знайомстві зі студентами, обов'язком викладача, куратора академічної групи має стати донесення до слухача сутності даного поняття із виділенням важливості їх дотримання.

З метою покращення якості наукового матеріалу, який подається викладачами для публікації у виданнях високого наукового рівня, необхідно посилювати контроль за проявами непорядної поведінки в наукових сферах. Так, у Дніпровському національному університеті залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, рішенням Вченої ради від 26.12.2018 року (протокол №7) та за наказом ректора університету від 26.12.2018 року №61 було розроблено Положення про створення групи сприяння академічній доброчесності [2] та ряд документів, з якими можна ознайомитись на офіційному сайті Університету [3].

Згідно даного Положення, на створену відповідну групу покладені обов'язки постійного моніторингу наукових робіт з метою виявлення фактів порушення принципів академічної доброчесності зі сторони студентів, аспірантів у різних формах: академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації даних, фальсифікації тексту, списування, обману. Зі сторони викладацького складу відбувається контроль за порушенням даних принципів та запозиченням чужих думок, винаходів, а також необ'єктивним оцінюванням робіт студентів.

Контролю піддаються також роботи викладачів, які працюють над підготовкою та написанням наукової та навчальної літератури (дисертацій; підручників, монографій, наукових статей, тез конференцій, випускних кваліфікаційних робіт, курсових та контрольних робіт тощо).

Сьогодні підхід до запровадження принципів академічної доброчесності викликає багато питань: як їх впроваджувати в освітній процес, як донести інформацію до студента, як організувати роботу з контролю дотримання принципів АД у письмових роботах студентів тощо. З метою покращення науково-освітньої діяльності та запобіганню негативних проявів академічної недоброчесності у вузах України пропонується запровадити:

- проведення перевірок наукових робіт на оригінальність тексту за допомогою спеціальних комп'ютерних програм, наприклад “Etxt Антиплагіат”, “Antiplagiat.ru”, “Text.ru” тощо. Сьогодні у ДНУЗТ імені академіка В. Лазаряна використовується система Unicheck;

- донесення до студентів необхідності опанування навичок академічного письма для виконання більш якісних робіт, що будуть мати наукову цінність [4],[5];

- постійно інформувати студентів про важливість поняття академічної доброчесності, необхідність та вагомість дотримання її принципів;

- виховувати взаємоповагу студентів і викладачів;

– розробити та впровадити заходи з дотримання принципів колективної етики;

– проводити семінари, збори з роз’яснення студентам про небезпеки, які несуть в собі явища недоброчесного підходу до навчання.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України Про освіту. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>.

2. Положення про групу сприяння академічній доброчесності. Дніпро – 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://diit.edu.ua/ad/files/shares/polozhennya_gruppa.pdf.

3. Офіційний сайт Дніпровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В.Лазряна. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://diit.edu.ua/university/activity/founding_documents.

4. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України, Проект сприяння академічної доброчесності в Україні – SAIUP // Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.

5. Гаруст Ю.В. Академічна доброчесність – шлях до захисту інтелектуальної власності українських науковців [Текст] / Ю.В.Гаруст, Б.О.Павленко // Правові горизонти.-2017.-Вип. 4(17). – С.80-92.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Наука необхідна прогресові та розвитку, науковці постійно в пошуку підтвердження чи спростування своїх гіпотез. Формулювання гіпотези та довгий та іноді тернистий шлях наукового пошуку – місія вченого. Що є результатом діяльності вченого отримання наукового звання чи ступеню чи вплив на розвиток науки. Нажаль, на пострадянському просторі розвиток науки знаходиться у “зоні турбулентності”, перш за все, це пов’язано з відсутністю академічної доброчесності та академічної, наукової етики. Проблемою академічної доброчесності є плагіат, який зароджується ще з студентських перших наукових робіт від курсових до кваліфікаційних.

Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну доброчесність як дотримання п’яти засадничих цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності [1, с. 16]. Дійсно від етичних засад академічної доброчесності залежить прогресивний розвиток науки у державі, який впливає на розвиток суспільства та держави в цілому. Кожна з п’яти засадничих цінностей є елементами одного цілого – доброчесності. Чесність перед науковою спільнотою, суспільством щодо результату наукового пошуку є і відповідальністю дослідника щодо значимості та правдивості результатів його праці. Справедливість реалізується шляхом визнання внеску вченого у розвиток науки, можливістю доступу до необхідних джерел та необхідних умов задля здійснення дослідження. Не завжди вчені мають гідні умови праці та необхідне фінансування дослідницьких проектів, що створює їхню дискримінацію та ставить не в рівні умови задля

конкурування з вченими та їхніми розробками з інших держав. Від поваги у суспільстві залежить також мотивація вченого. Гідна заробітна плата, гідні умови праці, визнання внеску вченого у розвиток держави – все це створює позитивне “навколишнє середовище” для наукових пошуків, розробок та розвитку науки в цілому.

Академічні спільноти процвітають, коли їхні члени “живуть” фундаментальними цінностями [1, с. 17]. Суспільство без цінностей не має майбутнього, наука без цінностей спрямована на регрес. З першого заняття у Вищій школі студентам потрібно прищеплювати повагу до досліджень, до праці інших, вчити критично мислити, вчити бути відповідальним за свої дії, бути справедливим. Справедливість є запорукою гармонійного розвитку науки, а відповідальність зменшує поширення негативних явищ у науці, які стримують її розвиток, наприклад, плагіат. Інформування про академічну доброчесність з перших днів навчання і до отримання професорського звання є гаслом освіти та спрямоване на усвідомлення основних цінностей в науковому житті, які не відрізняються і від життя взагалі.

Доброчесність зміцнюється в академічних спільнотах тоді, коли моральні та соціальні норми цієї спільноти збігаються із фундаментальними цінностями, а також підтримуються інституційними [1, с. 17]. Тобто для позитивних змін в академічній доброчесності в Україні потрібні системні зміни і перш за все мова йде інституційні зміни, усвідомлення та прийняття відповідних стратегій, планів дій, положень Міністерством освіти та науки України, державними та приватними університетами та академіями. Дійсно, зміни починаються з кожної людини, з кожного вченого, проте без змін у системі, така система освіти та науки приречена занепасти.

Процес створення суспільства знань ставить сферу вищої освіти в центр не лише розвитку фундаментальної та прикладної науки, формування майбутніх соціальних та професійних еліт, він робить її в цілому відповідальною за інтерпретацію, розповсюдження та використання нового знання [2, с. 5]. Академічна доброчесність сприяє саме формуванню істинних професійних еліт, яким прищеплювалися загальнолюдські та професійні цінності.

Етичні питання академічної доброчесності неодноразова піднімалися на міжнародних конференціях, форумах, у діяльності міжнародних організацій. Так, у Бухаресті у 2004 році Міжнародної конференції розглядалося питання щодо етики в науці, а результатом конференції стало прийняття Бухарестської Декларації з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні [2, с. 12-13]. У Декларації зазначалося, що “...університети не можна розглядати як інституції, вільні від цінностей. Ті цінності та етичні стандарти, яким вони слідують, будуть не лише визначальним чином впливати на науковий, культурний та політичний розвиток їх академічного персоналу, студентів та співробітників, але й допоможуть у формуванні морального обличчя суспільства в цілому. Як такі, університети повинні прийняти на себе пряму відповідальність і прикласти всіх зусиль до досягнення етичних стандартів найвищого гатунку. ... Недостатньо слідувати високим моральним стандартам на рівні риторики. Вкрай важливо, щоб таких стандартів дотримувалися та втілювали їх в життя на кожному напрямі роботи вищого навчального закладу – не лише через викладання та програми досліджень, але й з точки зору керівництва та управління закладами та залучення зовнішніх стейкхолдерів” [2, с. 13].

Отже, академічна доброчесність починається з людини, яка в науці, від викладача, професора і до студента, від аудиторії до університету, від університету

до Міністерства освіти та науки. Кожний елемент цього ланцюжка є запорукою існування науки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фундаментальні цінності академічної доброчесності / Переклад з англійської. – 39 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

Петченко М. В.,
канд. екон. наук, начальник наукового відділу Кременчуцького льотного коледжу
Харківський національний університет внутрішніх справ

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА НАУКИ

В умовах прогресивного розвитку суспільства та наявності інструментів, які полегшили процес вільного доступу до продуктів інтелектуальної власності, що належать іншим авторам, набула розповсюдження практика їх запозичення, привласнення і використання. Тому імплементація принципів академічної доброчесності набуває все більшого значення у формуванні сучасної системи якості освіти і науки як фундаменту культури академічної спільноти.

У ст. 42 Закону України “Про освіту” № 2145-VIII від 05.09.2017 р. (зі змінами та доповненнями) наведено визначення поняття “академічна доброчесність”, принципи її дотримання, види порушень, види відповідальності за порушення академічності доброчесності для здобувачів освіти та педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників закладів освіти, порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності. Відповідно до зазначеної статті Закону України академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]

У ст.1 Закону України “Про вищу освіту” № 1556-VII від 01.07.2014 р. (зі змінами та доповненнями) наведено визначення поняття академічної доброчесності як сукупності етичних принципів та визначених Законом України “Про освіту” [1], Законом України “Про вищу освіту” та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та

провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2].

Відповідно до п. 3 ст. 58 Згідно Закону України “Про вищу освіту” науково-педагогічні, наукові та педагогічні працівники закладу вищої освіти зобов'язані дотримуватися в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти [2].

Серед основних принципів та фундаментальних цінностей академічної доброчесності слід виділити наступні: доброчесність, чесність, порядність, правдивість, прозорість, законність, повага, довіра, справедливість, вдосконалення (самовдосконалення), відповідальність, сумлінність, професіоналізм.

Академічний плагіат є одним із різновидів порушення академічної доброчесності. У п. 4. ст. 42 Закону України “Про освіту” зазначено, що академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [1].

В ст. 50 Закону України “Про авторське право і суміжні права” № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. (зі змінами та доповненнями) зазначено, що плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [3]

Дослідженням етимології академічного плагіату займалися як зарубіжні так і вітчизняні вчені. Однак і сьогодні дане поняття серед наукової спільноти залишається неоднозначним та дискусійним.

Вивчення світового досвіду з питань академічної доброчесності та плагіату в роботах освітнього та наукового спрямування є важливою основою для побудови в Україні власного механізму формування і розвитку академічної культури з урахуванням її правового поля, рівня соціального та економічного розвитку держави, культурних традицій тощо.

Досвід упровадження принципів академічної доброчесності в Кременчуцькому льотному коледжі Харківського національного університету внутрішніх справ було розпочато із створення нормативно-правового підґрунтя – Етичного кодексу КЛК ХНУВС, Положення про академічну доброчесність КЛК ХНУВС, Положення про виявлення та запобігання плагіату у наукових роботах КЛК ХНУВС, тощо. У коледжі створена комісія з питань дотримання академічної доброчесності до складу якої входять педагогічні та наукові працівники, фахівці за напрямками, представники студентсько-курсантського самоврядування. Педагогічними та науковими працівниками коледжу пройдено курси, вебінари, майстер-класи щодо питань дотримання академічної доброчесності та попередження плагіату в наукових та освітніх роботах. Науковим відділом коледжу проводяться наукові семінари для учасників освітнього процесу на теми “Академічна доброчесність як чинник якості освіти”, “Академічне письмо”, “Перші кроки в науці” та інші. Головами циклових комісій, керівниками наукових гуртків для здобувачів освіти проводяться роз’яснення щодо положень дотримання принципів академічної доброчесності при виконанні робіт освітнього та наукового характеру, а також ознайомлення з програмними забезпеченнями для перевірки робіт на унікальність. У коледжі встановлений онлайн-сервіс Unicheck для пошуку, запобігання та профілактики плагіату в роботах освітнього та наукового спрямування.

Серед основних причин, що спричиняють порушення академічної доброчесності та використання плагіату в освітньому і науковому просторах можна виділити наступні: відсутність повного уявлення про основи плагіату що призводить до неумисного його допущення; відсутність навичок здійснення належної академічної практики; культурні цінності нації; рівень культури та етичної політики закладу вищої освіти, сімейні традиції та погляди; психологічно-

емоційні причини зневірення учасника освітнього процесу в своїх силах щодо самостійного виконання поставленого завдання; умисне небажання виконувати роботу освітнього або наукового спрямування; некомпетентність учасника освітнього процесу в поставленому завданні; прагнення отримати вищі бали в освітньому процесі; підвищення наукової активності у кількісному вимірі, а не у якісному; недостатній обсяг статистичної інформації або доступу до неї, що призводить до умисного використання плагіату; відсутність необхідної матеріальної бази, лабораторій для проведення якісних наукових досліджень; доступність послуг виконання робіт на замовлення, що полегшує процес виконання поставленого завдання; відсутність навичок організації свого робочого часу (тайм-менеджменту); відсутність діючого нормативно-правового та регуляторного механізму для вживання заходів проти компаній, авторів, що пишуть на замовлення; відсутність єдиної уніфікованої інформаційної бази; відсутність механізму основ етичного та академічного виховання спільноти, починаючи з дошкільного віку, тощо.

Отже, для імплементації принципів академічної доброчесності в освітньому та науковому середовищі потрібно починати формувати академічну культуру ще із дошкільного віку. Надані в ігровій формі основи академічної культури найбільш ефективно закладуть фундамент у свідомості дітей та будуть мати продуктивність впродовж становлення особистості та в подальшому прояві професійних компетентностей.

На завершення необхідно додати, що для того аби мінімізувати та в подальшому викоринити описану вище проблему, потрібен системний та комплексний підхід при взаємодії державних органів, всіх закладів освіти (дошкільних, шкільних, середньо-спеціалізованих, вищих) та сім'ї. Дотримання принципів академічної доброчесності дозволить сформувати фундамент

особистісних та професійних навиків, які дозволять учаснику освітнього процесу, науковцю бути конкурентоспроможним у науковому і освітньому просторах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/term/2145-19>.

2. Про вищу освіту: Закон України від № 1556-VII від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

*Плетена О. О.,
аспірант Херсонського державного університету,
викладач англійської мови Морського коледжу
Херсонської державної морської академії*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Для розкриття змісту поняття “академічна доброчесність” / “academic integrity” звернемося до зарубіжного досвіду, дослідники подають визначення “Compliance with ethical and professional principles, standards and practices by individuals or institutions in education, research and scholarship” [1].

Відповідно до Статті 42 Закону України “Про освіту”¹ : 1. “Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень” [2].

Проблематика академічної доброчесності стала предметом численних публікацій українських науковців. Зокрема, Я. Тицька акцентує увагу на на недоліках правового регулювання визначення й застосування інституту “академічна відповідальність” як форми забезпечення “академічної доброчесності” [7], І. Киричок та Т. Павленко розглядають вектори діяльності щодо формування стійких практик академічної культури та етики з акцентом на творчість і самостійність [4], О. Слободянюк порушує проблему академічної доброчесності та недоброчесного навчання у закладах вищої освіти [6], Н. Зубченко досліджує проблематику визначення місця доброчесності видавця у системі складових академічної доброчесності [3].

Аналіз робіт, присвячених проблемі академічної доброчесності, показав, що автори використовують досить широке коло понять, що описують дане явище:

плагіат, необ'єктивне оцінювання, обман, списування, фабрикація, фальсифікація, хабарництво.

Для виявлення показника оригінальності тексту використовують спеціальні програми для перевірки тексту, серед них найбільш відомими є ADVEGO Plagiat, COPYSCAPE, PLAGIARISMA (безкоштовні) та UNICHECK, StrikePlagiarism (платні) програми.

О. М. Слободянюк акцентує увагу на тому, що “академічна доброчесність стимулює якість освіти та має безпосередній вплив на те, яких громадян виховує система вищої освіти, які цінності закладаються впродовж навчання в університеті та яким є “секрет успіху”: наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремому індивіду, так і країні в цілому, чи обман та шахрайство, які потім стають нормами суспільних відносин і уповільнюють цивілізаційний розвиток України на шляху до Європи” [6].

Принципами академічної доброчесності, яких мають дотримуватися викладачі в вищих навчальних закладах та наукових установах України є (Рис. 4).

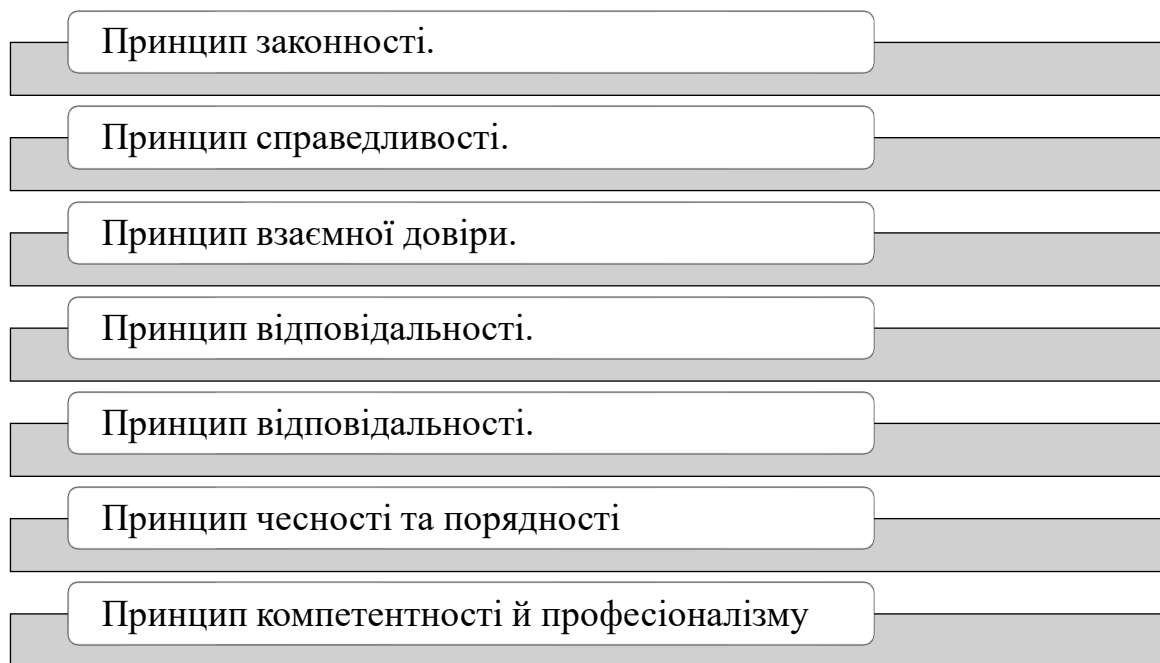

Рисунок 4. – Принципи академічної доброчесності.

На рівні закладів вищої освіти і наукових установ академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності може встановлюватися для здобувачів освіти, науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників, а також для структурних підрозділів відповідних закладів освіти (наукових установ). На загальнодержавному рівні академічна відповідальність може застосовуватися до закладів освіти і наукових установ, а також до спеціалізованих вчених рад із захисту дисертації [2].

Підводячи підсумки, слід зазначити, що академічна недоброчесність знижує якість та ефективність освіти, перетворюючи освітній процес в його імітацію.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Tauginienė L., Gaižauskaitė I., Glendinning I., Kravjar J., Ojsteršek M., Ribeiro L., Odiņeca T., Marino F., Cosentino M., Sivasubramaniam S. Glossary for Academic Integrity. ENAI Report 3G [online], P.7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2018/02/GLOSSARY_final.pdf.

2. Закон України “Про освіту”. Стаття 42 “Академічна доброчесність”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3/print>.

3. Зубченко Н. І. Доброчесність видавця – складова академічної доброчесності? Актуальні проблеми політики №63\2019, С. 262–270. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://app.onua.edu.ua/index.php/app/article/view/23/180>.

4. Киричок І. В. Місія вузівської бібліотеки у сприянні академічній доброчесності / І. В. Киричок, Т. Б. Павленко // Безпекове інноваційне суспільство: взаємодія у сфері правової освіти та правового виховання : матеріали міжнародної інтернет-конференції, 25 травня 2016 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого [та ін.]. Харків, 2016. С. 188–192.

5. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 “Академічна доброчесність” Закону України “Про освіту” (від 5 вересня 2017 р.). [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.

6. Слободянюк О. М. Академічна доброчесність-нечесність–дилема вищої школи. Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14-23 березня 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20462/4292.pdf?sequence=3>.

7. Тицька Я. “Академічна доброчесність” та “академічна відповідальність” у забезпеченні якості освіт. Підприємництво господарство і право Теорія держави і права. 2018. С. 192–195. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pgpjournal.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf?fbclid=IwAR1Wlkari53ulbpqyI4aCADNwU F2fwVMMueh2HdpOnVuxg7PBUEnSN_WuXY.

*Пономаренко Н. П.,
канд. мед. наук, старший викладач кафедри фізичної реабілітації
НУ “Чернігівська політехніка”*

ЩЕ РАЗ ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У сучасному світі, в еру розвитку інтернету та вільного доступу до необхідної інформації питання академічної доброчесності та плагіату не втрачають своєї актуальності [1, 197].

У статті 42 Закону України “Про освіту” академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2]. До академічної недоброчесності відноситься: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ’єктивне оцінювання, надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання, а також вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ’єктивного оцінювання результатів навчання [2].

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;

– контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;

– об’єктивне та справедливе оцінювання здобувачів освіти [3].

Викладач Оуктонського дворічного коледжу Вільям Тейлор в своєму відкритому зверненні до студентів по пунктах описав, що він чекає від них і чітко сформулював свої обов’язки, як викладача, щодо дотримання академічної доброчесності [4]. Наголошує, що академічна доброчесність базується на згоді усіх учасників академічного процесу (здобувачі освіти та їх батьки, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники, фізичні особи, що провадять освітню діяльність, тощо) дотримуватися правил та виконувати покладені на них обов’язки на кожному з етапів навчального процесу: підготовці до занять, на заняттях, під час проведення та складання іспитів, письмових робіт, остаточної оцінки та у разі невиконання покладених на них зобов’язань.

Для реалізації вище зазначеного у вищих навчальних закладах нашої держави широко популяризується питання академічної доброчесності, форми та методи запобігання, виявлення академічного плагіату [5, 72-75; 6, 155-157].

Так, на офіційній інтернет-сторінці НУ “Чернігівська політехніка” широко представлена інформація щодо імплементації академічної доброчесності за розділами:

– нормативно-правова база;

– запобігання та виявлення академічного плагіату;

– корисні матеріали з даної тематики.

В розділі нормативно-правової бази представлені як загальнодержавні законодавчі документи, так і внутрішньоуніверситетські (положення про академічну доброчесність студентів та НПП, положення про комісію та наказ про склад комісії з питань академічної доброчесності, тощо).

З метою запобігання та виявлення плагіату рекомендовані програми та он-лайн ресурси пошуку плагіату. Так як університет використовує систему дистанційного навчання MOODLE, представлена інструкція викладача виявлення плагіату в цій системі.

В розділі корисних матеріалів кожен бажаючий може ознайомитися зі світовими та державними доробками питань академічної доброчесності, плагіату, що надасть більш докладну уяву про важливість та принциповість зазначеного питання, методичними рекомендаціями та програмою курсу “Основи академічного письма”, прослухати вебінари та вивчити інформаційні бюлетні, тому що академічна доброчесність – запорука якісної освіти в Україні та світі.

Особлива увага питанням вивчення сутності та дотримання академічної доброчесності приділяють куратори академічних груп університету.

Отже, дотримання принципів доброчесності залежить від кожного науково-педагогічного працівника особисто, а також від постійного проведення просвітницької роботи серед здобувачів вищої освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дегтярьова І. Вплив академічної доброчесності на інституційну практику української вищої школи / І. Дегтярьова /Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

2. Закон України “Про освіту” № 2145-VIII, 2017.

3. Академічна доброчесність – запорука якісної вищої освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.tsatu.edu.ua/tsst/akademichna-dobrochesnist-zapоруka-jakisnoji-vyshhoji-osvity/>.

4. Академічна доброчесність “Лист до моїх студентів”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/resursy/akademichna-dobrochesnist-lyst-moyih-studentiv/>.

5. Строяновська О. В. Особливості впровадження академічної доброчесності в НПУ імені М.П. Драгоманова / Академічна доброчесність: виклики сучасності: збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 11.05 – 19.06.2020) / Польсько-українська фундація “Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці”, Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. – Варшава, 2020. – С.72-75.

6. Серпак Н.Ф. Академічна доброчинність у Вінницькому Національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова / Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 24.06 – 06.07.2019). – Варшава, 2019. – С. 155-157.

*Реброва О. Є.,
докт. пед. наук, професор,
завідувачка кафедри музичного мистецтва і хореографії
ДЗ “Південноукраїнський нац. педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського”*

*Клюєва С. Д.,
канд. філос. наук, доцент кафедри музичного мистецтва і хореографії
ДЗ “Південноукраїнський нац. педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського”*

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Останнім часом феномен академічної доброчесності привертає увагу наукової та освітянської спільноти в усьому світі. У теорії і практиці застосовуються поняття “принцип академічної доброчесності”, “культура академічної доброчесності”. Разом з тим, створення низки умов, що стимулюють академічну доброчесність, сприяють запобіганню порушення її основ, розповсюджують її цінності, спонукають до застосування поняття «інститут академічної доброчесності». Будемо розуміти цей термін як такий, що позначає процес об’єктивації академічної доброчесності як культурного надбання людства, що зв’язані з творчою (науковою, художньою) діяльністю особистості та ідентифікацією її продуктів, поважного ставлення до них. У такому смислі академічна доброчесність будується на засадах етики, самореалізації особистості та її відносин (прямих та опосередкованих) зі спільнотою в процесах створення, застосування, вивчення, користування та розповсюдження інформації (наукової, мистецької) в умовах освітнього/академічного та науково-дослідницького середовища.

Феномен академічної доброчесності не виник на порожньому місці, у ХХІ столітті він лише актуалізувався у зв’язку з відкритістю інформаційного поля, засобів ІКТ, розширенню меж академічного спілкування. Якщо фактори актуалізації академічної доброчесності є зрозумілими, то витoki її виникнення та еволюції в соціокультурній проекції потребують уточнення. Розуміння сутності

академічної доброчесності має враховувати такі чинники, які історично виникали, впливали на її становлення та розповсюдження. Це передусім, природна здатність людини до творчості та самовиявлення через продукти творчої діяльності; повага інших до продуктів творчої діяльності, що спонукало визнання авторства; необхідність розповсюдження особливо цінних продуктів, їх вивчення; інтерпретація текстів, інформації, художніх образів тощо. Отже, визначаємо акмеологічний, етичний, ідентифікаційний, особистісний, культуротворчий, герменевтичний фактори, які вплинули на виникнення і розвиток інституту академічної доброчесності.

Розкриємо їх докладніше. Акмеологічний чинник, який пояснює прагнення людини до саморозвитку, удосконалення, досягнень якихось цілей тощо кореспондується з її творчими інтенціями. Отже акмеологічний чинник латентно існував продовж розвитку цивілізації, проте лише на межі ХХ-ХХІ століття став предметом наукової рефлексії.

Наука – є одним з найвищих проявів творчості людини. Відомо, що довгий час створення артефактів розглядалося як ремесло і авторство у цьому процесі не мало значення. Пізнання доквілля та виявлення винахідливості також не мало авторства. Але вже за добу Античності виникає потреба вказувати автора літературних творів, скульптури, філософських есе та трактатів. Нам невідомі автори фресок Кносського палацу (“Парижанка”, “Синій птах” та ін.), але вже маємо артефакти за авторством Праксителя, Єфронія, Мирона, Іктіна, Калікарта та ін. Саме у ці часи виникає усвідомлення суб’єктності та унікальності автора. У письменній, поетичній, літературній традиції авторство ознаменує відхід від фольклору в процес фіксації твору, що й передбачало застосування прізвища автора. Перші приклади відомих авторів-поетів: Гомер, Цюй Юань, Тао Юань Мінь (Китай).

Поступово формується суспільне відчуття поваги до автора, зокрема, повагою користувалися вчені-філософи, мислителі. Разом з тим, в античності виникають і

явища плагіату. Це пояснюється тим, що з одного боку популярність філософів спонукала їх до суперництва, а з іншого боку, не всі володіли яскравим талантом філософа і не були здатні породжувати нове знання. Відомий факт звинувачення Аристофана в плагіаті своїх текстів інших філософів (В. Борухович, 1976). Відомий факт – запозичення поетичних метафор та байок Езопа його господарем.

Створення філософських та мистецьких шкіл формує уявлення про їх ідентифікацію. Навіть твори, авторство яких не встановлено, може бути ідентифіковано за критеріями належності до певної школи. Це вважалося важливим не лише з етичного погляду та художньо-естетичних ціннісних інтенцій для мистецтва, а й мало виховний, дидактичний потенціал.

Пошук авторства, ідентифікація текстів призводить до проблеми їх розуміння та інтерпретації. На цій основі виникає герменевтичний феномен академічної доброчесності. І тут є чимало запитань: як трактувати тексти, чи можна порушувати ідеї автора, чи можна знаходити в них інші контексти і вже бути нібито співавтором.

З погляду педагогіки, зокрема герменевтичних аспектів, розуміння і тлумачення текстів (наукових, мистецьких) тісно пов'язане саме з академічними питаннями, зокрема й доброчесності. Так, наприклад, у мистецтві виникає явище, коли тема, мелодія, художній образ твору стає настільки популярним, що інші митці намагаються його осягнути та розкрити у своєму баченні, застосовуючи інші засоби. Так створюються нові шедеври на відомі літературні твори. Згадаємо трагедію Шекспіра “Ромео і Джульєтта”, яка стала натхненням для створення балету С.Прокоф'єва, мюзікла Жерара Пресгюрвіка, фільму Карла Карлея та ін. При цьому ніхто не говорить, що ця ідея запозичена і в цьому є порушення певної доброчесності. Це лише прочитання, інша презентація драми з чітким посиланням на її першоджерело.

Іншим яскравим прикладом у мистецтві, яке увійшло в науку та академічне письмо – це так званий “парафраз”. У музичному мистецтві це жанр музичних творів, який написаний композитором на відому музичну тему іншого композитора.

Тобто ми маємо справу з цитуванням у музиці. Але таке цитування передбачає: чітке оприлюднення автора музичної цитати-теми; її яскраве варіювання з привнесенням власних художніх засобів; дотримання основної художньої ідеї композитора, чия музична цитата узята за основу. Остання позиція відіграє важливу соціокультурну роль. Наприклад, завдяки парафразам і транскрипціям Ф. Листа слухачі ознайомилися з основним музично-тематичним матеріалом різних опер та творів інших композиторів (Р. Вагнера, Дж. Верді, Ф. Шуберта, В. Моцарта та ін.). Такий жанр не лише здійснює естетично-виховну роль, але й є продуктом творчого самовираження композитора. Є приклади своєрідне самоцитування (Вокаліз С. Рахманінова, тема канцони М. Метнера та ін.), коли композитор неодноразово застосовує музично-інтонаційний матеріал в різних творах..

У науковому та академічному письмі також застосовується поняття “парафраза”, що передбачає виклад текстового матеріалу, якій містить певну інформацію, але своїми словами, тобто у вільній формі (за посиланням З. Болкотун, 2018). При цьому смислове ядро має бути передано точно, уникаючи фальсифікації та приписування того, чого у першоджерелі немає. У такому випадку йде розповсюдження наукової інформації, яка належить певному авторові. Вона привернула увагу інших та може бути приводом для обговорення, критики, або навпаки, підтвердженням схожої думки тощо. Разом з тим, як у жанрі музичній парафразі, так і в академічній сфері, автор ідеї обов’язково має бути згаданий з уточненням року, коли надрукована інформація, що згадується.

Отже підводячи підсумок, зазначимо, що історичними чинниками розвитку інституту академічної доброчесності є здатність людини до творчості, створенні нових знань та артефактів; соціокультурний феномен авторства у різних аспектах діяльності людини (філософській, науковій, мистецькій); необхідність ідентифікації авторства; виховання поважного ставлення до творчих здобутків інших; вивчення, тлумачення та інтерпретація ідей та інформації, які є результатом наукового пізнання, художньо-творчій діяльності і мають цінність для суспільства.

Посилання на авторів, уточнення, кому саме належить інформація – це важливий аспект прояву академічної доброчесності. Разом з тим, проблема має більш широке значення, оскільки передбачає формування здатності генерувати нові ідеї, створювати образи, інтерпретувати знання. А для студентів – це здатність вільно висловлюватися та поважати висловлювання інших. Принципи педагогіки свободи наряду з формуванням академічної грамотності можуть стати запорукою запобігання академічної недоброчесності. Оскільки нерідко відсутність застосування принципів плюралізму, стимулювання творчої самореалізації, зокрема в дослідницькій діяльності, діалогічності мислення та ін. стає чинником невпевненості, нездатності особистості до творчого самовираження та вільного висловлювання думок. Якщо до цього додається чинник обмеження часу, перевантаження, вимушена необхідність сполучати навчання та роботу, то академічна доброчесність сучасними студентами може бути порушена.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Болкотун, З.А. (2018). Стандарти оформлення бібліографічних посилань. Видавничий дім “Академперіодика” НАН України, отримані з: http://www.nas.gov.ua/publications/books/series/9789660247048/Documents/2018_15/18_15_Volk.pdf.
2. Борухович, В. Г. (1976). В мире античных свитков. Саратов: Изд-во Саратовского университета.

*Самойленко О. А.,
докт. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики
Національний Університет “Одеська юридична академія”*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ФОРМІ АКАДЕМІЧНОГО ПЛОГІАТУ

Сьогодні з прикладної точки зору для наукової спільноти особливої актуальності набувають процедурні питання настання відповідальності за виявлення академічного плагіату як одного з видів порушення академічної доброчесності. Адже Закон України “Про вищу освіту” у ч.6 ст.6 наділяє Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (Національне агентство) повноваженням у разі виявлення плагіату скасувати рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня [1].

Відповідно ч.4 ст.42 Закону України “Про освіту” академічний плагіат є одним з видів академічної недоброчесності, що проявляється у оприлюдненні наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворенні опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [2]. У ст.50 Закону України “Про авторське право і суміжні права” визначено, що плагіатом є порушення авторських та суміжних прав, суть якого полягає в оприлюдненні (опублікуванні), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [3]. По-суті академічний плагіат є привласненням учасником/ами освітніх відносин авторства на чужий результат інтелектуальної, творчої, наукової діяльності. Допущення академічного плагіату призводить до настання юридичної відповідальності у сфері освіти.

При виявленні академічного плагіату в тексті дисертаційних досліджень, згідно згадуваній ч.6 ст.6 та ч.9 ст.19 Закону України “Про вищу освіту”,

Національне агентство скасовує рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня у порядку визначеному Кабінетом Міністрів України, за поданням Комітету з питань етики (Комітет) [1]. Вказаний порядок сьогодні не визначено. Діяльність Комітету здійснюється відповідно Положення про комітети Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 25 лютого 2019 р., згідно якому Комітет як структурний підрозділ Національного агентства розглядає питання академічного плагіату і вносить відповідні подання до Національного агентства. В результаті розгляду звернень, заяв чи скарг щодо виявлення академічного плагіату та інших проявів академічної недобросовісності в освітній і науковій діяльності Комітет приймає рішення та рекомендації, які оприлюднюються на офіційному сайті Національного агентства (оприлюднено 14 таких документів) [4].

Однак, чинне законодавство України про освіту не містить процедуру настання юридичної відповідальності здобувачів освіти. На офіційному сайті Національного агентства нещодавно оприлюднений проект акту під назвою “Порядок скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня”. Такий стан правового забезпечення призводить до появи практики визнання в судовому порядку рішень Комітету щодо виявлення академічного плагіату в текстах дисертацій протиправними та відповідного їх скасування. Так, у рішенні Окружного адміністративного суду м. Києва від 14 серпня 2020 р. підкреслюється, що Закон України “Про вищу освіту”, не встановлює хто та впродовж якого строку вправі ініціювати питання про рецензування робіт на предмет наявності академічного плагіату, не передбачає порядку та строків проведення відповідної перевірки, не містить будь-яких положень про права та обов’язки учасників процесу перевірки, не встановлює порядок скликання та проведення засідання Комітету, на якому розглядатиметься питання академічного плагіату, не врегульовує питання повноважності засідання Комітету при проведенні такого засідання, а також порядок голосування (відкрите, таємне) та умови за яких

рішення вважається прийнятим (голосування більшістю від присутніх на засіданні, більшістю від складу, одноголосно тощо) [5]. Через назване суд при прийнятті рішень щодо законності актів Національного агентства (його підрозділів) керується Конституцією України та відповідно іншими галузевими законами України. Адже виключно законами України визначаються засади та підстави цивільно-правової, кримінальної, адміністративної або дисциплінарної відповідальності [6].

Ознайомлення зі змістом реєстру судових рішень дозволяє висновувати про три найчастіше використовуваних позивачами підстави для оскарження рішень Національного агентства, пов'язаних із виявленням плагіату у дисертаціях:

– по-перше, відсутність або у неналежний спосіб повідомлення автора дисертаційного дослідження про проведення перевірки щодо наявності академічного плагіату у роботі; це унеможлиблює вчасне надання пояснень зацікавленими особами та взяття ними участі у процесі прийняття рішення;

– по-друге, недостатня обґрунтованість та правомірність висновків щодо встановлення академічного плагіату; висновку Комітету часто протипоставляється науково-правовий експертний висновок від провідного спеціаліста відповідної галузі науки;

– по-третє, відсутність єдиної правозастосовної практики (коли за ідентичних обставин присутні різні за характером висновки Комітету: щодо одній роботи – наявність плагіату, щодо іншій – порушення правил цитування).

В цьому сенсі звернемо увагу на те, що відповідно ч.1 ст.17 Закону України “Про вищу освіту” Національне агентство є постійно діючим колегіальним органом, уповноваженим на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти, тобто, виступає як суб’єкт владних повноважень у сфері освіти. Про це опосередковано йдеться також у приписі Національного агентства з питань запобігання корупції за № 32-07/1/92 від 28 травня 2020 р. та дорученні Кабінету міністрів України за № 22503/11/1-20 від 17 липня 2020 р. на виконання вказаного

припису Міністерством освіти і науки України [7]. Реалізуючи свої функції суб'єкт владних повноважень повинен дотримуватися критеріїв, передбачених у статті 2 Кодексу адміністративного судочинства (КАС), згідно яких рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень повинні бути прийняті, зокрема: 1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України; 2) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії); 3) безсторонньо (неупереджено); 4) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації; 5) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення [8].

Тож, сьогодні ми констатуємо про декларативний характер відповідальності за допущення академічного плагіату. Відсутність законодавчо закріпленого механізму настання такої відповідальності зумовлює можливість існування суб'єктивного фактору при вирішенні питання про наявність плагіату в конкретній роботі. Для уникнення цього є необхідність у розробленні та впровадженні в діяльність суб'єкта владних повноважень у сфері освіти нормативно-правового акту, що буде чітко, виходячи із засад ст. 2 КАС, визначати порядок (процедуру) визначення академічного плагіату у дисертаційних дослідженнях.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F#w1_1.

2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82#w1_1.

3. Про авторські та суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

4. Комітет з питань етики Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/%d0%ba%d0%be%d0%bc%d1%96%d1%82%d0%b5%d1%82-%d0%b7-%d0%bf%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bd%d1%8c-%d0%b5%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%b8/>.

5. Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 14 серпня 2020 р. Справа №640/10924/20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/90979004>.

6. Рішення Конституційного суду України від 30 травня 2001 р. Справа №7-рп/2001/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01#Text>.

7. Офіційна заява МОН щодо законопроекту “Про внесення змін до деяких законів України” (стосовно удосконалення механізмів реалізації державної освітньої політики, зокрема в частині забезпечення якості освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/oficijna-zayava-mon-shodo-zakonoprojektu-pro-vnesennya-zmin-do-deyakh-zakoniv-ukrayini-stosovno-udoskonalennya-mehanizmiv-realizaciyi-derzhavnoyi-osvitnoyi-politiki-zokrema-v-chastini-zabezpechennya-yakosti-osviti>.

8. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. № № 2747-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

*Сеник А. М.,
канд. пед. наук, ст.викладач кафедри психології та соціальної роботи
Тернопільський національний економічний університет*

ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: СПАДКОЄМНІСТЬ В ОСВІТІ

У 2003 р. мені довелося бути учасником бесіди викладача з іноземної мови та його колеги, який прибув до нас у відрядження з Великобританії. Під час зустрічі було піднято питання про те, яким чином українські студенти опановують мережу Інтернет, використання певних програм тощо. Іноземний гість був дуже здивований, коли під час обговорення щодо використання електронних програм, почув фразу: “качаємо з Інтернету, а вже далі...”. Гість збентежено повторив питання: “просто качаєте?”, “піратську справу ведете?”...

Що саме вразило гостя? Він був навіть обурений тим, що ми не купуємо ліцензійний варіант, а просто так, користуємося чужою працею, інтелектуальним надбанням людини без права на те. “Хіба у вас не діють закони ані моралі, ані права?” – пролунало питання, закликаючи усіх учасників розмови до роздумів.

Саме тоді я вперше поринула у думки з приводу ціннісних переваг академічної доброчесності, в основі яких лежать норми моралі і права. Здається, що ми дуже пізно згадуємо про етичні норми, передусім, вже у закладах вищої освіти, у контексті викладацької діяльності і процесу здобуття студентами професійних знань.

Чому, наприклад, літери ми вивчаємо у дошкільному віці, вдосконалюємо ці знання читанням у початкових класах, згодом – написанням творів, вільним висловом думок як усно, так і письмово, а питання академічної доброчесності постає лише в закладах вищої освіти? Чому ж саме у школі можна було писати твір і не замислюючись, переписувати думки автора, а в університеті – плагіат є

неприпустимим? Причина в тому, що цінності доброчесності як норми поведінки не було сформовано у час навчання в школі. Гадаю, що діяльність сучасних освітян має бути спрямована на чітке розуміння не лише важливості, а й послідовності процесу формування фундаментальних цінностей академічної доброчесності: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності.

З приводу переліку цих цінностей, фахівцями Міжнародного центру академічної доброчесності зазначено їхні наступні характеристики:

– чесність визначено важливою передумовою повноцінної реалізації інших складових, адже це обов'язковий базис у викладанні, навчанні, дослідженні і роботі;

– довіру охарактеризовано як можливість співпраці та обміну власними ідеями, не наражаючись на нелегальне використання інформації, що може погіршити репутацію та лишити відбиток на кар'єрі;

– справедливість як ключовий фактор, рекомендовано враховувати при формуванні етичних комісій для здатності прогнозування, прозорості та обґрунтованості певних очікувань;

– щодо наступної цінності такої, як повага, підкреслено наступне: повагу до себе (діяти доброчесно під час зіткнення із труднощами) та повагу до інших (цінування розбіжностей у поглядах та адекватність в розцінюванні того факту, що власні ідеї доводиться піддавати сумніву, спростовувати, перевіряти та вдосконалювати);

– відповідальність як процес розвитку навичок розпізнавати та протистояти спокусі порушенню норм та правил, має бути як особистим обов'язком, так і колективною справою [2, с.18-28].

Сучасне суспільство потребує гуманістично-орієнтованого розвитку, заснованого на цінностях взаємоповаги, толерантності, взаємодопомоги,

солідарності тощо, а тому можна наголосити на тому, що опора на етичні, загальнолюдські норми і цінності людського спілкування є вкрай важливою, передусім, для усіх учасників освітнього процесу на державно-національному рівні – як для викладачів та здобувачів вищої освіти, так і для учнів загальноосвітніх закладів та їх вчителів. Вислів: “бути законослухняними громадянами своєї країни”, на мою думку, включає цінності академічної доброчесності. Так, наприклад, у ст. 42 *Закону України “Про освіту”*, поняття “академічна доброчесність” трактується як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Ми маємо знайомити учасників освітнього процесу зі способами дотримання академічної доброчесності, з видами її порушень та з відповідальністю за це. У роз’ясненні сутності поняття “академічна доброчесність” згадується слово “навчання”, тобто процес здобуття знань. Отже, це доводить думку про те, що ефективність розвитку академічної доброчесності у повній мірі залежить від спадкоємності даного процесу. Наприклад, доцільним буде введення у шкільну програму старших класів навчального предмету “академічна доброчесність”; проведення відповідних тематичних заходів як для учнів, так і для педагогічних працівників тощо.

Таким чином, плекання академічної доброчесності як цінності етичного характеру, має відбуватися не лише в умовах закладів вищої освіти, а й у загальноосвітніх закладах середньої освіти, де учні мають “привчатися доброчесності”: коли вони викладають власні думки та ідеї, при написанні творів, під час підготовки самостійних творчих завдань тощо. І саме з урахуванням спадкоємності у процесах засвоєння цінностей академічної доброчесності, українським студентам сьогодні необхідно мати чітке усвідомлення цінностей

власних ідей та поваги до ідей інших осіб, тобто бути спрямованими до формування і розвитку культури академічної доброчесності.

І ми більше ніколи не почуємо фразу “качаємо з Інтернету, а вже далі ...”.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України “Про освіту”. Відомості Верховної ради України. 2019. №2657-VIII. 2661 – VIII. [Електронне джерело]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%E2%84%962657-VIII.+2661+%E2%80%93+VIII+#Text>.

2. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. [Електронне джерело]. – Режим доступу: https://www.academicintegrity.org/wp-content/uploads/2019/04/Fundamental_Values_version_in_Ukrainian.pdf.

Струс Х. І.,

*канд. біол. наук, доцент кафедри гістології, цитології та ембріології
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького*

Дац Р. І.,

*канд. мед. наук, асистент кафедри дитячої хірургії
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У НАУКОВО-ОСВІТНІЙ СФЕРІ

Академічна доброчесність, плагіат, самоплагіат, дублікат публікації – про всі ці явища та поняття багато мови останнім часом у періодичних виданнях, на конференціях і серед науковців, як в Україні, так й у світі [1, с. 13].

У сучасному цивілізованому світі академічна доброчесність є фундаментом внутрішньої гармонії людини, стійкістю її характеру та послідовністю морального образу. Також відомо, що академічна нечесність великою мірою нівелює саму цінність освіти, сприяє фальсифікації вищої школи і тим самим зменшує її внесок у суспільно-економічний розвиток [2].

Академічний плагіат, будучи різновидом плагіату як такого, має деякі особливості. Його головною ознакою є функціонування в академічній, тобто науково-освітній сфері. Звідси впливають інші його характеристики і параметри. Передусім, слід зазначити, що освіта і наука не можуть існувати та розвиватися без постійного освоєння наукової спадщини. Що стосується навчальної сфери, то тут знайомство студентів зі здобутками науковців є ключовою складовою та невід’ємним атрибутом освіти. [3, с. 63].

У науковій діяльності дослідник теж керується не тільки вільним польотом своєї фантазії. Кожне якісне дослідження базується на ретельно опрацьованому науковому доробку попередників. Отже, необхідність запозичень певною мірою міститься у самій природі наукового пізнання. [3, с. 64].

У Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького з вересня 2015 року організовано проведення первинної експертизи на наявність плагіату всіх наукових праць співробітників. Підготовлено, затверджено на методкомі Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького та видано методичні вказівки “Технічна експертиза наукових праць на наявність академічного плагіату”, а також підготовлено до затвердження МОН України методичні вказівки з питань протидії плагіату у наукових роботах “Особливості проведення антиплагіатної технічної експертизи наукових праць” [4]. Також, на офіційному сайті університету розміщено алгоритм дій у разі виявлення проявів академічної недоброчесності з боку здобувачів, викладачів та дослідників [4, 5].

Антиплагіатна експертиза у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького включає комплекс заходів з метою:

- забезпечення збереження авторських прав шляхом проведення перевірки наукових робіт (наукові звіти, монографії, статті, тези тощо) на плагіат до процедури їх публікації (захисту);

- формування та розвитку бази даних та електронного репозитарію фундаментальних наукових робіт, як джерела забезпечення вільного доступу до наукових матеріалів для сприяння підвищенню престижу університету;

- покращення якості освіти, яке базується на підвищенні продуктивності навчального процесу та прискоренні передачі знань [5, с. 2].

Функціонування антиплагіатної експертизи у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького відповідає сучасним нормам, інструкціям та вимогам щодо забезпечення академічної доброчесності. Відповідальним за первинну антиплагіатну експертизу наукових праць і дисертаційних матеріалів для перевірки дисертаційних праць здобувачів наукового ступеня (зокрема наукового ступеня доктора філософії) функціонує створений для виконання умов Меморандуму між компанією “Антиплагіат” та Міністерством освіти та науки України від 4 квітня 2018 р. особистий кабінет у антиплагіатному

програмному забезпеченні системи UNICHEK, яка входить до ТОП 20 антиплагіатного ПЗ 2019 року (URL. <https://www.digitalgyd.com/top-20-best-online-plagiarism-checker-tools-free/>). Також наявне інше програмне забезпечення “PlagiarismDetectorProv. 1092.”, “Viper”, “AntiPlagiarism.NET”, “AdvegoPlagiatus”, що застосовується для перехресної експертизи та перевірки навчально-методичних матеріалів, статей у фахові наукові журнали [6, с. 18].

Кодекс академічної етики Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (прийнятий Вченою Радою університету, затверджений ректором 30.10.2019 р.) визначає основні поняття, завдання академічної доброчесності, регламентує основні засади організації та контролю [7, с. 1]. Завданням Кодексу є: встановлення етичних норм і оптимальних відносин в академічному середовищі; ствердження основних принципів академічної поведінки, яких мають дотримуватися всі учасники університетської спільноти; сприяння формуванню академічного середовища, в якому кожен член університетської спільноти може займатися своєю діяльністю в умовах взаємної поваги й отримання позитивних емоцій від роботи, навчання й ведення наукових досліджень; недопущення, своєчасне виявлення та елімінація спірних ситуацій, пов’язаних із недобросовісною поведінкою для дотримання високих професійних стандартів в усіх сферах діяльності працівників, здобувачів та студентів Університету [7, с. 2].

Отже, дотримання принципів академічної доброчесності – обов’язок як студентів, так і науково-педагогічних працівників, адже від цього залежить імідж Вищого навчального закладу. Університетська спільнота повинна продовжувати впроваджувати та вдосконалювати стратегії боротьби з плагіатом задля становлення освіти і науки на найвищому рівні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Недогібченко Є. Академічна доброчесність: складові елементи. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2017;6: 13-21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.inprojournal.org/wp-content/uploads/2017/6_2017/3.pdf.

2. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>.

3. Ковальова А. Проблеми академічного плагіату та авторського права у цифровому просторі / А. Ковальова // Спеціальні історичні дисципліни. – Ч. 21. 61-71. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://history.org.ua/JournALL/sid/sid_2013_21/6.pdf.

4. Офіційний сайт Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Розділ “Науковий відділ. Академічна доброчесність”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.meduniv.lviv.ua/?page_id=1827.

5. Алгоритм дій у разі виявлення проявів академічної недоброчесності з боку дослідників. Витяг з “Положення про первинну експертизу наукових праць на наявність академічного плагіату у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.meduniv.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/11/plagiat_viyavlennya-ta-sanktsiyi-dlya-doslidnikiv.pdf.

6. Положення про первинну експертизу наукових праць на наявність академічного плагіату в Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.meduniv.lviv.ua/wp-content/uploads/2020/03/nove_polozhennya_pro_ekspertizu_2020.pdf.

7. Кодекс академічної етики Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.meduniv.lviv.ua/wp-content/uploads/2020/04/kodeks-akademichnoyi-etiki.pdf>.

*Титов Г. І.,
докт. мед. наук, доцент кафедри внутрішньої медицини по курсу соціальної
медицини
Дніпровський медичний інститут традиційної і нетрадиційної медицини*

*Лук'яненко Д. М.,
канд. мед. наук, асистент кафедри дитячої хірургії, ортопедії та травматології
ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”*

ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗА УМОВ КАРАНТИНУ

В умовах пандемії Covid-19, після оголошення карантину, освітні заклади України були вимушені перейти до дистанційного учбового процесу, що зумовило пошук методів контролю за використанням здобувачами вищої освіти продуктів інтелектуальної власності за умов, коли стрімкий розвиток комунікативних засобів зробив більш доступним процес привласнення та використання чужих ідей, думок та завершених інтелектуальних продуктів у вигляді презентацій, наукових творів, тощо. В основу класичного на тепер визначення поняття академічної доброчесності, за даними ряду авторів, покладено сполучення таких фундаментальних чеснот, як: чесність, довіра, справедливість, повага та відповідальність, пізніше, в 2013 році, доповнене новою, шостою – мужністю [1, с. 11].

Враховуючи сучасний стан проблеми академічної доброчесності за умов карантину, слід зазначити необхідність наявності змоги студента працювати з ресурсами бібліотеки вищого навчального закладу дистанційно. Співробітники бібліотек вишів задля того, щоб студент зміг правильно використати цей ресурс під час дистанційного проходження відповідного циклу, мають проводити вебінари, котрі допоможуть зробити вивчення предметів більш доступним.

В наш час використовується досить багато різноманітних засобів перевірки контрольних завдань студентів, але інколи вони не в змозі виявити ознаки академічної недоброчесності. Так, практично ідентичний текст відповідей,

внаслідок зміни пунктуації, абзаців, навмисних помилок в термінах, може розпізнаватися ними як різні індивідуальні праці. Саме тому, на нашу думку, викладач мусить контролювати виконання даних робіт. Крім того, задля запобігання порушенню студентами правил академічної доброчесності, викладач, використовуючи засоби для відеоконференцій, повинен проводити з ними контрольні опитування за матеріалами робіт. При недобросовісному викладенні запозиченого матеріалу, не маючи знань з відповідного аспекту предмету, студент не зможе чітко відповісти на конкретне запитання викладача.

Для уникнення скарг про упередженість викладача при перевірці завдань з боку студентів слід використовувати технічні засоби, такі як фото, сканкопії ідентичних відповідей та інші. Розбір скарг, які виникають в групі студентів, слід проводити за участю по можливості всіх членів групи. Викладач має чітко аргументувати причину постановки відповідної оцінки з наданням доказів академічної недоброочесності студента. Такий підхід в подальшому буде унеможлиблювати використання студентом академічного плагіату та буде спонукати його для більш детального вивчення питань, котрі входять до предмету. При неможливості вирішення спірного питання в групі здобувачів вищої освіти, розгляд скарги має бути проведений відповідною предметною або цикловою комісією вищого навчального закладу у присутності студента. За результатами розбору скарги комісією повинне бути прийняте відповідне рішення про дисциплінарну відповідальність студента або викладача, у разі порушення ними академічної доброчесності.

Не тільки лише студенти мусять дотримуватися основних принципів академічної доброчесності. На нашу думку, не слід також і з викладачів знімати відповідальність за навчання та дотримання принципів академічної доброчесності здобувачів вищої освіти. На вхідній частині занять слід приділяти увагу розвитку навичок академічного письма у студентів старших курсів. Ці навички, на наш погляд, мають закладатися в загальноосвітній школі. В вищій школі студент

наприкінці навчання, здобуваючи освітній ступінь магістра повинен уже досконально володіти ними.

Підсумовуючи вище викладене потрібно підкреслити, що всі учасники освітнього процесу, як викладачі, так і здобувачі, повинні неухильно притримуватися принципів академічної доброчесності, не зважаючи на умови сьогодення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

Ткаченко С. В.,

*канд. біол. наук, доцент кафедри хімії, технологій та фармації
Національного університету “Чернігівський колегіум” імені Т.Г. Шевченка*

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Питання академічної доброчесності привертає увагу освітян та науковців як в Україні, так і у всьому світу. Сучасні технології дозволяють досліджувати це питання у всіх сферах та розширюють можливості для плагіату, фабрикації, фальсифікації, підробки результатів дослідження та інших порушень академічної етики.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Міжнародний центр академічної доброчесності виділяє наступні цінності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність [2, с. 15].

Впроваджувати принципи академічної доброчесності потрібно з початкових курсів навчання студентів в вищих навчальних закладах. Особливу увагу цінностям академічної доброчесності необхідно приділяти майбутнім вчителям в їх професійній підготовці як складової вимог до педагога нової української школи. Оскільки новий закон “Про повну загальну середню освіту”, що ухвалений українським парламентом в 2020 році, містить норму щодо забезпечення академічної доброчесності у сфері загальної середньої освіти. Зокрема, законом встановлений обов'язок учнів та вчителів дотримуватись академічної доброчесності та види відповідальності за виявлені факти її порушення [3].

В роботі [4, с. 19–20] відмічено, що академічна доброчесність у добу сьогодення є основою духовної цілісності та морального образу особистості, міцності характеру педагога. Вона спирається на моральні цінності, з якими абітурієнти приходять до вищих закладів освіти, примножує їх під час навчання студентів, вдосконалює під час практичної діяльності фахівців. Вміння бути чесним та відповідальним, з повагою ставитись до думок інших людей, дотримуватися норм академічної поведінки – це компоненти, які складають поняття академічної доброчесності, і входять до переліку компетенцій майбутнього педагога.

Обізнаність студентів щодо питань академічної доброчесності є корисною, тож інформація про неї повинна поширюватися. Для допомоги студентам в написанні власних наукових або творчих робіт за всіма правилами, враховуючи принципи академічної доброчесності, пропонується пройти спеціальні курси. Одним із варіантів прищеплення майбутнім педагогам морально-етичних цінностей в освітній та дослідницькій діяльності, навчити правильно оформлювати наукові кваліфікаційні роботи є викладання таких дисциплін як “Наукова етика” та “Академічне письмо”.

Дотримуватися цінностей академічної доброчесності зобов’язані особи, що беруть участь в освітньому процесі в закладах вищої освіти, а саме педагогічні працівники, співробітники, здобувачі вищої освіти тощо. При дотриманні правил і норм, що базуються на принципах академічної доброчесності, обома сторонами освітнього процесу буде сприяти чесному навчанню студентів та творенню науки в університеті.

Згідно [1] дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень та джерела інформації.

Важливим моментом у професійній підготовці майбутніх педагогів є розуміння відповідальності за порушення положень академічної доброчесності. Необхідно сформулювати чітке розуміння у студентів, що недотримання принципів академічної доброчесності зумовлює велику кількість негативних результатів. Покараннями за порушення етичних норм академічної доброчесності може бути перескладання підсумкового контролю, екзамену, кваліфікаційної роботи, відрахування з університету, позбавлення присудженого наукового ступеню. Важливо, щоб кожен вищий навчальний заклад мав кодекс академічної доброчесності, який розроблено з урахуванням Конституції та законодавства України, досвіду провідних українських і закордонних закладів освіти.

Отже, академічна доброчесність є необхідною й важливою складовою освітнього процесу. Лише за умови коли усі учасники академічного процесу будуть дотримуватися норм академічної доброчесності та сприймати фундаментальні принципи доброчесності як систему власних цінностей, можна буде говорити про втілення їх у освітнє та наукове середовище.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Основні цінності академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.academicintegrity.org/fundamental-values/>.
3. Закон України “Про повну загальну середню освіту” від 13.07.20 № – 764 – IX. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
4. Андрощук Г. Авторське право і апропріація у мистецтві: межі доступного. Інтелектуальна власність в Україні: науково-практичний журнал. 2015. № 9. – С. 13–20.

Толокова Т. І.,
канд. мед. наук, доцент кафедри фізіології з основами біоетики і біобезпеки
Тернопільський національний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ДОСВІД ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І.Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО

Поняття академічної доброчесності набуло особливої актуальності в сучасному світі у зв'язку з накопиченим багажем прорахунків та зловживань, які компроментують наукову спільноту та руйнують її авторитетність у багатьох сферах життєдіяльності людства. Історично визначення основ доброчесності давалися ще давньогрецькими філософами Сократом та Арістотелем. Засновник школи структурно-функціонального аналізу, голова *American Sociological Association* (1957-1962) Роберт Мертон в своїх дослідженнях дисциплін в науці узагальнив такі моральні принципи наукової діяльності, як безкорисливість, універсалізм, організований скептицизм, прозорість результатів для наукової спільноти, які не втрачають актуальності в науці й зараз [1].

Одним з 10 університетів України, що бере участь у проекті SAIUP – Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project став Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського, єдиний серед учасників проекту університет, який готує фахівців сфери охорони здоров'я. Даний проект організований Американськими радами з міжнародної освіти за участі Міністерства освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки.

Участь в проекті саме медичного ЗВО передбачає довгостроковий ефект саме в медичній освіті. Це свого роду прогноз на майбутнє, тобто це той вплив, який буде відчуватися в сфері охорони здоров'я й після закінчення проекту.

Міністерство освіти і науки України у результаті репутаційного менеджменту порекомендувало саме ТНМУ для співпраці з Проектом, як один з провідних ЗВО у галузі медичної освіти, що підтверджує належну оцінку вищого медичного навчального закладу та є відображенням суспільної довіри, яку колектив університету підтримує своєю повсякденною діяльністю.

Впровадження принципів академічної доброчесності в українських вищих навчальних закладах – це питання підняття якості вищої освіти, розвитку репутаційного капіталу ЗВО, підвищення їхнього рейтингу, визнання дипломів університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників цих ЗВО. Тому важливим є донесення та поінформованість університетської спільноти щодо важливості застосування та популяризації принципів академічної доброчесності в рамках навчального процесу та наукової діяльності [2]. Якісна зміна системи вищої освіти сприятиме формуванню нових суспільних цінностей, носіями яких стануть випускники та студенти, а також професорсько-викладацький колектив ТНМУ.

Рівень академічної доброчесності університету значною мірою проявляється у компетенції та моральних принципах університетської спільноти. Тому, наявність корупції, плагіату та недобросовісного підходу до досліджень чи викладання призводить до зниження академічної культури або її повної відсутності в університеті, нівелюючи тим самим саму можливість причетності до університетського співтовариства.

Принципи, які впроваджуються шляхом інтеграції Проекту Сприяння академічній доброчесності в Україні в нашому університеті засвідчують необхідність змін суспільних цінностей в охороні здоров'я й професійній освіті спеціалістів даної сфери, носіями яких стануть випускники і студенти університетів. Першочергова мета – донести максимум інформації до молоді, яка буде майбутнє держави.

Науково-педагогічний колектив нашого університету усвідомлює та пропагує в навчальній й науково-дослідницькій діяльності загальне розуміння того, що якість підготовки професійних кадрів у вищій школі та відповідність дипломів європейським стандартам надасть ширші можливості професійної реалізації медиків у вітчизняній та світовій системах охорони здоров'я.

Наукова дисципліна “Академічна доброчесність” внесена до обов'язкових дисциплін у підготовці аспірантів, докторів філософії в Тернопільському національному медичному університеті. Питання, які визначають та підтримують стандарти академічної доброчесності, аспекти академічної культури, кодексів честі вченого та науковця, відповідальність вчених медико-біологічної галузі, формулювання чітких очікувань для студентів; унеможливлення для академічної нечесності вивчаються студентами всіх факультетів нашого університету на перших курсах в рамках обов'язкової для вивчення дисципліни “Біоетика”.

У науково-педагогічній діяльності при підготовці кадрового потенціалу вітчизняної та світової медицини ми компетентно дотримуємось обізнаності у питаннях з академічної доброчесності, а саме: для надійного й достовірного розвитку науки результати дослідження повинні бути прозорі для наукового співтовариства; визнання й оцінка будь-якої наукової ідеї, припущення, здогаду не повинно залежати від соціальних характеристик, статусу її автора, їх цінність, підтримка підтверджуються, закріплюється змістом й стандартами наукової діяльності; безпосередній розв'язок наукової проблеми повинен бути основною мотивацією при оприлюдненні результатів дослідження, а не отримання особистої користі; для дослідників необхідним є критичне ставлення до наукових ідей, які висуваються в науковій спільноті та самокритика.

Ефективне та якісне вдосконалення системи вищої медичної освіти, як й вищої освіти інших напрямків, вимагає розроблення нових підходів до навчання та викладання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах

вищої освіти, що сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науково-педагогічні і наукові працівники та здобувачі освіти [3].

Результатом роботи Проекту повинні стати своєрідні “історії успіху”: як подолати нечесність в університеті, підвищити якість освіти, репутацію навчального закладу, знайти інструменти впливу на свідомість здобувачів освіти.

На мою думку, слабкою ланкою попередження зловживань у контексті порушення академічної доброчесності залишається недосконалий механізм реагування на прецеденти в цій сфері. Адже, висока авторитетність в науково-педагогічній галузі забезпечує достатньо високий рівень академічної свободи й захищеність від сумнівів щодо доброчесності. Розв’язком етичних дилем в таких випадках повинна бути доступність регулярної звітної інформації, контроль й самоконтроль.

Висновки: сьогодення надає можливість спільними зусиллями керівництва університетів, викладачів і студентів сформувати систему академічної доброчесності, відпрацювати правила її дотримання в медичній освіті й науці.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Merton Robert. 1938. ‘Science, Technology, and Society in Seventeenth Century England.’ *Osiris*, 4:362-630.
2. Гері Павела “Десять принципів” Центр академічної доброчесності. “Викладачі та академічна доброчесність” у виданні “*Synthesis: Law and Policy in Higher Education*”, 1997 р.
<https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWm/view>.
3. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти/ Лист МОН No 1/9-565 від 26.10.17 р.

Трубенко І. А.,

*канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов ННІ іноземних мов
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького*

ПЛАГІАТ ТА ЙОГО РІЗНОВИДИ У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ

У плагіатора дві музи: одну кличуть Сору, а іншу Paste

Антон Наданян

Цей вираз влучно передає саму суть явища *плагіат*. Особливо зараз під час бурхливого розвитку інформаційних технологій та вільного доступу до інформації, зокрема авторефератів, дисертацій та наукових статей, для багатьох недоброчесних людей існує спокуса скопіювати (*сору*) та вставити (*paste*) певний фрагмент чи цілий текст у свою роботу і опублікувати її під власним ім'ям. Проте, не слід забувати, що у науковій діяльності дослідник теж базується на ретельно опрацьованому науковому доробку попередників. Отже, необхідність запозичень певною мірою міститься у самій природі наукового пізнання. У зв'язку з цим академічне середовище впровадило певні норми і правила використання інформації, здобутої шляхом опрацювання наукової літератури. У науково-освітніх колах сформувалась відповідна професійна етика, порушення якої вважається академічною недоброчесністю чи безчестям [1, с. 137].

Найпоширенішим видом академічної нечесності є плагіат, зокрема академічний. У статті 42 Закону України “Про освіту” академічний плагіат визначається як оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [2]. Існують різні види академічного плагіату. Найбільш вичерпною класифікацією різновидів плагіату є, на нашу думку, класифікація, запропонована дослідником М. Фокінім. Згідно цієї

класифікації плагіат поділяється на *навмисний* і *ненавмисний*. Навмисний – це плагіат усвідомлено присвоєного авторства [1, с. 137]. Ненавмисний – заснований на випадковому наслідуванні або збігу ідеї чи відкриття, уникнути якого практично неможливо. Даний вид має такі різновиди: *випадковий*, що характеризується збігом висновків чи результатів свого дослідження до яких можуть прийти інші люди; *тиражований* – це посилання інформації не на першоджерело, а на більш популярний й найчастіше використовуваний матеріал та *завуальований*, який пов'язаний з навмисним чи ненавмисним використанням авторства без відповідних на нього посилань [1, с. 138]. Проте, така класифікація не є вичерпною і може бути доповнена іншими видами академічного плагіату.

Заручником *навмисного* плагіату стала я сама. У 2013 році переглядаючи в інтернеті статті пов'язані зі своїм науковим дослідженням, я натрапила на дуже подібну статтю у Луганському фаховому збірнику. Наукова праця складалася з хаотично зліплених текстових фрагментів взятих з мого автореферату. Автором статті була викладачка Київського політехнічного інституту (КПІ), яка жодного разу не зробила посилання на мою роботу. Мій науковий керівник, отримавши всі докази такого академічного шахрайства, направила офіційні листи до проректора з наукової роботи КПІ та редколегії зазначеного збірника. Набувши офіційного розголосу такий прояв академічної недоброчесності було розглянуто на засіданні спеціалізованої вченої ради КПІ. Покаранням за такі дії стало усунення викладача від займаної посади. Редколегія Луганського збірника всю провину переклала на автора статті. Зазвичай більшість періодичних видань в Україні відповідальність за зміст у наукових працях покладають на самих авторів, їх наукових керівників чи рецензентів. Унаслідок такого ставлення редколегій до своїх обов'язків, на нашу думку, відбувається так зване “потурання” проявам академічного шахрайства.

Ми погоджуємося з думкою І.В. Кременовської, що з огляду на це, редакційні колегії наукових видань повинні постійно виконувати роботу із забезпечення чистоти публікацій результатів наукових досліджень і виховання сумлінності серед

авторів. Немає нічого аморального чи протиправного в тому, щоб відмовити авторів в публікації його праці у випадку виявлення в ній плагіату. Формалізм і безвідповідальність може бути “виліковано” лише в такий спосіб [3, с. 65].

З метою протидії плагіату в Україні створено нормативно –правову базу принципів впровадження академічної доброчесності, яка складається з законів України, нормативних актів та статутів. У цих документах чітко визначається поняття академічної відповідальності, прописані процедури покарання та визначаються права й обов’язки людини, яка порушила правила академічної доброчесності. Згідно статті 42 Закону України “Про освіту” відповідальність за порушення несуть усі учасники освітнього процесу [2]. Проте, в Україні ситуація призводить до того, що порушення академічних стандартів, якщо вони не призвели до нанесення вагомої шкоди реальним суб’єктам, залишається моральною проблемою. Частковим виходом з цього положення може стати прийняття українськими навчальними закладами, за американським зразком, спеціальних кодексів поведінки, де детально викладені усі можливі випадки порушення академічної честі та відповідні діючі покарання [1, с. 137].

Отже, плагіат є серйозною проблемою академічного середовища в Україні. Найчастіше на плагіат перевіряють магістерські, кандидатські та докторські дисертації. Проте, для більш ефективної боротьби з плагіатом потрібно перевіряти усі наукові роботи, особливо наукові статті. Необхідно створити на законодавчому рівні дієвий механізм боротьби з академічною недоброчесністю та плагіатом зокрема.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

2. Закон України “Про освіту” [Електронний ресурс]. – Режим досту: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Кременовська І. В. Плагіат у наукових публікаціях: методи виявлення та викорінення / І. В. Кременовська // Наука України у світовому інформаційному просторі. – Вип. 11. – К.: Академперіодика, 2015. – С. 60-66.

Фафула Р. В.,
докт. біол. наук, доцент кафедри біофізики
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

ПЛАГІАТ – СПОКУСА НАУКОВЦЯ

Коли розмірковуєш про сьогоденний розвиток науки, поступово всі думки вкладаються у фразу “дорослі полюбляють цифри” із алегоричної повісті Антуана де Сент-Екзюпері “Маленький принц”. Справді, науковцеві приписано видати друком певну кількість друкованих праць за визначений час, відвідати встановлене число конференцій, з яких певна частка участі доповідачем, підтвердити знання іноземної мови на відповідному рівні, який, знову ж, визначається числом отриманих балів. Причому більшість належних до виконання вимог в українських реаліях здійснюється за кошт науковця. Таким чином, наукове життя переходить в позицію ринкової економіки, де цільовим вважається щонайбільша продуктивність із якомога меншими вкладеннями. Однак, коли науковець піддається спокусі плагіату, то кінцевим результатом багаторічної праці може стати не зростання прибутковості, а втрата авторитету.

Доцільно розглянути механізми та напрямки закріплення принципів академічної доброчесності. Для початку проаналізуємо, що може обумовити її порушення. Будь-яка людина здатна спокуситись на легкий шлях у науці. Визначальними чинниками, що можуть прискорити перехід на хибний шлях плагіату, можемо вважати академічне оточення здобувача наукового ступеня чи викладача; обмеження доступу до ресурсів, як фінансово-технічних, так і людських; особистісні цінності; нерозуміння наслідків недотримання академічної доброчесності.

Так молодий науковець, потрапивши у недоброчесне середовище та не маючи досвіду праці в оточенні, де академічна доброчесність є базисною цінністю, не сприймає плагіат чи порушення процедури надання освітніх послуг як відступ від

норми. Часто на здобувача із твердими переконаннями здійснюється колективний тиск шляхом обмеження доступу до технічної і/або матеріальної бази наукової структури. Таким чином людина порушує академічну доброчесність вимушено. Ще одним стимулом академічної недоброчесності може стати націленість на кількість, що невідворотно знизить якість наукового продукту. В Україні до цих чинників долучається і недостатня оплата праці науковця, коли заробіток не дозволяє забезпечити адекватне існування. У таких випадках людина намагається «прискорити» науковий процес з метою зменшення витрат. І тут рука несвідомо тягнеться помножити результати на n разів, переписати давно забуту статтю, перемінявши речення місцями, скористатись частиною роботи колег, свідомо прикрасити чи підкорегувати отримані дані з метою підтвердження вже запланованих висновків. Тут, до речі, виявляється ще одна слабкість чи не кожного науковця, а саме невміння сприймати і трактувати негативні результати чи їх відсутність як результати.

Не менш важливим за академічне оточення для дотримання доброчесності є і особистісні цінності науковця. Якщо з самого початку науково-педагогічної діяльності людина сприймає використання чужих ідей і думок без посилання на автора як крадіжку, то шанси спокуситись на будь-який вид плагіату будуть значно нижчі. Найвідчутнішими можна вважати прикладні наслідки недотримання академічної доброчесності. З однієї сторони, це людська драма всередині наукової спільноти. Історія рясніє прикладами, в українських вчених-природничників найшвидше спадає на думку знецінення світом Івана Пулюя. З іншого боку, такі прояви академічної недоброчесності як обман, фальсифікація і фабрикація незмінно ведуть до людських жертв. Тому таким актуальним у наш час, зокрема у медицині, є метод доказовості та подвійного сліпого контролю.

Оскільки будь-хто за певних обставин може піддатись слабкості і тим чи іншим чином порушити академічну доброчесність, мають бути і стримуючі механізми, зокрема чітка неупереджена система покарань. Тут слід запозичити

досвід боротьби із недоброчесністю у спорті: кожен спортсмен знає, що за порушення правил, використання допінгу, неколегіальність, прояви релігійної, статевої чи національної нетолерантності він буде дискваліфікований. Так само і в науковому середовищі доцільним є введення системи, аналогічної до правил футболу, коли жовта картка є попередженням, а червона означає вихід із гри. Тож науковець, отримавши попередження, буде свідомим, що наступний хибний крок може перекреслити багаторічну працю та призвести до непоправних репутаційних втрат. Причому чесна робота також мусить бути певним чином відзначена, інакше у кризовій ситуації науковець втратить мотивацію та може знехтувати засадами академічної доброчесності.

Підсумувати вищесказане хочеться в оптимістичній ноті. Хочеться сподіватися, що й надалі наука буде інструментом прогресу людства, а дотримання академічної доброчесності загалом та стигматизація плагіату зокрема будуть визнані підґрунтям для існування здорового наукового середовища з об'єктивною оплатою та достойними умовами праці.

Федорова О. В.,
доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи
Мелітопольський держ. педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

В наш час, коли комп'ютерні технології розвиваються швидкими темпами, головним помічником в написанні наукових робіт виступає Інтернет. У більшості випадків це стосується здобувачів вищої освіти. З одного боку, написання наукової роботи, неможливе без включення цитат інших авторів. Але, використовуючи чужі цитати без посилань і вважається плагіатом. Неможливий розвиток освіти та науки без дотримання стандартів та принципів академічної доброчесності, тому що саме вона є показником розвитку суспільства. Пояснення основних засад академічної доброчесності здобувачам вищої освіти у процесі навчальної та наукової діяльності стає одним із найважливіших завдань.

Основним інструментом дотримання академічної доброчесності є Кодекси честі. У кожному закладі вищої освіти повинні існувати подібні документи, що містять окрім переліку етичних норм, яких повинна дотримуватись академічна спільнота, ще й санкції за їх порушення. Правила поведінки повинні поширюватися на всіх здобувачів вищої освіти та викладачів. Вища освіта через навчання і дослідження повинна створити фундамент академічної доброчесності, яка базується на інтелектуальній гідності і повазі до думок інших. Академічна нечесність великою мірою нівелює саму цінність освіти, сприяє фальсифікації вищої школи й тим самим зменшенню її внеску у суспільноекономічний розвиток. Метою дотримання правил академічної доброчесності є створення сприятливої атмосфери для навчання та рівних можливостей для отримання якісної освіти. Академічна доброчесність ґрунтується на відданості академічної спільноти фундаментальним цінностям, зокрема таким як: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність й мужність. Фундаментальні цінності повинні сприяти

протидії і нівелюванню проявів академічної нечесності, основними аспектами якої можна вважати фабрикацію та фальсифікацію даних, хабарництво в академічній сфері, професорську нечесність, академічне шахрайство, а особливо плагіат. Існують різні міжнародні проекти, які дозволяють долучитися до програми сприяння академічній доброчесності. Так 4 квітня 2018 р. відбулося підписання меморандуму між Міністерством освіти і науки України та компанією Unichек. Метою якого є сприяння академічній доброчесності, застосування сучасних технологічних програмних продуктів для освіти, використання антиплагіатних систем у ЗВО та підвищення якості освіти в цілому. Меморандумом передбачено підготовку спільних навчальних матеріалів у сфері академічної доброчесності та розробку пропозицій щодо нормативно-правового забезпечення, а також проведення спільних публічних заходів з питань академічної доброчесності. Також існує ТОВ «Антиплагіат» яке надає свої послуги після підписання договору без жодних фінансових зобов'язань. В рамках договору можна отримати доступ до системи та до всіх її функцій, підключення необмеженої кількості облікових записів викладачів, перевірку робіт через внутрішню базу, а також проведення безкоштовних тренінгів або онлайн-тренінгів по роботі із системою та впровадження системної перевірки академічних та наукових робіт на ознаки плагіату. З метою забезпечення цілісної та ефективної системи академічної доброчесності в освіті доцільно ввести у законодавство України чіткі норми відповідальності для здобувачів вищої освіти, викладачів та науковців за плагіат та передбачити відповідальність у випадку порушення цих норм. Зобов'язати заклади вищої освіти реалізувати власну політику забезпечення академічної доброчесності шляхом розробки кодексів честі здобувачів вищої освіти.

На загальнодержавному рівні ініціювати програму популяризації культури боротьби з плагіатом та списуванням, зокрема через навчання здобувачів вищої освіти академічному письму.

Академічна доброчесність поєднує в собі етичні норми й правила поведінки людини в освітньо-науковому середовищі, та механізми їх реалізації на практиці. Доброчесність формує цілий комплекс чинників, які визначають спроможність та бажання протидіяти академічній нечесності. Категорія академічної доброчесності відзначається своєю багатовимірністю, що означає поєднання в ній, як відповідних фундаментальних цінностей, так і механізмів й інструментів їхнього забезпечення і просування. Важливо усвідомлювати потенційні внутрішні та зовнішні чинники, які зумовлюють академічну нечесність, передусім морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні. Концепція академічної доброчесності в цивілізованому світі жодною мірою не є міфічною, це дієвий інструмент забезпечення і посилення якості вищої освіти. Академічна доброчесність дійсно є орієнтиром для досягнення успіху в науково-освітній діяльності та являється дієвим інструментом забезпечення і посилення якості освіти у вищих навчальних закладах.

*Цідило І. І.,
канд. пед. наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх навчання
Тернопільський нац. педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

ДОСВІД ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗВО

Наукове онлайн-стажування виявило особисто для мене три ключові моменти імплементації АД у власній професійній діяльності. Коли у викладацькій практиці виникла ситуація, що мою професійну відповідність необґрунтовано поставили під сумнів, то рятівним кругом для мене стало саме дотримання принципів академічної доброчесності. У контексті проведення круглого столу онлайн-стажування Олександр Доренський, експерт національного агентства забезпечення якості вищої освіти, зазначив, що: “Академічна доброчесність – це мужність, чесність, довіра, порядність”. Справді, доведення своєї порядності у виконанні професійних обов’язків потребувало неабиякої мужності це зробити. По-перше: необхідно було визнати наявність цієї проблеми у конкретних її проявах. По-друге: окреслити напрямки усунення цих проявів. По-третє: скорегувати подальшу свою викладацьку діяльність на упередження подібних інцидентів.

Імплементація АД регулюються у ЗВО через нормативно-правові документи. У статті 47 Закону про вищу освіту зазначено: “положення про організацію освітнього процесу затверджується вченою радою закладу вищої освіти відповідно до законодавства” [3]. Практика показала, що на момент, коли у навчальному процесі виникає спірні питання про об’єктивність оцінювання студентських робіт, мають бути чітко прописані у програмах критерії оцінювання. За підсумками круглого столу онлайн-стажування можу додати, що на об’єктивність оцінювання має впливати відвідування студентами освітніх занять. Це має бути чітко прописано

у освітній програмі, особливо коли йдеться про дуальну освіту та дистанційне навчання. Не є припустимим зведення академічної доброчесності до формальностей. Необхідно проводити семінари присвячені питанням АД. Академічна доброчесність – це невід’ємна частина навчально-виховного процесу. Імплементацию принципів АД варто реалізувати через положення освітніх програм.

Юлія Главчева, спікер онлайн-стажування окреслила основні напрямки усунення проявів порушення АД, а саме: нормативно-правове регулювання, технологічне рішення, профілактичні заходи. Вважаю, що вирішальним чинником усунення конфліктної ситуації саме в моєму випадку стало оцінювання студентських робіт у системі Moodle. Ця система в умовах дистанційного навчання надає можливість виставляти часові обмеження на виконання завдань. Інтерфейс системи дозволяє чітко фіксувати час надходження виконаного завдання та час його оцінювання, також надавати супроводжуючі коментарі до виконаних робіт, зберігати їх, також фіксувати конкретні виставленні оцінки студентських робіт. Будь-які компіляції з даними оцінювання відображаються та фіксуються у цій же системі. Вважаю таке оцінювання достатньо прозорим та об’єктивним. Також у ході круглого столу Кшиштофом Гутовським було розглянуто питання про юридичні аспекти авторського права та плагіату, що теж виявилось дотичним до моєї ситуації. Для доведення плагіату творчих робіт наразі не існує програмних засобів їх виявлення. Для цього треба мати свідків, записи відео, опис проекту, протоколи засідань, фільми, презентації, пости, з великою кількістю переглядів, які б доводили оригінальність виконаних студентських робіт. Канали зв’язку – це показники сучасності науковця та викладача, їх варто застосовувати у викладацькій практиці. А ще Віталія Архіпова, представник компанії Turnitin схвалювала за круглим столом персоналізовані завдання на оригінальність і проєктивність та інтерактивний підхід: створення роботи – попередня оцінка з максимальним

зв'язком – аналіз – доопрацювання. Представлений доповідачем програмний продукт Turnitin Similarity виявляє схожість і потенційний плагіат на основі порівнювання тексту з базою інформацією. Система перевірки має можливість аудіо-запису, який можна записати студентам. Також містить модуль Gradescope – швидка перевірка великої кількості робіт, працює штучний інтелект, автоматизована перевірка, використовуються скани робіт. Дає звіт про засвоєння теми, показує загальну динаміку в групі, інтегрується з Moodle. Сподіваюсь, що в найближчому часі з'явиться програмний засіб, який аналогічно буде порівнювати виконані проекти з базою даних на відповідність оригінальності та виявлення плагіату – це лише питання часу. Наразі імплементувати принципи АД викладачеві має слугувати його цифрова компетентність та нестандартне мислення у професійній діяльності.

Які висновки я зробила для себе у ситуації, що склалася? Робочі програми навчальних дисциплін було доповнено чіткими поясненнями про прояви плагіату у проектних завданнях, відповідно це знайшло своє відображення у вимогах до завдань та критеріях їх оцінювання. У вступі до курсу студентам чітко тепер повідомляються основні положення академічної доброчесності, яких дотримується викладач, чітко визначаються правила та терміни навчання, ставиться конкретно визначена умова відвідуваності занять, пояснюється поетапність виконання та здачі завдань. Системою Moodle у своїй викладацькій діяльності я користуюсь не залежно від того в якому режимі працює навчальний заклад: offline чи online. Активно практикую у своїй роботі взаємодію і комунікацію зі студентами різноманітними каналами зв'язку.

Підсумовуючи все вище сказане, вважаю, що академічна доброчесність є вагомим чинником, який мотивує викладача професійно зростати, розвиватися, вдосконалюватись. Імплементация АД в освітній процес ЗВО потребує від

викладача виявлення проблем академічної доброчесності, відповідних дій по усуненню цих проявів, корекції подальшої своєї викладацької діяльності на упередження подібних інцидентів. Якщо говорити іншими словами, то академічна доброчесність – це для мужніх, чесних, вірних та порядних).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. International Center for Academic Integrity. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://academicintegrity.org>.

2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

3. Закон України “Про вищу освіту”
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

*Цюлюпа С. Д.,
канд. пед. наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів
Інституту мистецтв, заслужений діяч мистецтв України
Рівненський державний гуманітарний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СИСТЕМІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ЖАНРУ ДУХОВОЇ МУЗИКИ В УКРАЇНІ

Система мистецької освіти в Україні є складовою частиною естетичного виховання сучасної молоді, яка ґрунтується на традиціях та досягненнях минулих поколінь, їх визначних представників в галузі культури та мистецтва. Першими закладами, які надавали музичну освіту в другій половині ХІХ століття були консерваторії при Галицькому музичному товаристві з 1838 року у Львові, Стрию, Рогатині, Станіславі (нині Івано-Франківськ) та музичні школи і класи духових інструментів Імператорського Російського музичного товариства з 1863 року в Києві, Одесі, Полтаві, Житомирі та інших містах України.

Саме з діяльності цих товариств розпочався відлік формування професійної музичної освіти в Україні, зокрема класів духових та ударних інструментів. Метою діяльності товариств була підготовка професійних оркестрових виконавців на музичних інструментах, популяризація жанру духової музики шляхом проведення концертів, фестивалів та обслуговування церемоніальних дійств державного та місцевого рівня.

В еволюційному процесі становлення та розвитку ці мистецькі заклади згодом набували статусу державних музичних шкіл, шкіл-інтернатів для обдарованих дітей, музичних училищ, училищ культури, коледжів культури і мистецтва, інститутів культури, консерваторій, інститутів мистецтв і національних музичних академій. Важливо зазначити, що вибудована і профінансована на державному рівні структура (школа-училище-консерваторія) музичної освіти дала свої позитивні результати в наданні якісної підготовки майбутніх професійних

музикантів. Ця структура і сьогодні успішно діє в освітньому просторі України та здобула визнання за кордоном серед провідних виконавських шкіл гри на духових інструментах, яке підтверджене перемогами українських музикантів-духовиків на престижних міжнародних конкурсах і фестивалях.

Питання академічної доброчесності в освітньому процесі музичних закладів освіти України завжди були у полі зору як керівників цих структур, так і самих здобувачів вищої освіти. Для прикладу, в часи становлення (1913 рік заснування) найпрестижнішого музичного закладу України, нині Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, зараховували усіх бажаючих, хто мав можливість оплатити за навчання, а отримували дипломи про освіту одиниці, які виконали досить високого рівня складності професійні навчальні і творчі програми. Довіра до отриманих знань та професійного рівня підготовки і кваліфікаційної компетентності випускників цього мистецького закладу була і є сьогодні надзвичайно високою у суспільстві. Сьогодні ці питання регламентуються на державному законодавчому рівні й основні етичні принципи та правила, якими повинні керуватися учасники освітнього процесу, детально визначені в Законі про освіту в Україні.

Маючи значний педагогічний та організаційний досвід, будучи членом акредитаційних і державних атестаційних комісій у музичних закладах 1-4 рівнів акредитації, членом всеукраїнських та міжнародних конкурсів і фестивалів духової музики за моїми спостереженнями були виявлені деякі факти академічної недоброчесності, а саме:

- частковий плагіат при написанні здобувачами вищої освіти кваліфікаційних робіт;
- наявність в навчальних планах дисциплін, які не формують професійну компетентність випускника мистецького закладу;

– щорічні зміни, доповнення в робочих програмах та скорочення аудиторних годин і переведення їх в самостійну роботу студента, що недопустимо на мистецьких спеціальностях, де індивідуальна форма занять з викладачем і концертмейстером є основною в освітньому процесі;

– фабрикації наукових досліджень в магістерських роботах, які передбачають експериментальну частину;

– кадровий склад кафедр, відділів, циклових комісій не відповідає рівню наукового потенціалу для викладання фахових дисциплін на здобуття освітнього рівня “бакалавр” 50 %, або “магістр” 85 %;

– завищені творчі програми з фаху (спеціальний інструмент, диригування, ансамбль) на кваліфікаційні іспити, які не відповідають рівню підготовки випускника;

– присутні елементи списування при підготовці до теоретичного іспиту з методики викладання гри на духових та ударних інструментах;

– поодинокі завищення результатів оцінювання знань на кваліфікаційних іспитах та творчих виступах випускникам закладу;

– недостатня матеріальна забезпеченість навчального процесу.

Ці та інші факти суттєво впливають на досягнення основної мети академічної доброчесності – забезпечення довіри до результатів навчання і професійний рівень виконавської та педагогічної майстерності здобувачів і викладачів мистецьких закладів освіти.

Згідно ст. 21 Закону України “Про освіту” [1] мистецька освіта включає:

– початкову мистецьку освіту, що здобувається одночасно з початковою та/або базовою середньою освітою і полягає в набутті здобувачем компетентностей початкового рівня в обраному виді мистецтва;

– профільну мистецьку освіту, що здобувається на основі початкової мистецької освіти одночасно з повною загальною середньою освітою та орієнтована на продовження навчання на наступному рівні мистецької освіти;

– фахову передвищу мистецьку освіту, що здобувається на основі початкової мистецької та базової середньої освіти з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти або на основі повної загальної середньої освіти та полягає в набутті здобувачем освіти професійних компетентностей за певною мистецькою спеціальністю;

– вищу мистецьку освіту, що здобувається на основі профільної або фахової передвищої мистецької освіти та повної загальної середньої освіти і полягає в набутті здобувачем вищої освіти компетентностей відповідного ступеня вищої освіти (молодшого бакалавра, бакалавра, магістра, доктора філософії/доктора мистецтва та доктора наук) за певною мистецькою спеціальністю.

В умовах розвитку мистецької освіти в Україні важливого значення набувають питання академічної доброчесності, які направлені на вирішення завдань підвищення рівня знань та виконавських навиків гри на духових і ударних інструментах, покращення рівня викладання фахових дисциплін. Наукова робота в освітньому процесі мистецьких закладів освіти стає лейтмотивом діяльності викладачів та здобувачів вищої освіти.

Виконавство на духових і ударних інструментах досягло такого рівня, що подальший його прогрес вже неможливий без дотримання принципів академічної доброчесності, сучасних наукових та методичних розробок, інноваційних підходів до наукових досліджень та викладання фахових дисциплін, впровадження в навчальний процес нових методів до самоосвіти в умовах дистанційної форми навчання, прогресивних спеціалізованих курсів, які зорієнтовані на Європейські стандарти та вимоги сучасності.

В освітньому процесі Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету питанням академічної доброчесності надається важливого значення і приділено особливу увагу. Ректоратом університету розроблено і затверджено Вченою радою “Положення про академічну доброчесність у Рівненському державному гуманітарному університеті”, протокол № 1 від 31 січня 2019 року в якому висвітлюються питання поняття та принципів академічної доброчесності, порядок розгляду заяв про академічну недоброчесність, попередження академічної недоброчесності. В університеті створена Рада академічної доброчесності для контролю та моніторингу дотримання науково-педагогічними і педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти принципів та правил академічної доброчесності. З метою реалізації норм цього положення видано Наказ № 45-01-01 від 02 березня 2020 року “Про затвердження Порядку застосування системи “Strike Plagiarism” для перевірки кваліфікаційних робіт на наявність плагіату в РДГУ”, також затверджено “Порядок перевірки на наявність плагіату в РДГУ у 2019-2020 н.р.” та “Графік подачі електронного варіанту кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти для перевірки на наявність плагіату”.

Підсумовуючи вище сказане можна впевнено констатувати той факт, що запровадження в освітню діяльність мистецьких навчальних закладів України принципів та правил академічної доброчесності є актуальним нововведенням і безумовно покращить якість надання освітніх послуг та рівень знань здобувачами вищої освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 №2145 – VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

*Яременко Л. М.,
докт. мед. наук, професор кафедри гістології та ембріології
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

У 53 статті Основного Закону України прописано: “Кожен має право на освіту...”. Середню. Вищу. Виходячи з цього – це реалізація конституційного права громадян на доступ до якісної освіти, створення умов для її реалізації серед учнів та студентів, а також це удосконалення нормативно-правової бази освіти, розробка новітніх програм направлених на модернізацію системи підготовки, підвищення кваліфікації, стажування педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Одним із основних напрямків Закону про освіту є академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та правил, якими керуються всі учасники навчального процесу, як викладачі так і студенти або учні.

Забезпечення академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками це посилення на інформаційні джерела при підготовці лекційного, практичного та лабораторного матеріалу; забезпечення норм законодавства при написанні підручників, посібників та методичних розробок; викладення достовірних результатів дослідження при написанні наукових статей та при здобуванні наукових ступенів; проведення контролю за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Дотримання академічної доброчесності серед учнів та студентів це, насамперед, самостійне виконання домашньої роботи, навчальних програм, завдань поточного та підсумкового контролю; посилення на джерела інформацій при написанні рефератів, оглядових статей та представлення достовірної інформації про результати особистої навчальної та наукової діяльності.

Абсолютно неприпустимими в освіті є академічний плагіат як з боку викладачів так і студентів, який характеризується використанням чужих результатів або інші види порушень.

Відповідно до законодавчих актів [1, 2] академічним плагіатом серед науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти вважається:

- оприлюднення наукових або творчих результатів, які були отримані іншими людьми, як результат власного дослідження або творчості;
- фальсифікація результатів дослідження, посилань, що стосуються освітнього процесу;
- обман – надання свідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності або організації освітнього процесу;
- списування – використання без відповідного дозволу чужих джерел інформації під час підготовки домашнього завдання, при складанні поточного та підсумкового контролю та застосування заборонених технічних засобів тощо;
- неправильне оцінювання – заниження або завищення оцінки, тощо;
- академічне хабарництво як зі сторони студентів так і викладачів (написання на замовлення або з метою одержання матеріальної вигоди наукових трудів або іншого творчого продукту).

За порушення академічної доброчесності педагогічні і науково-педагогічні працівники, учні та студенти можуть бути притягнуті до такої академічної відповідальності: відмова в присудженні наукового ступеня чи присвоєння вченого звання; позбавлення присудженого наукового ступеня або присвоєного вченого звання; позбавлення права брати участь в роботі при проведенні наукових досліджень або обіймати певні передбачені законом посади; проведення повторного оцінювання контрольних робіт, заліків та іспитів; повторне вивчення дисципліни або повторний курс навчання; відрахування із навчального закладу.

Для забезпечення успіху реалізації академічної доброчесності закладам освіти може бути рекомендовано:

- Розробляти і публікувати Положення, процедури та заяви щодо академічної доброчесності, які можна легко і послідовно виконувати.

- Просувати позитивні аспекти академічної доброчесності у всіх складових університетської спільноти. Такі дії повинні включати обговорення фундаментальних цінностей, формування здатності приймати етичні рішення, акцентувати зв'язки між академічною доброчесністю і більш широкими питаннями етики.

- Інформувати університетську спільноту щодо стандартів академічної доброчесності для досягнення правильного розуміння очікувань як невід'ємних компонентів культури спільноти.

- Практикувати дії, описані в правилах університетського життя, послідовно і справедливо. Надавати підтримку тим, хто виконує правила і дотримується стандартів.

- Розробляти, роз'яснювати і впроваджувати системи реагування та прийняття рішень у випадках порушення доброчесності.

- Стежити за розвитком технологій і освітніх практик з тим, щоб мати можливість передбачати і оцінювати зростаючі ризики і згідно з цим знаходити рішення потенційних проблем.

- Регулярно оцінювати ефективність правил, процедур і практик академічної доброчесності. Переглядати їх, оновлювати і при необхідності вдосконалювати.

Детальний зміст програм академічної доброчесності кожного закладу освіти визначається особливостями самого співтовариства. При цьому в кожному випадку відносини між правилами і процедурами, стандартами спільноти і повсякденною поведінкою повинні бути гармонійними, послідовними, а також повинні відповідати узгодженим цінностям університету.

Отже, хороша репутація важлива в будь-якій сфері. Дотримання принципів, з яких складається академічна доброчесність, підвищує авторитет і створює позитивний діловий імідж серед усіх учасників освітнього процесу, результатом чого будуть справжні знання здобувачів освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII // База даних “Законодавство України” / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.09.2018).

2. Про вищу освіту: Закон України 01.07.2014 р. №1556-VII // База даних “Законодавство України” / ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 27.09.2018).

3. International Center for Academic Integrity. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <https://academicintegrity.org>.

4. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BuePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

Ясинок М. М.,
*докт. юрид. наук, професор, академік Академії наук Вищої школи України,
завідувач кафедрою правосуддя юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА РЕАЛЬНА ПРАКТИКА

Вища освіта в Україні переживає нові виклики, які обумовлені підвищенням конкурентоздатності вищих навчальних закладів, їх комерціалізацією, зменшенням осіб, які виходять на захист своїх дисертаційних досліджень, глобалізацією університетських досліджень обумовлених англомовним спрямуванням та публікацією наукових статей в Scopus, Web of Science, і з цих підстав поступовим занепадом наукових повідомлень на внутрішньому науково-освітньому ринку. Продовжує набувати подальший практицизм освітнього процесу на основі переважаючої самостійності студентів в освоєнні освітніх програм на фоні посилення дистанційної освіти. Все це і формує те комплексне поняття, яким є академічна доброчесність.

Разом з тим академічна доброчесність у сфері освіти та наукових дослідженнях ґрунтується на етичних цінностях, які були проголошені Бухарестською декларацією з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні 2004 р. [1]. В розділі “Цінності та принципи” декларація звернула увагу на демократичність та етичність викладання та навчання (academic integrity in the teaching and learning processes). Демократичні підходи до керівництва та управління навчальним процесом (democratic and ethical governance and managements); академічній розумності та соціальній відповідальності (research based on academic integrity and social responsiveness). Всесвітня організація ЮНЕСКО з вищої освіти 2009 року окреслила по суті фундаментальні положення

на яких ґрунтується академічна доброчесність: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, мужність [2].

Отже академічна доброчесність як комплексне поняття вбирає в себе моральну відповідальність, вичерпну довіру, законну справедливість, безумовну чесність, виключну повагу та достатню мужність всіх суб'єктів освітнього так і науково-дослідного процесу. Всі ці складові принципи академічної доброчесності мають свій прикладний характер. Так практика написання бакалаврських та магістерських робіт на юридичному факультеті Сумського національного аграрного університету показала, що більша половина таких робіт ґрунтувалася на роботах, які були розміщені в Інтернеті або прямо були списані з наукових статей журналів, підручників, науково-практичних посібників. Неодноразове повернення таких робіт із вказівками на плагіат кардинальних зрушень не мало. У зв'язку з цим деканат увійшов із пропозицією до ректорату з тим щоб відмовитись від такого виду робіт та перейти до тестових та усних державних іспитів. Як же в практичній площині діє академічна доброчесність у сфері навчального процесу студентів інших вищих навчальних закладів? В період грудня 2014 року по липень 2015 рік. східноукраїнський фонд соціальних досліджень за підтримки всенародного фонду "Відродження" провів опитування 1928 студентів та 374 викладачів у 25 вузах України. Результати опитування показали, що 78 % студентів складають іспити не самостійно, 67 % складають під час іспитів, 23 % отримують оцінки за певні послуги або гроші; 90 % студентів вдалися до плагіату [3].

При цьому у приватних бесідах студенти навіть не приховують даних фактів.

Практика написання дисертаційних робіт, нажаль також пов'язана із плагіатом. При чому плагіат проходить два етапи: перший це таємне незаконне привласнення чужої інтелектуальної власності, і другий це публічне проголошення привласненої інтелектуальної власності, і видання її за свою роботу без ніяких щодо

цього посилань на першоджерела. Отже, під академічно-науковим плагіатом розуміється незаконне, без дозвільне, пряме запозичення чужих ідей, наукових висловів, методик, експериментів, досліджень та викладення їх під своїм іменем з метою отримання наукових, економічних чи інших дивідендів.

Не дивлячись на те, що мета плагіату завжди є різною, але її суть часто зводиться до того, щоб досягти успіху в наукових колах з метою отримання наукових звань, ступенів та можливостей у зв'язку з цим просування по службі, отримання в перспективі певних економічних, бізнесових преференцій та переваг тощо.

Крістіан Фаль у зв'язку з цим розглядає декілька видів наукового плагіату: а) повний плагіат, коли особа переписує наукову інформацію в повному об'ємі без ніяких щодо цього посилань на автора; б) плагіат-перекладу, коли мовна складова перекладається довільно без ніяких при цьому посилань на автора оригінального тексту; в) структурний плагіат, коли за основу береться запозичення структури викладення матеріалу або повну методику викладення; г) само-плагіат, коли одна і та ж робота з різною фразеологією викладення публікується одним і тим же автором у різних виданнях і при написанні роботи проводиться цитування без його посилання на те чи інше джерело [4].

Такий комплекс академічної доброчесності, яку повинні сповідувати як студенти так і викладачі.

В університетах України сьогодні набуває поширення академічне шахрайство (academic cheating), коли автор публікує свою наукову статтю в науково-метричних базах Scopus та Web of Science, але з урахуванням дороговизни таких публікацій (від 800-1500 і більше доларів та мізерної заробітної плати викладачів університетів) до автора приєднуються так звані “наукові трутні” пропонуючи себе як співавтори, за те, що вони заплатять за публікацію статті. Таким чином той хто

має гроші в рік є співавтором 3-5 різних наукових статей у різних науково-метричних базах. При цьому він навіть не знає змісту цих статей, але в університеті такі особи на передових наукових позиціях, а ті науковці, які дійсно пишуть чудові роботи, їх ніхто не вітає, оскільки “рейтинг” університету за рахунки збільшення таких статей підвищується, а відтак підвищуються і бюджетні надходження до університету. При цьому до уваги не береться ні методична робота викладача, ні його робота над підручниками, науково-практичними посібниками, науково-практичними коментарями до законодавства тощо. Сьогодні в науково-практичних конференціях приймають участь здебільшого студенти, аспіранти та докторанти. Доктори наук, доктори філософії не хочуть мати справу з підручниками, науково-практичними посібниками, науковими статтями оскільки це, як деякі говорять “макулатура”. З цих підстав всі ректори сьогодні вносять в контракти викладачів обов’язок останніх надрукувати дві статті в Scopus та Web of Science, а оскільки велика кількість викладачів не здатна написати роботу рівну вимогам Scopus, то останні ходять з “грошима-допомогою”, що приводить до поступової їх деградації. Безумовно, що ми не виступаємо проти публікацій в різних науково-методичних базах, але це не повинно носити примусовий характер з одного боку, а з іншого держава повинна все ж допомагати у фінансуванні таких робіт, тоді автори не будуть потребувати “допомоги” грошовитих “наукових трутнів”. В іншому випадку ще два-три роки такої політики, і з вишів підуть спеціалісти, залишивши у вузах “наукових-трутнів”, які не здатні ні до хорошої практичної лекції, ні до написання статей або підручників чи наукових посібників. Саме з цих підстав окремі кафедри уже сьогодні відчують “голод” викладачів. Практики довідавшись про те, що потрібно написати дві-три статті у Scopus за власні кошти, а це означає, що вони по суті будуть безоплатно працювати майже півроку, не розглядають університет як місце своєї роботи. Це прикро, але на сьогодні реальність є саме такою.

Безумовним фактом є те, що академічна доброчесність на сьогодні є дійсно проблемою у сфері вищої освіти та науки, яку не можна вирішити лише за рахунок прийняття навіть найсправедливіших законів, постанов чи інструкцій. Тут потрібен комплексний підхід до вирішення проблеми.

Так при наявності в дисертаційних роботах плагіату відповідальність повинен нести не лише дисертант, але і його науковий керівник та рецензенти такої роботи. Це означає, що дані особи не повинні здійснювати формальний супровід дисертаційних робіт як це має місце сьогодні. Вони повинні нести як моральну так і наукову відповідальність у вигляді заборони на наукове керівництво чи рецензування дисертаційних робіт. Разом з тим при відсутності належної оплати роботи наукових керівників, рецензентів, не з боку дисертанта, а з боку університетів, які повинні отримувати на це виділені кошти з бюджету, ми не доб'ємося реальних результатів у боротьбі за академічну доброчесність. В іншому випадку проблема буде постійно “заговорюватись”, і боротися за академічну доброчесність буде надзвичайно важко. В цьому плані потрібно змінити і підхід до оцінювання знань студентів. Студенти в кінці року повинні здавати лише один усний комплексний екзамен. При його не здачі студент може або забрати документи, або залишитись на повторний, виключно оплатний курс навчання. Повторних перездач у вигляді 5-6 разів, коли студент бере викладача «ізмором», чи деканат організує для таких студентів додаткові сесії, чи пропонує таким студентам пройти “окреме тестування” щоб в такий спосіб обійти принципового викладача, бути не повинно. Такий підхід покладе край “ходакам-прохачам”, усуне корупційну складову та “підтягне” успішність студентів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бухарестська декларація з етичних цінностей та принципів вищої освіти в європейському регіоні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tauclfonline.com/lol/ads/10.1080/03797720500083922?jornalcode=chee20>.

2. Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. A Report Prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education. Philip G. Altbach, Liz Reisberg, Laura E. Rumbley. Executive Summary, Published in 2009 by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Paris.

3. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. Результати всеукраїнського соціологічного дослідження. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fond.sociology.kharkov.ua/images/presentation160715/press-reliz1.pdf>.

4. Fahl Christian. Eidesstattliche Versicherung des Promovenden zur Bekämpfung des Plagiatsunwesens? Zeitschrift für Rechtspolitik. – 2012. – №. 1. – P.7-11.

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-
СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ**

Організатори Стажування не гарантують, що веб-сторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упущену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію.